

Saara Pelttari-Valdez

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistäminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Fysioterapeutti YAMK

Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

30.10.2024

Tiivistelmä

Tekijä:	Saara Pelttari-Valdez
Otsikko:	Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistäminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa
Sivumäärä:	63 sivua + 11 liitettä
Aika:	30.10.2024
Tutkinto:	Fysioterapeutti YAMK
Tutkinto-ohjelma:	Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma
Ohjaajat:	Yliopettaja Salla Sipari Lehtori Sari Helenius

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi. Toimintaympäristönä oli Ammattiopisto Liven TELMA-koulutuksen toimipaikka Leppävaarassa ja tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuivat TELMA-koulutuksen opiskelijat ja opettajat.

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä käytettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Aineisto kerättiin laadullisin menetelmin. Ensimmäisessä kehittämistehtävässä tarkasteltiin opiskelijoiden näkökulmasta, mitä ovat tavoitteen asettamisen ja saavuttamisen eri vaiheet ja tekijät sekä miten opiskelijan toimijuus toteutuu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Aineistoa kerättiin opiskelijoiden yksilöhaastatteluilla. Toisessa kehittämistehtävässä keskityttiin ammattilaisten näkemyksiin siitä, miten opiskelijan toimijuutta voidaan edistää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin aikana. Tätä varten aineistoa kerättiin ammattilaisten ryhmäkeskustelulla Learning Cafe -menetelmää hyödyntäen. Aineistot analysoitiin ensin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla ja sitten teoriaohjaavan analyysin avulla, jossa hyödynnettiin tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessimallia.

Tulosten perusteella tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa on tärkeää, että opiskelijan huoltajat ja verkostot osallistuvat tavoitteen asettamisprosessin alusta alkaen, opiskelijan tuen tarpeet tunnistetaan, ja hänelle annetaan mahdollisuus vaikuttaa omiin tavoitteisiinsa. Prosessin keskiössä on opiskelijan toimijuuden edistäminen, ja tavoitteiden tulee olla saavutettavissa olevia sekä arjessa konkreettisesti näkyviä. Lisäksi systemaattinen seuranta, suora palaute sekä yksilölliset tukimateriaalit edistävät toimijuutta tavoitteiden saavuttamisessa. Opettajat ja ohjaajat tukevat opiskelijaa niin tavoitteiden asettamisessa kuin arvioinnissa, ja erilaiset palkitsemisjärjestelmät lisäävät motivaatiota kohti tavoitteiden saavuttamista. Työn tuloksia voidaan hyödyntää Ammattiopisto Livessä tavoitteiden asettamisprosessin kehittämisessä sekä muissa oppilaitoksissa, joissa halutaan kehittää vaativaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden toimijuuden edistämistä tavoitteiden asettamisen ja saavuttamisen yhteydessä.

Avainsanat: vaativa erityinen tuki, opiskelija, toimijuus, toimijuuden edistäminen, tavoitteet, asettamis- ja saavuttamisprosessi

Abstract

Author:	Saara Pelttari-Valdez
Title:	Promoting the agency of students requiring intensive special support in the goal setting and achievement process
Number of Pages:	63 pages + 11 appendices
Date:	30th of October 2024
Degree:	Master of Health Care
Degree Programme:	Rehabilitation
Instructors:	Salla Sipari, Principal Lecturer Sari Helenius, Senior Lecturer

The purpose of this research-based development project was to improve the goal setting and achievement process to promote the agency of students requiring intensive special support. The environment for the study was the TELMA education site at Vocational Special College, Ammattiopisto Live, in Espoo, and the students and teachers of the TELMA education participated in this project.

An action research approach was used in this research-based development project. Data collection was carried out using qualitative methods. The first development task focused, from the students' perspective, on describing the phases and factors of goal setting and achievement process, as well as describing how the students' agency was realized in this process. Data were collected through individual interviews with students. The second development task, from the teachers' perspective, explored how students' agency can be promoted in the goal setting and achievement process. Data were gathered through group discussions with teachers using the Learning Café method. The data were analyzed using inductive content analysis, followed by theory-driven deductive analysis, which utilized a goal setting and achievement process model to structure the analysis.

According to the results, it is important in the goal setting and achievement process that the student's guardians and support network are involved from the beginning, the student's support needs are identified, and the student has the opportunity to influence their own goals. The process centers on supporting the student's agency, with the goals being achievable and visible in daily life. Furthermore, systematic monitoring, direct feedback, and individualized support materials promote agency in achieving the goals. Teachers and counselors support the students in setting and evaluating goals, and various reward systems help motivate progress toward these goals. The results of the research-based development project can be utilized in goal setting processes at Vocational Special College, Ammattiopisto Live, as well as in other educational institutions aiming to improve these processes to promote student agency.

Keywords: intensive special support, student, agency, promotion of agency, goal setting and achievement process

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opiskelijan toimijuuden edistäminen	8
2.1	Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuus	8
2.2	Toimijuutta edistäviä ja estäviä tekijöitä	9
3	Opiskelijan toimijuuden edistäminen tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa	11
3.1	Tavoitteen asettaminen vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa	11
3.2	Opiskelijan toimijuus tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa	13
4	Ammattiopisto Live toimintaympäristönä	15
5	Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoite ja tarkoitus	17
6	Menetelmälliset ratkaisut	17
6.1	Toimintatutkimus tutkimuksellisenä lähestymistapana	17
6.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön etenemisprosessi	18
6.3	Osallistujien valinta ja kuvaus	21
6.4	Aineiston kerääminen	22
6.5	Aineiston analysointi	23
7	Tulokset	25
7.1	Tavoitteen asettamisen eri vaiheet ja tekijät opiskelijan näkökulmasta	25
7.2	Toimijuuden toteutuminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan näkökulmasta	28
7.3	Toimijuuden edistäminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa ammatillisten erityisopettajien näkökulmasta	35
8	Kuvaus vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisestä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa	43
9	Pohdinta	46
	Lähteet	60
	Liitteet	
	Liite 1. Kutsu opiskelijoille haastatteluun	
	Liite 2. Tiedote tutkimuksesta TELMA-koulutuksen opiskelijalle	

Liite 3. Tutkimuksen tietosuojaseloste TELMA-koulutuksen opiskelijoille:
Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Liite 4. Suostumus tutkimukseen TELMA- koulutuksen opiskelijoille

Liite 5. Kutsu TELMA-koulutuksen opettajille ryhmäkeskusteluun

Liite 6. Tiedote tutkimuksesta TELMA-koulutuksen opettajille

Liite 7. Tutkimuksen tietosuojaseloste TELMA-koulutuksen opettajille:
Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Liite 8. Suostumus tutkimukseen TELMA-koulutuksen opettajille

Liite 9. Haastattelukysymykset TELMA-koulutuksen opiskelijoille kirjoitettuna ja
kuvitettuna

Liite 10. Ryhmäkeskustelun alustus ja teemat Learning Cafe pöytäkeskusteluihin

Liite 11. Esimerkki aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä

1 Johdanto

Jokaisen lapsen ja nuoren toimijuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen on keskeinen teema lapsen oikeuksien sopimuksessa (Suomen YK-liitto) sekä vammaissopimuksessa (Yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista 27/2016). Toimijuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää, että on huolehdittava kaikilla tasoilla lasten ja nuorten toiminnoissa heidän oikeudestaan ilmaista näkemyksensä heihin vaikuttavissa asioissa sekä saada siihen ikäänsä ja toimintakykyyn suhteutettua apua ja tukea (Ronimus & Martina 2021:174; Nieminen & Rautiainen 2021:65). Suomen lainsäädäntö (Vammaispalvelulaki 675/2023 1 §) turvaa sen, että ihminen määrää itsestään ja toimistaan. Itsemääräämisoikeuden tulisi näkyä siten, että jokainen voi tehdä vapaasti omaan elämään liittyvät valinnat ja päätökset sekä toteuttaa niitä oman mielipiteen ja tahdonilmauksen mukaisesti (Nieminen & Rautiainen 2021:73). Itsemääräämisoikeus, osallistuminen, tasavertainen vuorovaikutus ja tiedonsaanti ovat kaikessa ihmisten välisessä toiminnassa keskeisiä arvolähtökohtia ja niiden tarkoituksena on ihmisarvon kunnioittaminen (Pehkonen, Martikainen, Kinni & Mönkkönen 2019:90).

Laajennettu oppivelvollisuus astui voimaan vuonna 2021. Sen tavoitteena on, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Oppivelvollisuusikä korotettiin siksi 18 ikävuoteen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö.) Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA) (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). TELMA-koulutuksessa opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alasta ja monipuolista tukea ja ohjausta. Tätä tukea kutsutaan vaativaksi erityiseksi tueksi. Sen järjestämiseksi on annettu lupa tietyille koulutuksen järjestäjille; ammatilliset erityisoppilaitokset sekä kuusi yleistä ammattioppilaitosta. (OPH-Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa.) Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön toimintaympäristönä toimii yksi ammatillisista erityisoppilaitoksista, Ammattiopisto Live, Espoossa.

Jokaiselle TELMA-koulutuksen opiskelijalle suunnitellaan opetus henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaan. Suunnitteluun osallistuu opettajan, opiskelijan ja alaikäisen huoltajan lisäksi opintojen ja kuntoutuksen kannalta keskeisimmät ammattilaiset. Kaikki yhdessä sovitut tavoitteet, tuen tarve ja toteutus kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). (OPH-työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä tarkastellaan

vaativan erityisen tuen opiskelijoita toimijan roolista käsin. Toimijuuteen liitetään ihmisen kyky tehdä valintoja sekä sen kautta mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin (Pehkonen, Martikainen, Kinni & Mönkkönen 2019: 93). Toimijuuden näkökulmasta tulisi vahvistaa itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Niiden kautta voidaan edistää osallistumista omaan toimintaan sekä oman päätöksenteon kautta vaikuttaa henkilökohtaisiin tavoitteisiin omassa arjessa ja elämässä. (Shogren & Wehmeyer & Burke 2017, 52; Sipari & Vänskä 2021:190.) Kelan tutkimusraportissa (2017) koskien tavoitteen asettamisprosessia todetaan, että osallistamista edistävästä menetelmästä tavoitteiden asettamisessa on varsin vähän tutkimustietoa ja siten tarvitaan toimijalähtöistä tavoitteen asettamisen kehittämistä (Alanko, Karhula, Piirainen, Kröger & Nikander 2017:8).

Tavoitteiden asettamisessa opetusympäristössä vaativaa erityistä tukea tarvitsevien kanssa on tunnistettu vanhempien, terapeuttien, henkilökohtaisten avustajien sekä muiden lähi-ihmisten rooli ja merkitys opettajan rinnalla. Tarvitaan kuitenkin lisää tietoa oppijoiden omasta aktiivisesta roolista ja sen merkityksestä henkilökohtaisten tavoitteiden asettamisessa. (Peltomäki & Pirttimaa & Pyhältö & Kontu 2021.) Lisäksi on nähty tärkeäksi tehdä tavoitteiden asettamisprosessi läpinäkyvämmäksi ja tuoda esille sitä, kuvaako tavoitteet todellista osaamisen hankkimista myös oppijan näkökulmasta. Olisi tärkeää myös tarkastella, ovatko kaikki eri toimijat tietoisia näistä asetetuista tavoitteista. (Ojala, Rätty, Kokko, Pesonen, Polet, Kontu & Pirttimaa 2015:32.)

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä halutaan nähdä opiskelija keskeisenä toimijana tavoitteiden asettamisprosessissa ja siten kuulla myös opiskelijoiden ääntä. Samalla on huomioitava, että tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessi vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa ylittää hyvin usein hallinnolliset- ja tieteenalojen rajat, jolloin toimijuutta edistävät tekijät monialaisessa yhteistyössä on otettava huomioon. (Happo, Junkkari, Kepanen, Koukkari & Nuutila 2015:58–59; Isoherranen 2012: 151; Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019:17–18.) Opiskelijan valmiudet asettaa tavoitteita, eri ammattilaisten työtavat ja perheen tai läheisten rooli on todettu vaikuttavan tavoitteiden asettamisprosessin toteutumiseen (Alanko et al 2017:53).

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa. Tuotoksena syntyy kuvaus siitä, miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta voidaan edistää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa.

2 Opiskelijan toimijuuden edistäminen

2.1 Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuus

Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa opiskelee erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 7 §:ssä säädetään työhön ja itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta (TELMA), joka on suunnattu henkilöille, joilla ei sairauden tai vamman vuoksi ole mahdollisuutta siirtyä tutkintokoulutukseen. Tämän koulutuksen tavoitteena on antaa sairauden tai vamman vuoksi vaativaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille heidän henkilökohtaisten tavoitteidensa ja valmiuksiensa mukaista opetusta ja ohjausta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023: 19.)

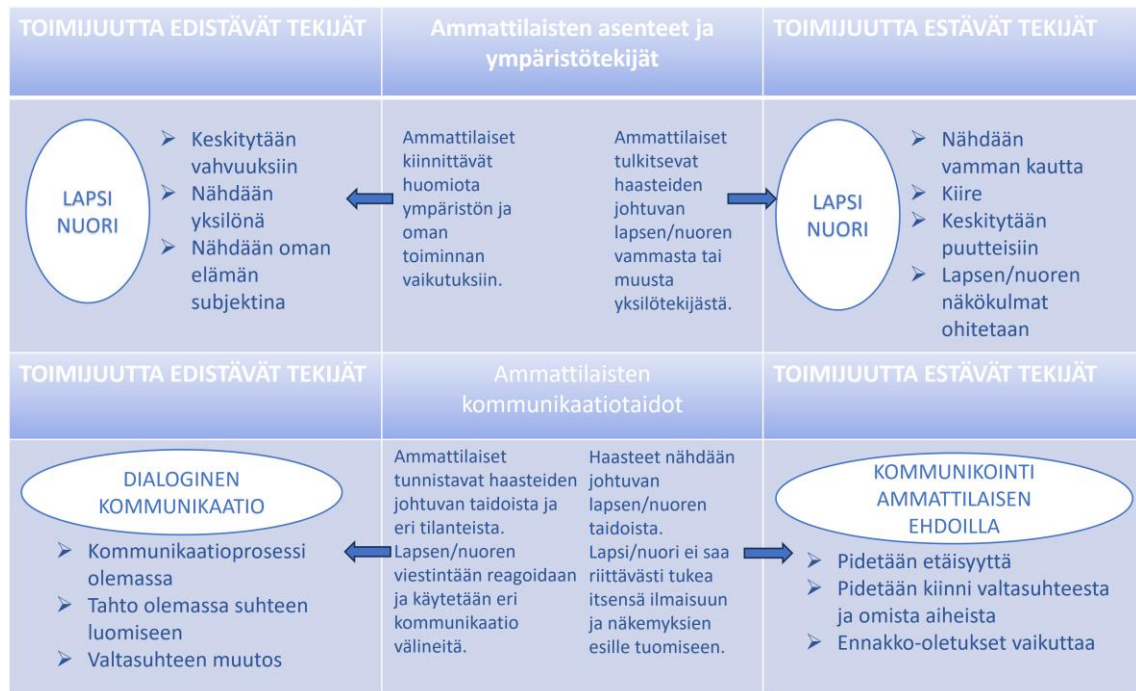
Sipari ja Vänskä (2021:190) kuvaavat vamman kanssa elävän lapsen toimijuutta arkeen osallistumisen ja osallisuuden kautta, missä toimijuus mahdollistuu arjen hallinnan, valinnan vapauden, vaikuttamisen ja vallan kautta. Toimijuuden mahdollistuminen lisää osallisuuden tunnetta ja auttaa lasta ja nuorta osallistumaan omassa päätöksenteossään, jolloin itsemääräämisoikeus toteutuu ja mahdollistaa vuorovaikutteisen kokonaisuuden muodostumisen (Sipari & Vänskä 2021:190). Vaikuttavan toimijuuden teoriassa (Shogren & Wehmeyer & Burke 2017:52) nähdään, että toimijan roolissa oleva vaikuttaa itse elämänsä tapahtumiin tai saa itse muutokset aikaiseksi. Itsemääräämisoikeus on keskiössä toimijuuden käsitettä tarkasteltaessa, sillä itsemääräämisellä saavutetaan sellaista toimintaa, missä toimija on itse toiminnan keskiössä tehden tahdonalaisia valintoja ja uskoen, että pystyy hallitsemaan omaa toimintaansa (Shogren & Wehmeyer & Burke 2017:52). Toimijuuden, itsemääräämisoikeuden sekä aidon valinnanmahdollisuuden tukemisessa tulee huomioida myös, että tarjolla on todellisia vaihtoehtoja ja yksilöllä aitoa kokemusta aiheesta, mistä keskustellaan. Lisäksi on huomioitava, että kommunikatiotavat vastaavat yksilön tarpeita, jotta hän pääsee tekemään valintoja ja vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin. (Beadle-Brown, Mansel & Centre 2012:14.)

Toimijuuden näkökulmasta on tärkeää, että opiskelija on itse subjektiivisessa asemassa ja kaikissa tavoitteiden asettamisen, havainnoinnin ja arvioinnin vaiheissa otetaan huomioon kaikki arjen ympäristöt ja sosiokulttuuriset tekijät. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kohdalla tulee tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa tukea aktiivista roolia ja toimijuutta sekä osallistuttaa hänen itsensä sekä kaikkien hänen kanssaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toimivien osapuolten näkökulmasta. (Teittinen 2010:172–173.)

2.2 Toimijuutta edistäviä ja estäviä tekijöitä

Ammatillisissa oppilaitoksissa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat toivovat vahvempaa yksilöllistä tukea ja suunnittelua sekä henkilökohtaisten vahvuuksien korostamista (Ryökkynen, Maunu, Pirttimaa & Kontu 2022:8). Kathleen Mercier (2017:176) on tutkinut kehitysvammaisia toisen asteen koulutuksen opiskelijoita koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen näkökulmasta. Hänen mukaansa opiskelijoiden orastavat ja piilossa olevat kyvyt tulee tehdä näkyväksi muuttamalla muiden määrittelemät esteet mahdollisuuksiksi. Tutkimuksessa tuli esille, että opiskelijoiden todettiin saavan itseluottamusta saavuttaessaan opiskelutavoitteitaan ja motivaatiota saadessaan tavoitella lisää akateemista oppimista ja itsenäistä elämistä mahdollisimman pienellä tuella. (Mercier 2017:162,177.)

Olli (2014:153) on puolestaan kirjallisuuskatsauksessaan tutkinut vammaisten lasten toimijuutta institutionaalisessa kontekstissa ja selvittänyt toimijuutta edistäviä ja estäviä tekijöitä. Myös Sipari ja Vänskä (2021:190,193) ovat selvittäneet osallisuuteen ja toimijuuteen liittyviä rajoitteita ja mahdollistajia vammaisen lapsen näkökulmasta. Edistävät ja estävät tekijät liittyvät tavallisesti eri toimijoiden asenteisiin, kohtaamiseen, lapsen/nuoren kokemuksiin ja kommunikointiprosessiin (Olli 2014:153: Sipari & Vänskä 2021:193). Näitä tekijöitä kuvataan (kuvio 1) nimenomaan institutionaalisessa kontekstissa siitä näkökulmasta, mitkä ovat ammattilaisten ja ympäristön vaikutukset lapsen/nuoren toimijuuteen sekä ammattilaisten kommunikointi- ja viestintätaidot suhteutettuna tilanteen vaati-vaan tarpeeseen.

Kuvio 1. Vammaisen lapsen/nuoren toimijuutta edistävät ja estävät tekijät ammattilaisten toiminnan ja ympäristön näkökulmasta (Olli 2014:153; Sipari & Vänskä 2021:190 mukailten)

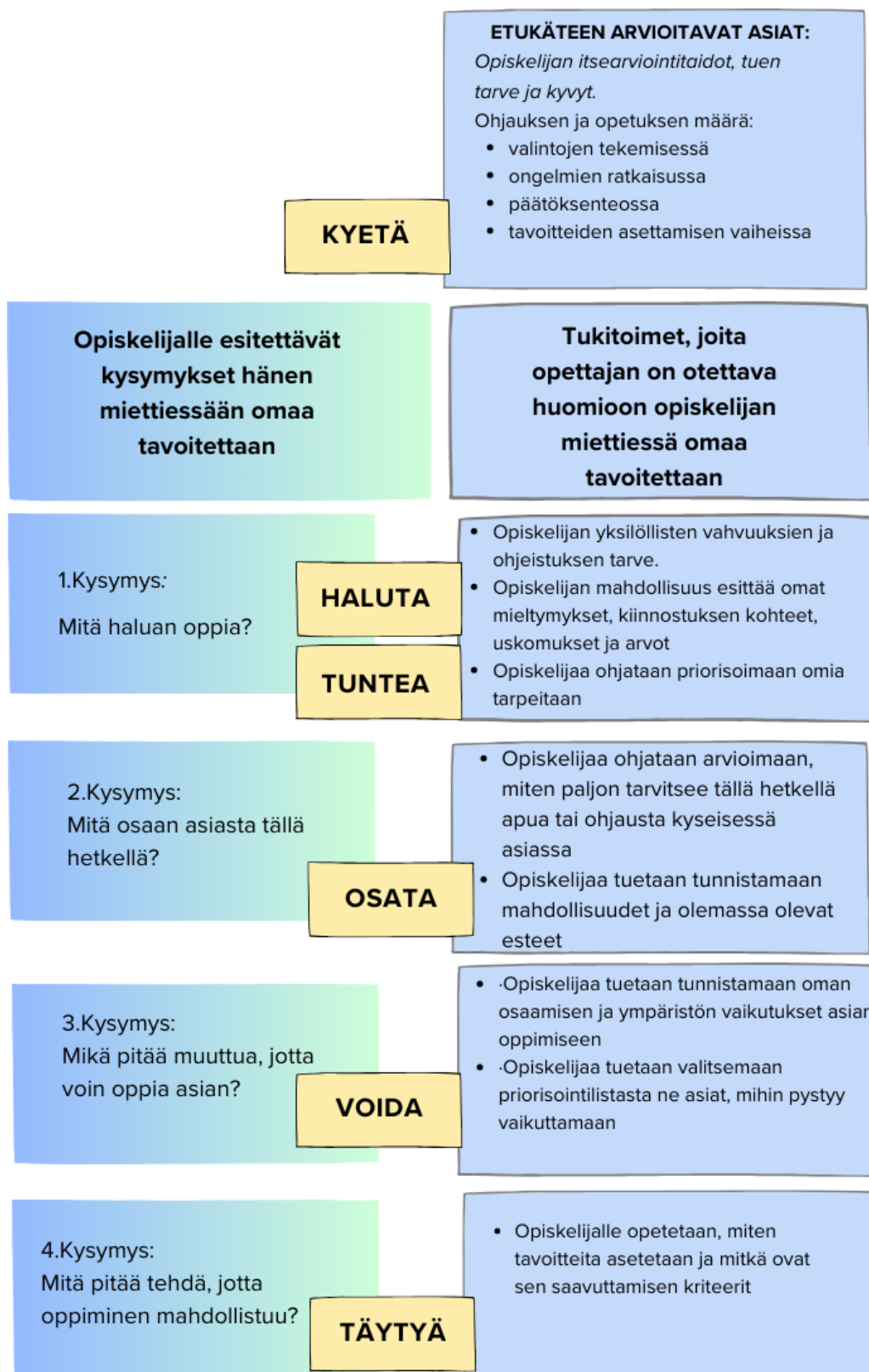
Ammattilaisten tulisi nimenomaan huomioida oman toiminnan ja ympäristön vaikutukset suhteessa lapsen/nuoren tilanteeseen eikä tulisi tulkita ongelmien tai haasteiden johtuvan vammasta tai muista yksilötekijöistä. Lisäksi tulisi kehittää ammattilaisten taitoja erilaisiin viestintä- ja kommunikaatitilanteisiin sen sijaan, että ennakkoon oletetaan vallitsevan tietynlainen valtasuhde suhteessa omiin näkemyksiin ja ilmaisuun. (Olli 2014:153; Sipari & Vänskä 2021:190.) Tutkimuksen tulokset (Alanko et al 2017: 53) osoittavat, että tilanteissa, joissa on kommunikoinnin haasteita, on mahdollista saada toimijan näkemykset näkyviin ja huomioiduksi valintoja ja päätöksiä tehtäessä, jos ammattilaisten asenteet ja taidot ovat tarkoituksenmukaisia ja ne tukevat toimijaa nimenomaan tavoitteiden asettamisessa.

3 Opiskelijan toimijuuden edistäminen tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa

3.1 Tavoitteen asettaminen vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa

Tavoitteen asettamista voidaan tarkastella vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan suhteen toimijuuden teoreettisista viitekehyksistä, jossa tuetaan ja kehitetään opiskelijan mahdollisuutta osallistua ja edistetään opiskelijan toimijuutta tavoitteiden asettamisessa itsemääräämisoikeuden näkökulmasta (Shogren, Wehlmeier, Palmer, Forber-Pratt, Little & Lopez 2015:251; Olli 2014:153). Shogren et al (2017:56) ovat luoneet tavoitteen asettamiseen ja oppimiseen prosessimallin, jossa tarkastellaan erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tuen tarvetta sekä toimintaa tavoitteen asettamisessa myös opettajan ja tukitoimien näkökulmasta. Mallissa eritellään tavoitteiden laatimisen eri vaiheet sekä opiskelijan tarvitseman tuen tukemaan itsemääräämisoikeuden toteutumista kaikissa näissä tavoitteen asettamisen vaiheissa. Tässä kyseisessä mallissa ohjataan tarkastelemaan, mitä tukitoimia ja millaisia kysymysmuotoja voisi käyttää, jotta opiskelijalla on aidosti mahdollisuus pohtia ja osallistua miettimään omia tavoitteitaan niin, että hänen toimijuutensa vahvistuisi. Malli ohjaa tavoitteen asettamisprosessia mahdollisimman yksilöllisesti ja opiskelijalähtöisesti. (Shogren 2017:56.)

Ennen tavoitteista keskustelun aloitusta tulee miettiä opiskelijan tuen tarvetta ja kykyä suhteessa valinnan tekemiseen, ongelmanratkaisuun, päätöksen tekemiseen sekä tavoitteen asettamisen eri vaiheissa tarvittaviin taitoihin. (Shogren 2017:56). Toimijuuden edistämiseksi oleellista on, että opiskelijalla on mahdollisuus ilmaista omat mieltymyksensä ja kiinnostuksen kohteensa. Samalla häntä ohjataan ymmärtämään oma avun ja tuen tarpeensa suhteessa tavoitteeseensa. On myös tärkeää ohjata opiskelijaa tunnistamaan kaikki ne tekijät, joihin hän pystyy vaikuttamaan sekä priorisoida nämä asiat tavoitteen asettamisessa. (Kuvio 2) (Shogren 2017:56.)

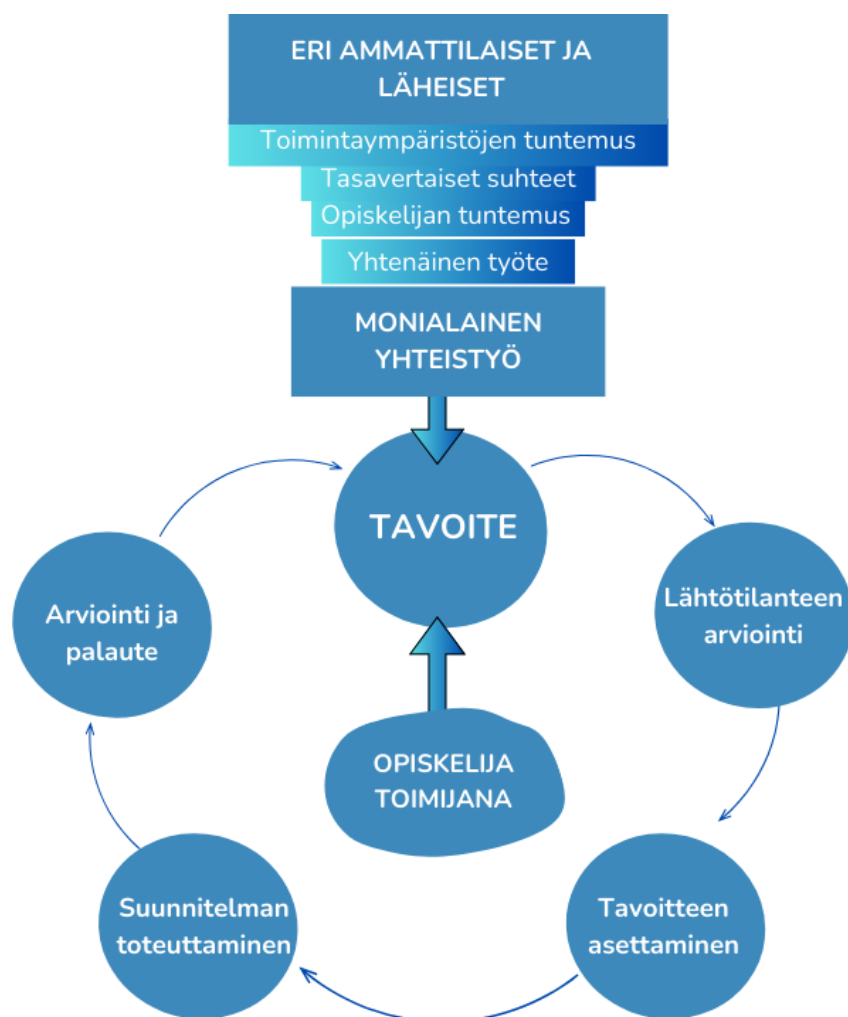
Kuvio 2. Toimijuutta edistävä ja itsemääräämisoikeutta lisäävä tavoitteen asettamisen ja oppimisen prosessimalli opetuksessa (Wehmeyer, Shogren et al 2003: 2017:56; Jyrkämä 2008:194-195 mukaillen)

Shogrenin et al (2003) kuvaamassa toimijuutta ja itsemääräämisoikeutta tukevassa tavoitteen asettamisen ja oppimisen prosessimallissa opetuksessa voidaan tunnistaa Jyrkämän (2008) toimijuuden modaliteetit. Toimijan eli opiskelijan roolissa tavoitteiden asettamisen tilanteessa hänen tulee osata, kyetä, haluta, täytyä, tuntea ja voida. Osaamisen yhteydessä tarkastellaan opiskelijan tietoja ja taitoja suhteessa tavoiteltaviin asioihin sekä samalla opiskelijan tulee osata hahmottaa oma asemansa suhteessa tavoitteeseen. Kykenemisessä on kyse toimijan fyysisestä ja psyykkisestä toimintakyvystä, jotka tulee ottaa huomioon tavoitteiden asettamisessa. Haluamisen tasolla tarkastellaan puolestaan opiskelijan omia toiveita, jolloin tavoitteet on hyvä asettaa siihen suuntaan, että toimija motivoituu harjoitteluun. Opetuskontekstissa tavoitteen asettamisessa voidaan helposti tunnistaa myös täytymisen modaliteetti. Siinä on pakko toimia tietyin ehdoin ja rajoituksin, opetussuunnitelman mukaisesti. Tuntemisen osalta opiskelijan omat arvot ja tunteet ovat keskeisessä roolissa ja ne tulee tavoitteen asettamisessa huomioida. Jyrkämän (2008:194–195) toimijuuden modaliteeteista viimeisin on mahdollisuus voida vaikuttaa ja osallistua omien tavoitteiden asettamiseen. Näin kaikki modaliteetit täydentävät Shogrenin tavoitteen asettamisen ja oppimisen prosessimallia opetuksessa. (Jyrkämä 2008: 194–195; Shogren 2003,2017:56.)

3.2 Opiskelijan toimijuus tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Opiskelijan toimijuuden korostaminen tavoitteiden asettamisessa ei tarkoita sitä, että hänet jätetään itsenäisesti laatimaan tavoitteitaan vaan sitä, että hän saa ammattilaisilta ja läheisiltä tarvittavaa tukea tunnistaakseen tuen tarpeensa ja näin voidaan asettaa yhteistyössä tavoitteet ja siihen liittyvät etenemisaskeleet (Karhula, Sellman, Sipari & Ylisassi 2022:282). Tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessin vaiheisiin kuuluu aluksi lähtötilanteen arviointi suhteutettuna opiskelijan ympäristöön. Sen jälkeen lähdetään asettamaan varsinaista tavoitetta ja laaditaan tavoitteen saavuttamiselle suunnitelma ja konkreettiset etenemisen vaiheet. Lopuksi tulee vielä arvioida tavoitteen saavuttamista sekä antaa palautetta toimijalle. (Karhula et al 2022: 290–291.) Tähän tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessiin saattaa osallistua tuen tarpeesta ja palveluiden määrästä riippuen useita eri toimijoita ja ammattilaisia (Kuvio 3). Yhteistyöhön tarvitaan yhteiset eettiset periaatteet edistämään kohtaamista ja toimijuuden edistämistä opiskelijan oman päätöksenteon tukemiseksi. Tämä helpottaa löytämään eri toimijoiden kesken yhteisiä huomion kohteita ja edistää mahdollisimman yhtenäisen työotteen kehittämistä. (Mönkkönen & Kekoni 2020:219.) Toimivan yhteistyön edellytyksiin kuuluu

yhteiset tavoitteet, opiskelijan tuntemus ja subjektiivisuus sekä tasavertaiset ja toimivat keskinäiset suhteet, missä opiskelija ja hänen läheisensä ovat mukana yhteistyökumppaneina ilman hierarkkisia rakenteita (Karhula et al 2022:279).

Kuvio 3. Tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessi vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden ollessa keskiössä edellyttää monialaista yhteistyötä (Karhula et al 2022:290; Jeglinsky, Kukkonen & Melkas 2022: 484; Mönkkönen & Kekoni 2020:224–235) mukaan.

Kahdessa eri tutkimuksessa (Peltomäki et al 2021; Ojala et al 2015: 26), joissa selvitettiin erityisopetusympäristöissä eri ammattilaisten ja vanhempien rooleja tavoitteiden asettamisprosessissa, tuli esille miten tärkeää tavoitteiden asettaminen on toteuttaa yhteistyössä kaikkien niiden toimijoiden kanssa, jotka ovat osallisina oppilaiden elämässä. Opettaja nähdään Peltomäki et al (2021) tutkimuksessa oppilaiden tavoitteiden asettamisprosessissa keskeisimmässä roolissa. Hän saattaa päättää, keitä henkilökohtaisen

opetussuunnitelman ja tavoitteiden asettamiseen osallistuu ja kenen mielipiteet hän ottaa päätöksissä huomioon. Vanhempien rooli on työskentelyssä välttämätöntä silloin, kun kyseessä on vaikeammin kehitysvammainen lapsi tai nuori. Vanhemmat toimivat silloin yleensä arjen asiantuntijoina sekä lisäksi vanhempien toiveet tulevaisuudesta ja tavoitteista arjen tasolla korostuvat. Eri alojen terapeutit nähdään myös tärkeässä asemassa, vaikkakin heidän roolinsa oppimisen tavoitteiden asettamisessa vaihtelee paljon riippuen opettajan suhtautumisesta aiheeseen. Tutkimuksessa pohdittiin nimenomaan opettajan roolia suhteessa lopullisten tavoitteiden kirjaamiseen. Opettajien valtaa olisi tärkeää pohtia oppilaan tavoitteiden suunnan näkökulmasta. (Peltomäki et al 2021.) Toisten opettajien näkemyksiä ei ole koettu merkittäväksi tavoitteiden ja suunnitelmien laatimisessa, vaikka monialainen yhteistyö koetaankin yleisesti tärkeänä (Ojala et al 2015: 18).

Opettajan tai kenen tahansa tavoitteiden asettamiseen osallistuvien ammattilaisten oman ammatillisen roolin ymmärtämisessä on tärkeää olla tietoinen omasta osaamisestaan ja luottaa toisiin tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessiin osallistuviin henkilöihin ja heidän asiantuntemukseensa. Tavoitteiden yhteisessä omistajuudessa on kyse vastuun jakamisesta tasaisesti kaikille monialaisessa yhteistyössä. Ammatillaiset, opiskelija ja läheiset jakavat vastuun keskenään aina tavoitteiden asettamisesta niiden arviointiin ja saavuttamiseen asti. (Kekoni et al 2020: 19.)

Yhteistyön kautta ja tuntemalla kaikki ne toimintaympäristöt, missä vaativaa erityistä tukea tarvitseva opiskelija toimii, on mahdollista kiinnittää opiskelijan tavoitteet oikeasti arkeen siten, että toiminta on mielekästä, realistista ja saavutettavissa olevaa. (Karhula et al 2022:288.) Hintsala ja Rajaniemi (2021:41) ovat kuvanneet, miten tukea tarvitsevan toimijuuden vahvistumisessa tarvitaan tarkkaavaista työskentelytapaa ja selkeää prosessimaista etenemistä, jossa tarkastellaan kaikkien ammattilaisten työtä suhteessa toimijaan. Ammatillaisen asiantuntijuus mitataan sillä, miten ammattilainen pystyy tukemaan toimijuutta. Kyseessä on yksilökeskeinen tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessin toteuttaminen, jossa halutaan tukea elämää nimenomaan opiskelijan eli toimijan haluamaan suuntaan. (Hintsala ja Rajaniemi 2012:42.)

4 Ammattiopisto Live toimintaympäristönä

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä toimintaympäristönä toimii ammatillinen erityisoppilaitos, Ammattiopisto Live, Leppävaaran toimipaikka Espoossa. Ammattiopisto

Live on osa Live säätiötä, jonka toimintaa ohjaavat vahvat arvot sekä selkeä strategia, mitkä puhuvat sen puolesta, että kaikki ovat arvokkaita sekä kaikki tukea tarvitsevat löytäisivät oman paikkansa yhteiskunnasta. (Live-säätiö, Arvot ja strategia). Ammattiopisto Livessä opiskelee erityisen tuen piirissä olevia nuoria, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia, vaikea vamma tai sairaus, mistä syystä opiskelija tarvitsee yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. (OPH- Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa).

Kehittämistyössä keskitytään valmentavaan TELMA-koulutukseen (Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus) ja siinä opiskelevien, vaativaa erityistä tukea tarvitsevien, opiskelijoiden toimijuuteen. TELMA-koulutuksessa tavoitteet ovat yksilöllisiä ja tukitoimet hyvin moniulotteisia. Ammattiopisto Livessä tarkoituksena on luoda henkilökohtainen oppimisprosessi, jossa opiskelija ja hänen perheensä sekä lähiyhteisönsä yhteistyössä luovat ymmärrystä sille, millaisin menetelmin ja toiminnoin yksilöllisiin tavoitteisiin päästäisiin (Live-säätiö).

TELMA-koulutuksessa työtä tehdään moniammatillisesti ja yhteistyöverkostot ovat monialaisia. Opetustoimintaa ohjaa opetussuunnitelma, jota ammatilliset erityisopettajat toteuttavat yhdessä ohjaajien, henkilökohtaisten ohjaajien, opiskeluhoollon, erillisten erityisopettajien ja työhön valmentajien kanssa (Live-säätiö). Lisäksi opetusarjessa tehdään yhteistyötä KELA:n valtuuttamien terapeuttien (fysio- toiminta- ja puheterapeutit) ja muun muassa NEPSY (neuropsykiatrien)-valmentajien kanssa.

Ammattiopisto Liven toimintaa voisi kuvata sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksessa kuntoutusjärjestelmän uusimiseksi (2017:12) esiin tulleen kasvatuksellisen kuntoutuksen mukaisesti. Siinä toiminnassa tuetaan opiskelijan toimintakykyä ja oppimista. Kasvatuksellisen kuntoutuksen tavoitteena on yksilöllisyyden ja elämänhallinnan kehittäminen kasvatuksen, opetuksen ja kuntoutuksen keinoin. Käytännössä kasvatuksellinen kuntoutus menee päällekkäin erityisopetuksen ja hoidon kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017:12.) Lisäksi opetusta ohjaa oppivelvollisuuslaki, jonka muututtua (oppivelvollisuuslaki 1214/2020 §2) opiskelijat ovat yhä nuorempia, tavallisesti 15–16-vuotiaita aloittaessaan opinnot, ja oppivelvollisuus päättyy lain mukaan 18 ikävuoteen.

5 Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoite ja tarkoitus

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa.

Kehittämistehtävät:

1. Selvittää

- a) mitä on tavoitteen asettamisen ja saavuttamisen eri vaiheet ja tekijät vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan näkökulmasta.
- b) miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan toimijuus toteutuu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan näkökulmasta.

- 2. Kuvata, miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta voidaan edistää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa ammatillisen erityisopettajan (TELMA-koulutuksessa) näkökulmasta.

Tutkimuksellisen kehittämistyön tuotos on kuvaus vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisestä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa.

6 Menetelmälliset ratkaisut

6.1 Toimintatutkimus tutkimuksellisena lähestymistapana

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön lähestymistavaksi valittiin toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, koska työssä kehitettiin vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessia edistämään opiskelijan toimijuutta käytännön tasolla (Kananen 2014:26,77; Toikko & Rantanen 2009:15). Toimintatutkimuksessa on tarkoitus tutkia jotain todellisuutta tai sen osaa, jotta sitä voitaisiin muuttaa tai siihen voitaisiin vaikuttaa. Tarkoituksena on muuttaa tekemisen tapoja. Toimintatutkimuksen prosessinvaiheita ovat suunnittelu, toteutus, tiedonkeruu ja arviointi. Nämä vaiheet seuraavat toisiaan syklisesti. (Heikkinen & Kaukko & Salo 2023:18.) Tämä kehittämistyö oli prosessin ensimmäinen vaihe, suunnittelun sykli, jossa selvitettiin miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta edistetään tavoitteen asettamis- ja

saavuttamisprosessissa. Toteutettu sykli piti sisällään tutkimuksellisen kehittämistyön suunnittelun, tutkimuksen toteuttamisen Ammattiopisto Livessä sekä havainnoinnin ja reflektoinnin tämän koko prosessin ajan.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön kehittämistehtävien kohdalla on kyse praktisesta tiedonintressistä, jossa sosiaalinen vuorovaikutus toi esiin ihmisten tuottamat merkitykset toiminnalle (Heikkinen, Kontinen & Häkkinen 2008, 44-46; Toikko & Rantanen 2009, 43-45.) Suunniteltu tiedonkeruu oli luonteeltaan käytännöllistä ja kerätyn aineiston avulla oli tarkoitus kehittää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteen asettamisessa ja saavuttamisessa (Kananen 2014: 26,77).

Toiminnan kehittämisessä tehtiin yhteistoimintaa siihen osallistuvien kanssa ja se perustui vuorovaikutukseen. Tässä kehittämistyössä oli kyse sosiaalisen toiminnan kehittämisestä, missä osallistujat pääsivät avoimen vuoropuhelun kautta peilaamaan omia ajatuksiaan uusista näkökulmista luoden uusia toimintatapoja prosessin aikana. (Heikkinen, Salo, Kauko, Kiilakoski, Huttunen, Mutanen, Friman & Nuutinen 2023:71; Heikkinen et al 2023:24.) Kehittäjä toimi itse aktiivisena vaikuttajana ja fasilitaattorina kehittämiselle. Kehittäjälle asiantuntijana toimiminen mahdollisti kokemuksellisen näkökulman ammatillisen erityisopettajan työstä TELMA-koulutuksessa, ja oman lähityön kehittäminen oli toimintatutkimuksen keskiössä. (Huovinen & Rovio 2008:95.) Kehittäjä auttoi syklisen prosessin läpiviennissä ja oli apuna käsitteellistämässä sekä mallintamassa prosessin eri vaiheita ja tavoitteita. Luottamuksen synnyttäminen avoimelle dialogille oli tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä tärkeää. (Kananen 2014:67–69.)

6.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön etenemisprosessi

Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen on havainnollistettu taulukossa 1. Kehittämistyön suunnitelmavaihe käynnistyi keväällä 2023 ja loppuvuodesta 2023 tutkimussuunnitelma alkoi hahmottua. Tämän aikana kehittäjä keskusteli aiheesta esihenkilön kanssa ja hänen kanssaan mietittiin toteutuksen askelia. Tutkimussuunnitelma hyväksyttiin ja tutkimuslupa myönnettiin 1.2.2024 Ammattiopisto Liven rehtorin toimesta. Tässä kohtaa riitti, että tutkimussuunnitelma lähetettiin hänelle hyväksyttäväksi. Aineiston keruu toteutui kahden kehittämistehtävän suunnitelman mukaisesti helmi-maaliskuussa 2024, jonka jälkeen aloitettiin aineiston analysointi kevään ja kesän aikana. Aineiston analysointi ja raportointi veivät useamman kuukauden ajan ennen raportin

viimeistelyä ja julkaisua syksyllä 2024. Tutkimuksellisen kehittämistyön aikataulu muokautui erilaisten tilanteiden mukaan suunnitteluvaiheesta toteutukseen ja lopullinen aikataulun toteutuminen on kuvattuna taulukossa 1.

Taulukko 1. Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen

Aika	Toteutus	Paikka
Syksy 2022	Kehittämistyön ideointi, tarve- ja aiheanalyysi	Metropolia
Helmi-marraskuu 2023	Tutkimussuunnitelman työstäminen	Metropolia
Tammi-helmikuu 2024	Tutkimussuunnitelman viimeistely Tutkimusluvan hakeminen	Metropolia Live
Helmi- Maaliskuu 2024	Aineiston keruiden suunnittelu ja toteutus	Live
Huhti-elokuu 2024	Aineistojen analysoiminen ja raportin kirjoittaminen	
Syys-lokakuu 2024	Raportin viimeistely, kehittämistyön palautus ja julkaisu	Metropolia, Theseus ja Live Intra

Aineistoa kerättiin helmi-maaliskuun (2024) aikana kahdessa eri vaiheessa (Taulukko 2). Haastattelut toteutettiin opiskelijoiden aikataulujen mukaisesti ja ryhmäkeskustelun sopivaa aikataulua pyrittiin yhdessä saada sovittua riittävän monelle opettajalle sopivaan ajankohtaan. Ensimmäisessä kehittämistehtävässä kerätyn aineiston alustavat tulokset vietiin toiseen kehittämistehtävään ja siten kehittämistehtävät yhdessä mahdollistavat tutkimuksellisen kehittämistyön tuotoksen kuvauksen. (Toikko & Rantanen 2009:117.) Aineiston keruun ja analysoinnin jälkeen kehittämistyö eteni koko prosessin ja tuotoksen kuvaamiseen.

Taulukko 2. Tutkimuksellisen kehittämistyön kehittämisprosessi ja aineistonkeruu

Tarkoitus, tavoite ja kehittämistehtävät	Osallistujat ja aineistonkeruu	Kehittämistehtävien tulokset ja tuotos
Tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa		
1. Kehittämistehtävä: Selvittää a) mitä on tavoitteiden asettamisen ja saavuttamisen eri vaiheet ja tekijät vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan näkökulmasta b) miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan toimijuus toteutuu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan näkökulmasta.	Kuusi (6) TELMA-koulutuksen opiskelijaa Yksilöllinen teemahaastattelu	Yksilöhaastattelujen pohjalta saatiin tietoa TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkökulmasta <ul style="list-style-type: none"> - mitkä ovat tavoitteiden asettamisen ja saavuttamisen eri vaiheet ja tekijät - miten toimijuus toteutuu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa
2. Kehittämistehtävä: Kuvata, miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta edistetään tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa ammatillisen erityisopettajan (TELMA-koulutuksessa) näkökulmasta	Kuusi (6) TELMA-koulutuksen opettajaa Ryhmäkeskustelu, missä yhteiskehittelymenetelmänä Learning Cafe	Ryhmäkeskustelujen ja loppukeskustelun pohjalta saatiin tietoa TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta miten opiskelijan toimijuutta voidaan edistää
		Tuotos on kuvaus vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisestä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa.

Kehittämistyöstä tiedotettiin kirjoittamalla kypsyysnäyte blogitekstin muodossa ja kehittämistyö vietiin kokonaisuudessaan Live säätiön Intrassa olevan Liven tutkimustoiminnan alle. Valmis tutkimuksellinen kehittämistyö on luettavissa Theseus tietokannassa.

6.3 Osallistujien valinta ja kuvaus

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön osallistujiksi valittiin Ammattiopisto Liven TELMA-koulutuksen opiskelijoita ja opettajia sekä harkinnanvaraisesti että vapaaehtoisuuteen perustuen. Tarkoituksena oli, että osallistujilla oli henkilökohtaista kokemusta tavoitteiden asettamisesta tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuville tehtiin selväksi, että kyseessä oli vapaaehtoinen osallistuminen ja heiltä kysyttiin suostumus kehittämistyöhön osallistumiseksi (Aineistonhallinnan käsikirja). (Liitteet 4 ja 8)

Ensimmäiseen kehittämistehtävään kutsuttiin harkinnanvaraisesti vaativaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita (6 opiskelijaa) TELMA-koulutuksesta. Opiskelijoiden tuli olla vähintään 2.vuoden opiskelijoita ja heillä tuli olla joku toimiva kommunikointimenetelmä sekä pystyttävä vastavuoroiseen keskusteluun aiheesta. Kutsu (Liite 1) ja tiedote tutkimuksesta (Liite 2), mikä sisälsi myös tietosuojaselosteen (Liite 3) annettiin tulostettuna Ammattiopisto Liven, Leppävaaran yksikön, TELMA-koulutuksen opettajille. He antoivat tulostetut kutsut ja tiedotteet harkinnanvaraisesti tuntemalleen opiskelijalle ja tarvittaessa alaikäisen opiskelijan huoltajalle. Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen annettiin viikko aikaa tutustua tiedotteeseen, mahdollisuus esittää kysymyksiä sekä harkita osallistumistaan. Ilmoittautumiset tulivat sähköpostitse tai suullisesti kehittäjälle, joka oli sen jälkeen henkilökohtaisesti yhteydessä haastatteluun osallistuviin opiskelijoihin ja kertoi heille yksityiskohtaisesti, miten ja missä haastattelu toteutetaan ja mitä kysymyksiä siellä kysytään. Heille painotettiin, että tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta (Liite 4) annettiin opettajan kautta haastateltaville ennen haastatteluja. Haastattelurunko käytiin opiskelijoiden kanssa henkilökohtaisesti ennen haastattelua läpi ja se esiteltiin tarvittaessa myös kuvitettuna etukäteen (Liite 9). Suostumus palautettiin allekirjoitettuna kehittäjälle käteen ennen haastattelujen toteutumista.

Toisessa kehittämistehtävässä kaikille TELMA-koulutuksen opettajille lähetettiin kutsu osallistua ryhmäkeskusteluun. Kehittäjä lähetti kutsun (Liite 5) ja tiedotteen tutkimuksesta (Liite 6) sekä tutkimuksen tietosuojaselosteet (Liite 7) ryhmäkeskustelua varten

sähköpostitse. Sähköpostissa selostettiin tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoitus ja tavoite sekä ohjeet ja aikataulu osallistumiseen. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja mukaan yhteiskehittelyyn ilmoitettiin otettavaksi ensimmäiset 15 sähköpostiin vastannutta opettajaa. Ilmoittautuneita tuli yhteensä kuusi (6). Kehittäjä lähetti ilmoittautuneille TELMA-koulutuksen opettajille suostumuksen tutkimukseen (Liite 8) allekirjoitusta varten sähköpostitse. Suostumus palautettiin kehittäjälle allekirjoitettuna joko skannattuna sähköpostilla tai annettiin käteen ennen ryhmäkeskustelun toteutumista.

6.4 Aineiston kerääminen

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä aineistonkeruu toteutui laadullisin tiedonkeruumenetelmin ja kahdessa eri vaiheessa. Aineistonkeruumenetelminä toimivat teemahaastattelu sekä ryhmäkeskustelu yhteiskehittelymenetelmin.

Ensimmäisen kehittämistehtävän ensimmäisessä osiossa oli tarkoitus selvittää, mitä ovat tavoitteen asettamisen ja saavuttamisen eri vaiheet ja tekijät vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan näkökulmasta. Toisessa osiossa haluttiin selvittää, miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan toimijuus toteutuu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan näkökulmasta. Aineisto kerättiin molempiin kehittämistehtävän osioihin yhdellä kertaa yksilöllisinä puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastatteluihin osallistui yhteensä kuusi TELMA-koulutuksen opiskelijaa. Opiskelijoille tehtiin erillinen selkokielinen ja kuvitettu tukimateriaali haastattelun tueksi. Teemat valittiin teoriaan perehtymisen pohjalta ja ne ohjasivat kysymyksien laatimista (Liite 9). Teemahaastattelu mahdollisti sen, että haastattelussa voitiin tarkentaa ja syventää kysymyksiä sen mukaan, mitä haastateltavat vastasivat (Tuomi & Sarajärvi 2017: 3.1.1 Lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja syvähaastattelu). Haastattelun teemat annettiin haasteltaville selkokielellä ja osalle kuvitetuina lomakkeina ennen haastattelua, jotta he saivat tutustua teemoihin etukäteen ja siten orientoitua haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2017: 3.1). Haastatteluja varten varmistettiin rauhallinen ja häiriötön ympäristö. Haastattelut toteutuivat Ammattiopisto Liven Leppävaaran toimipisteessä opiskelijoille tutuissa opiskelu- tai neuvottelutiloissa. Teemahaastattelut äänitettiin ääninauhurilla (puhelimien SoundType AI-sovelluksella) ja äänitetty aineisto litteroitiin eli kirjoitettiin tekstin muotoon.

Toisena kehittämistehtävänä oli kuvata, miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta edistetään tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

ammattillisen erityisopettajan (TELMA-koulutuksessa) näkökulmasta. Aineistonkeruu toteutettiin ryhmäkeskustelulla yhteiskehittelyn menetelmää (Learning Cafe) hyödyntäen. Learning Cafe- menetelmää hyödynnettiin kahdessa pöytäryhmissä käydyn keskustelun kautta muodostaen yhteistä ymmärrystä aiheesta (Innokylä-Learning cafe eli oppimiskahvila). Teoriatietoon perustuvan toimijuuden ja tavoitteiden asettamis- ja saavutusprosessi mallin kautta luotiin etukäteen keskusteluja ohjaavia teemoja (Liite 10). Ennen keskusteluja käytiin yhdessä läpi toimijuuteen ja tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessiin liittyvää kirjallisuutta ja tutkimustietoa (Liite 10). Kehittäjä näytti, miten toimijuus on määritelty teoriassa tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä muutaman dian verran ennen kuin aloitettiin varsinainen keskustelu.

Ryhmäkeskustelu toteutui Live-säätien Leppävaaran toimipaikassa olevassa neuvotteluhuoneessa ja sen vieressä olevassa erillisessä suljetussa tilassa. Kaksi TELMA-koulutuksen opettajaa osallistui etäyhteyksien avulla. Osallistujaryhmä (6 osallistujaa) jaettiin kahteen pöytään, joissa osallistujat keskustelivat aiheisiin liittyvistä teemoista. Kaikki osallistujat pääsivät keskustelemaan molemmista aiheista 15–20 minuuttia ja molemmissa aiheissa toimi erillinen puheenjohtaja, joka samalla kirjasi keskustelut tietokoneella ylös. Kehittäjä toimi itse toisen aiheen puheenjohtajana ja kirjurina. Toisessa aiheessa puheenjohtajana ja kirjurina toimi ulkopuolinen avustaja, joka ei osallistunut keskusteluun. Pöytäkeskustelujen jälkeen keskusteltiin yhteisesti 20 minuutin ajan vieden aiempia keskusteluja yhteen ja nostaen tärkeäksi koettuja aiheita esiin. (Innokylä-Learning cafe eli oppimiskahvila.) Yhteiskehittelyn yhteinen keskustelu nauhoitettiin ääninauhurilla (puhelimien SoundType AI-sovelluksella) ja pöytäkeskustelujen kirjalliset tuotokset saatiin suoraan tietokonekirjauksista käyttöön. Nämä aineistot kirjoitettiin ja litteroitiin yhtenäiseksi aineistoksi.

6.5 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä laadullista aineistoa tuotettiin kahdessa aineistonkeruutilaisuudessa vastaamaan kahteen eri kehittämistehtävään. Ensimmäisessä kehittämistehtävässä aineistot olivat nauhoitetussa ja toisessa kehittämistehtävässä kirjallisessa ja nauhoitetussa muodossa. Teemahaastatteluista litteroitua aineistoa kertyi 55 sivua (Courier New 10, riviväli 1) ja ryhmäkeskusteluista yhteensä 10 sivua (Arial 11, riviväli 1), josta kirjallisen aineiston osuus oli 6 sivua ja litteroiden aineiston osuus 4 sivua.

Analysointi perustui aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, missä ensimmäisen kehittämistehtävän toiseen kysymykseen sekä toisen kehittämistehtävän kysymykseen hyödynnettiin teoriaohjaavaa analyysiä, jossa käytettiin tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessimallia jäsentämään aineistolähtöistä analyysiä. Aineisto analysoitiin kahdessa vaiheessa edeten kehittämistehtävien mukaisessa järjestyksessä. Analyysiä varten määritettävä analyysiyksikkö oli tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä ajatuskokonaisuus. Analyysikysymyksiä oli aineistonanalyysissä kolme (kaksi ensimmäisessä ja yksi toisessa kehittämistehtävässä) ja ne muodostuivat suoraan kehittämistehtävistä vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tavoitteiden asettamisen vaiheista ja tekijöistä sekä toimijuuden toteutumisesta ja edistämisestä tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Näyte aineistonanalyysistä löytyy liitteestä 11.

Kaikkiin kolmeen kehittämistehtävään luotiin omat analyysikysymykset. Ensimmäisessä kehittämistehtävässä kerätty aineisto analysoitiin analyysikysymyksillä:

1. miten opiskelijat (TELMA-koulutuksessa) kuvaavat tavoitteiden asettamisen eri vaiheita ja tekijöitä
2. miten opiskelijat (TELMA-koulutuksessa) kuvaavat toimijuuden toteutumista tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Toisessa kehittämistehtävässä kerätty aineisto analysoitiin analyysikysymyksellä:

3. miten ammatilliset erityisopettajat (TELMA-koulutuksessa) kuvaavat vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämistä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

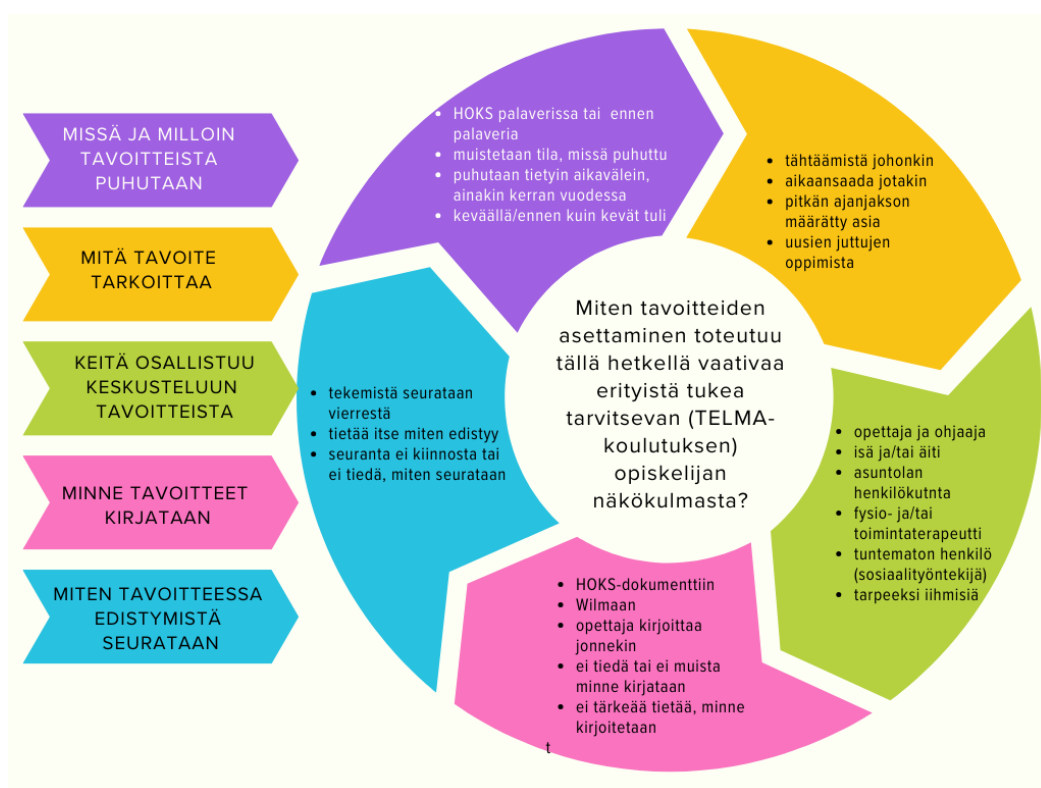
Aineistot pelkistettiin ja aineistoista etsittiin analyysikysymyksiä vastaavat ajatuskokonaisuudet alleviivaamalla alkuperäiset ilmaisut. Alkuperäiset ilmaukset listattiin ja pelkistettiin samalla etsien samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Tämän jälkeen ilmaisut luokiteltiin alaluokkiin, joita yhdistelemällä saatiin mahdollisia yläluokkia. Lopulta yläluokkien yhdistäminen on joissain kohdissa tiivistynyt kokoaviin käsitteisiin (pääluokkiin). Koko luokittelu eteni sen mukaisesti, mitä aineistosta nousi esille. Kaikki pelkistämisen ja luokittelun vaiheet tähtäsivät lopulta vastaamaan esitettyihin analyysikysymyksiin ja siten tuomaan kuvausta lopulliseen tutkimuksellisen kehittämistyön tuotokseen siitä, miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta voidaan edistää tavoitteen asettamis- ja

saavuttamisprosessissa. (Tuomi & Sarajärvi 2017: 4.1. Laadullisen aineiston analyysi: sisällönanalyysi.)

7 Tulokset

7.1 Tavoitteen asettamisen eri vaiheet ja tekijät opiskelijan näkökulmasta

Ensimmäisen kehittämistehtävän ensimmäisessä osiossa selvitettiin, mitkä ovat tavoitteen asettamisen vaiheet ja tekijät vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan näkökulmasta. Tuloksissa saatiin esille missä ja milloin tavoitteista keskustellaan, mitä tavoite tarkoittaa opiskelijan näkökulmasta, keitä osallistuu keskusteluihin tavoitteista, minne tavoitteet kirjataan ja miten tavoitteissa edistymistä seurataan. Tuloksena saatiin kerättyä TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkemyksiä näistä tavoitteiden asettamisen vaiheista ja tekijöistä (Kuvio 4).

Kuvio 4. Tulokset tavoitteiden asettamisen vaiheista ja tekijöistä TELMA-koulutuksen opiskelijan näkökulmasta

Tuloksista kävi ilmi, **missä ja milloin tavoitteista keskustellaan**. Tavoitteista kerrottiin keskusteltavan erillisissä HOKS (henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma) – palaverissa, joita pidetään ammattiopiston tiloissa. Tavoitteista keskustelun aikaa kuvattiin vuodenaikojen mukaan tai sitä ei osattu kertoa tai sitä ei muistettu.

Se on aina se HOKS-keskustelu, että siellä puhutaan niistä.

Luokassa tai tässä tilassa (keskuteltiin).

Mä en muista aikaa niin hyvin, mutta ainakin tässä ennen kuin tuli kevät.

Tavoitteen määrittelyn sekä omien tavoitteiden kuvauksen suhteen tuloksissa tuli esille, mitä tavoite opiskelijan näkökulmasta tarkoittaa. Opiskelijat määrittivät tavoitteen eteenpäin vievänä tekijänä kuvailemalla sitä päämääräksi, saavutettavaksi asiaksi sekä sellaiseksi, jota kohti mennään. Tavoitteen tarkoitukseksi kuvailtiin ”saada jotain aikaiseksi ja oppia uusia asioita”. Tavoitteen määrittelystä saatiin myös hyvin tarkkarajaisia kuvauksia.

Tavoite tarkoittaa sellaista niinkun suunniteltua ja määrättyä asiaa, sellaista pitkän ajan jakson aikana tapahtuvaa asiaa, jossa on monta osaa, jotka tehdään niinku yksitellen, niinku että saadaan se tehtävä esimerkiksi loppuun.

No, se on sellainen asetelma, että mitä kouluvuoden aikana pyritään harjoittelemaan, mitä treenataan, mitä niinku yritetään parantaa. Et vuoden kohdat jaetaan, että mitä asioita vuoden aikana harjoitellaan.

Keskeisemmät keskusteluihin osallistuvat henkilöt, joita mainittiin, olivat opettaja ja ohjaushenkilökunta. Lisäksi esille tuotiin omia perheen jäseniä, asuntolan henkilökuntaa ja terapeutteja. Ulkopuolisia henkilöitä ei osattu nimetä oikealla nimellä, mutta muistettiin, että on ollut osassa keskusteluja mukana.

Ne on asetettu perheen, oman ohjaajan ja opettajan kanssa. Ja fysioterapeutin kanssa.

Jostain virastosta tai jotain ja sitten toi, mä en nyt...vammaispalveluista joku.

Tavoitteiden kirjaamisen yhteydessä tulosten mukaan opiskelijat tietävät, että tavoitteet kirjataan ainakin virallisiin HOKS-asiakirjoihin. Lisäksi he mainitsivat Wilma

järjestelmän. Tulosten mukaan opiskelijat eivät tiedä minne tavoitteet kirjoitetaan, mutta he luottavat, että opettaja tai ohjaaja tietävät ja auttavat asiassa. Toisaalta se, mihin ne kirjataan ei ollut tulosten valossa opiskelijoille merkityksellistä. Tärkeämpää heistä on tietää, ketä kirjauksia näkee ja lukee.

No ainakin mun Wilmaan ja sitten tonne mun HOKS papereihin todennäköisesti ainakin. Ne on nyt ne kaksi, mitkä mä osaan tässä sanoa.

Mä en oikein tiedä, tää..Musta kirjaus tarkoittaa, että kirjoitetaan jonnekin ylös, mutta mä en oikein tiedä, mihin ne kirjoitetaan.

Jos voin kysyä opettajaa, missä ne paperit niin sitten ehkä, tai jos mä löydän jonkun ohjaajan kanssa niin sitten mä voin kattoo niitä.

Tavoitteissa edistymisen seuranta on tulosten mukaan konkreettinen päivittäin tapahtuva toiminta ja se tapahtuu siten, että opetushenkilökunta on läsnä kaikessa toiminnassa. Opiskelija joko tietää, miten hän edistyy tai hän luottaa siihen, että opetushenkilökunta seuraa ja tietää miten edistyminen tapahtuu. Tulosten mukaan kuitenkin ei välttämättä ollut tietoa, miten edistymisen seuranta konkreettisesti tapahtuu.

Periaatteessa, kuten vaikka siten, että katsotaan vierestä, kun teemme töitä

Tällä hetkellä ei ole sellaista seuranta, mutta kyllä aikuiset seuraa

Tuloksissa tuli esille myös se, että toisaalta sillä seurataanko tavoitteissa edistymistä vai ei, ei koettu itselle olevan suurta merkitystä. Oman oppimisen etenemiseen tai seurantaan ei koettu olevan kiinnostusta. Oman oppimisen seuranta koettiin tuloksien mukaan myös henkilökohtaiseksi ja opiskelijat haluavat itse hallita sitä kertomalla, milloin haluavat palautetta.

Mutta muuten en ole oikein kiinnostunut silleen tietää kesken kaiken niin sanotusti.

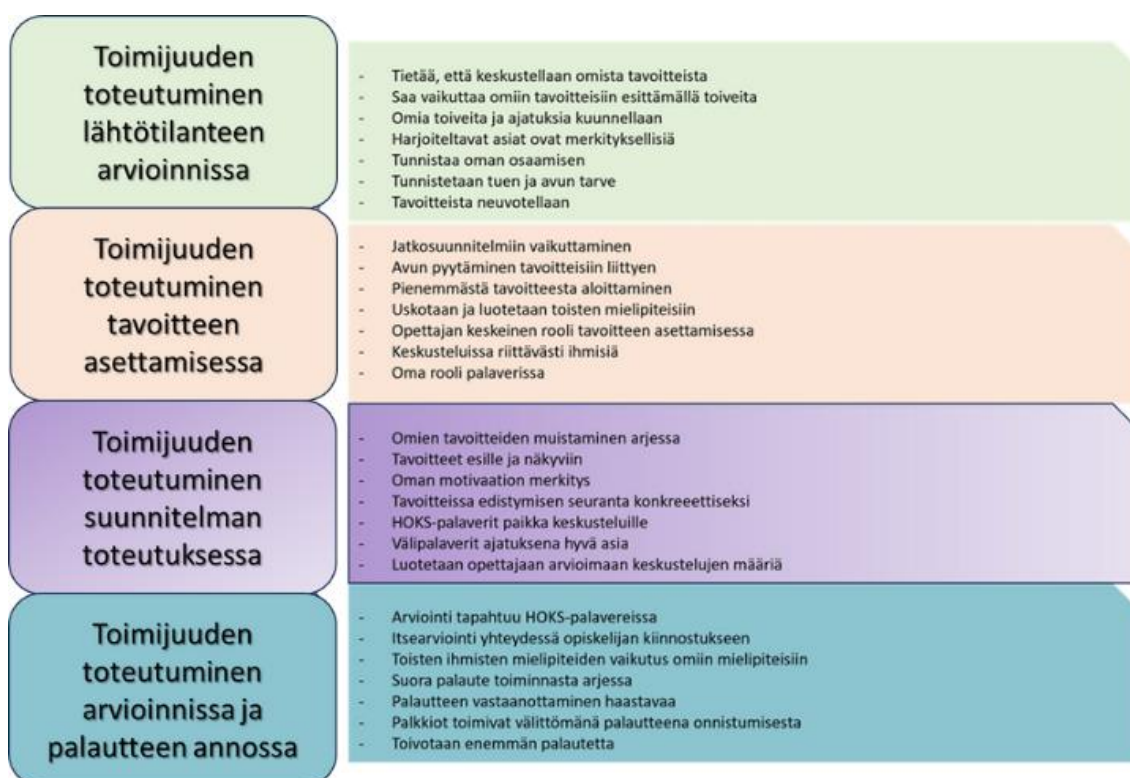
Mä olen sellainen ihminen, että mä en halua kuulla sitä, että meneekö eteenpäin vai ei, ellen mä itse ota sitä puheeksi

Tuloksissa nousi seuraavat asiat keskeisimpinä esille opiskelijoiden näkökulmasta liittyen toimijuuden kokemiseen ja edistämiseen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa:

- Osattiin nimetä, missä tavoitteista keskustellaan (HOKS-palaverit) ja keitä henkilöitä palaveriin osallistuu
- Opiskelijat joko osasivat nimetä tavoitteiden kirjaamisen paikan tai eivät tienneet ollenkaan, minne tavoitteet kirjataan.
- Tavoitteissa edistymistä koettiin, että seurataan joko siinä arjessa viereistä tai tästä ei ollut tietoa tai edes kiinnostusta seurataanko.

7.2 Toimijuuden toteutuminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan näkökulmasta

Ensimmäisen kehittämistehtävän toisessa osiossa selvitettiin, miten toimijuus toteutuu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan näkökulmasta kuvaten tuloksia tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin teoreettisen mallin mukaisessa järjestyksessä (Kuvio 5).

Kuvio 5. Tulokset toimijuuden toteutumisesta tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa TELMA-koulutuksen opiskelijan näkökulmasta

Toimijuus lähtötilanteen arvioinnin näkökulmasta tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Lähtötilanteen arvioinnin näkökulmasta tuloksissa tuli esille, että tavoitteiden asettamisessa opiskelijat tietävät kyseessä olevan nimenomaan omat tavoitteet. Tuloksista käy ilmi, että opiskelijat kokevat pääsevänsä vaikuttamaan omiin tavoitteisiinsa ja pääsevät ehdottamaan asioita. Lisäksi opiskelijat kokevat, että toiveita kuunnellaan. Tulokset näyttivät myös sen, että on nimenomaan tärkeää itse nimetä omat harjoiteltavat asiat.

Mä ainakin koen niin että saan ainakin ehdottaa niitä, että hei tätä olisi hyvä harjoitella..

Omaan osaamiseen ja siihen, jossa koetaan olevan hyvä opiskelussa, tuloksissa tuli esille konkreettisia asioita kuten matematiikka, laulaminen, tiskaaminen, sijainnin hahmottaminen ja luovat asiat. Asioista, joita pitää vielä harjoitella tuloksissa ilmeni muun muassa seuraavia asioita: tunnesäätelyn taidot, keskittyminen ja turhista ajatuksista pois pääseminen. Tuloksien mukaan tärkeää on myös, että harjoiteltavat asiat koettiin merkityksellisiksi. Lisäksi ymmärrettiin, että niiden eteen tulee tehdä myös työtä.

Vaikka täällä onkin myös vapaa-aikaa ja hauskanpitoa, niin haluan hauskanpidon lisäksi tehdä kovia töitä, eikä siihen ole mitään muuta syytä kuin unelmien eteen.

Tuloksissa näkyy, että avun ja tuen tarve tunnistettiin tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa tärkeäksi. Harjoiteltavista asioista käydään opettajan ja ohjaajien kanssa neuvotteluja ja keskusteltuja siitä, mitä pitäisi vielä harjoitella. Tuloksissa selvisi, että omaa onnistumista ja omia toiveita arvioidaan suhteessa yhdessä tehtyihin päätöksiin. Tuloksissa selvisi lisäksi, että omista tavoitteista neuvoteltaessa opiskelija kokee välillä olevansa altavastajan roolissa.

Joissain asioissa tietenkin on samaa mieltä aikuisen kanssa, mutta sitten on tietenkin niitä hetkiä, milloin ei ole samaa mieltä. Pääasiassa ollaan samaa mieltä. Pystyn neuvottelemaan, mutta yleensä mä sen neuvottelun aina häviän. Ja ainakin yritän, mutta ei aina onnistu.

..josta mä haluan päästä pois, on se, että mä en joka ikinen kerta, mä en aina tekisi sitä mitä muut odottaa tai haluaa mun tekevän..

Tuloksissa ilmeni, että välillä opetushenkilöstö kysyy opiskelijoiden mielestä liikaakin, mitä he haluaisivat vielä oppia. Tulokset osoittavat myös, että kyselyitä siitä, mitä opiskelijat haluavat oppia tai mitä haluavat tulevaisuudessa tehdä, tulee myös esimerkiksi kuraattorilta tai taksikuskeilta. Tuloksien mukaan opiskelijoiden omia ajatuksia siitä, mitä haluaa oppia, on kuunneltu ja he ovat päässeet harjoittelemaan toivomiaan asioita. Toisaalta tuloksissa selvisi myös, että opiskelijat eivät edes muista, että olisi kysytty mitään tähän liittyen.

Kysyy aika monikin. Esimerkiksi meidän kuraattori tai terveydenhoitaja, ja näitä meidän uusia ohjaajia kenen kanssa tutustutaan, niin he sitten kysyy, että mihin mä tähtään ja mitä haluaisin harjoitella.

Kyllä ne ovat kuunnelleet minua, kun olen pyytänyt nätisti.

Toimijuus tavoitteen asettamisen näkökulmasta tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Tulosten mukaan omat tavoitteet liittyvät omaan tulevaisuuteen tai johonkin ammattiopistossa harjoiteltavaan yksittäiseen asiaan. Tuloksissa omissa tavoitteissa nousi esille muun muassa perustutkinto opintoihin pääseminen tai arjessa omista asioista huolehtiminen. Lisäksi tulosten mukaan koettiin tärkeäksi osata pyytää apua omiin tavoitteisiin liittyen. Tuloksissa tuotiin esille myös konkreettinen toive lähteä pienemmästä tavoitteesta liikkeelle sekä päästä vaikuttamaan omiin jatkosuunnitelmiin.

Tavoitteet, se on ollut siellä, että oppii huolehtiin niinku ite niistä asioista.

..pääsisin vaikuttaa siihen, että saisin itse päättää, mihin mä menen jatkossa.

Voi kysellä, jos tulee joku hätä, niin voi kysellä, että mitä tarvitsee, niin sitten auttaa

..että lähdetäisiin aika minimaalisesti ja nostettaisiin niitä tavoitteita. Ensin pienistä tavoitteista ja kun lukuvuosi etenisi niin sitten nostettaisiin niitä.

Tulosten valossa tavoitteiden asettamisessa opiskelijat näyttävät uskovan ja luottavantoisten ihmisten, kuten opetushenkilöstön, mielipiteisiin. Tuloksien mukaan koetaan, että toiset ymmärtävät paremmin omia tavoitteita tai näkevät paremmin kokonaistilanteen. Tulosten mukaan opettaja on keskeisessä roolissa tavoitteiden asettamisessa.

Lähihenkilöiden merkitys avun ja tuen sekä kannustuksen roolissa suhteessa omiin tavoitteisiin sekä niiden miettimiseen nousi myös esiin tuloksissa.

..musta välillä tuntuu, että muut ihmiset ymmärtää tai keksii mulle oikeesti ne niin sanotut aidot tavoitteet paremmin kuin mä ite..

..kun kysytään, mitkä on sun tämän vuoden kolme tavoitetta, niin sitten siinä kohtaa aina ohjaajat tietenkin ehdottaa, että mä joko otan ne tai sitten mä mietin itse, mutta yleensä mä otan aikuisten ehdotuksia vastaan.

..me käydään mun opettajan kanssa just läpi sitä, että mun opettaja kertoo, mitä hän on laittanut merkille musta, että missä mä oon hyvä..

..ryhmän aikuisilta, että ne tsemppaa ja edesauttaa näitä tavoitteita.

Tuloksissa näkyi myös se, että opiskelijat tunnistavat avun ja tuen tarpeensa tavoitteen asettamisessa tilannesidonnaiseksi ja että apua saatiin siltä taholta, mihin tavoite oli liitettävissä. Tuloksista tuli esille myös kokemus, että keskusteluihin tavoitteista osallistuu riittävästi eri henkilöitä. Osallistuminen omaan HOKS-palaveriin nähtiin tulosten ilmentämänä siten, että oma rooli koetaan melko suppeana tai epäselvänä.

No, opettaja tai ohjaaja tai fyssaril riippuen, mistä tavoitteesta on kyse.

...että musta tuntuu, että siinä on nyt koko seurakunta, että siinä on mulle ihan tarpeeks porukkaa kerrallaan.

..että se muu porukka hoitaa sen kaiken puhumisen, että mä vastaan siellä vaan muutama kysymykseen..

..mun mielestä se on tuntunut siltä, että mä oon vaan istunut siellä, oottanut että kysytään jotain, mihin mun pitää vastata ja sitten mä vastaan ja sen jälkeen mä oon taas hiljaa, niin kauan kun seuraava asia kysytään.

Toimijuus suunnitelman toteutumisen näkökulmasta tavoitteen asettamisprosessissa

Tuloksissa nousi erilaisia asioita esiin omien tavoitteiden muistamisesta niiden asettamisen jälkeen. Omia tavoitteita koetaan tulosten mukaan välillä vaikeana muistaa arjessa. Tuloksissa näkyi myös, että toisaalta taas omat tavoitteet muistetaan hyvin ja niistä muistutettiin muita. Tavoitteista muistutteluun esitettiin myös kyllästyttävän.

Mä en niin hyvin muista ulkoa (omia tavoitteita). Mulla on täällä niin kuin silleen niin kuin pää välillä tälle, koska paljon pitää muistaa kaikkee.

Itte muistan nytte. Mä sanon aina, että pitää mennä kepeillä ruokalaan..

..tääkin on semmoinen kyllästymiseen saakka usein niistä epämiellyttävistä asioista muistuttaminen

Tuloksissa tuli esille useita eri tapoja, miten voisi muistaa paremmin omat tavoitteet. Tavoitteet voisivat olla esille ja näkyvissä arjessa kuvien ja tekstin muodossa.

Kyllähän ne vois tonne pulpetille kans ottaa näkyviin, että muistaiskin, että mitkä ne olikaan

Mun laatikossa, jossa mä voin mennä kurkkaamaan, mitkä ne mun tavoitteet olikaan

Motivointiin vaikuttavat asiat näkyivät tuloksissa eri näkökulmista. Toisaalta koettiin, että oma motivaatio on lähinnä omasta jaksamisesta kiinni. Tuloksissa esille tullut toinen tekijä on tulevaisuuteen suuntaava ajattelu, joka lisää motivaatiota harjoitella asioita. Konkreettiset kokemuspalkkiot mainittiin tuloksissa lisäävän motivaatiota. Koulun henkilökunta ja kaverit koettiin myös tärkeänä motivaation lähteenä sekä se, että asiasta on itsellä positiivinen tunne sekä sisäinen motivaatio asiaa kohtaan.

Tää mun jatko kun mä valmistun nytte. Niin pitäisi vähän osata olla seuraavassa paikassa..

Aikuisten tsemppaaminen ja koulukaverit. Kun ainakin suurin osa tsemppaa.

Se on semmoinen tunne, että tätä mä haluan tehdä..

Tavoitteissa edistymisen seurantaan liittyen tuloksissa nousi esille, että sitä voitaisiin seurata konkreettisemmin esimerkiksi kirjaamalla ne paperille ylös. Tavoitteiden ollessa kirjattuna ja näkyvillä myös tavoitteissa edistymistä voitaisiin seurata paremmin. Tuloksissa tuli esille ehdotuksia muistiinpanovihosta tai päiväkirjasta sekä lisäksi teknologiaa voisi hyödyntää tavoitteiden seurannassa.

Että, nyt ollaan tässä kohtaa, että tämä on check ja sitten tuo tehdään tuossa...

Sitten olisi se järjestys ja lista miten edetään.

Mä oon joskus kattonut netistä taulukoita, mitä sä lataat. Ja sit kun sä kirjoitat sinne tavoitteen, niin sä saat kuvan näin. Niin sit se tavallaan merkitsee, että se on edistymässä. Että on edistytty tälle.

Tulosten mukaan tavoitteista keskustellaan säännöllisesti virallisissa HOKS-palaverissa. HOKS-keskusteluja pidettiin tuloksien valossa riittävänä paikkana keskustella tavoitteista, mutta mahdollisuus palata tavoitteisiin palaverien välissä olisi myös hyvä mahdollistua. Välipalaverin tai useammin keskustelun mahdollisuus ilmeni tuloksissa mielekkäänä ajatuksena. Toisaalta tuloksissa tuli esille myös, että opiskelijat kokivat samantekevänä, miten monta kertaa ja milloin tavoitteista keskustellaan. Tulokset näyttävät, että keskustelujen määrää ei koettu itselle tärkeänä asiana ja tämän asian arvioinnissa luotettiin opettajaan.

Että sitten just tuolla Hoks:ssa, niin sitten niitä on kiva kuunnella ja sitten kyseenalaistaa silleen

Niitä katotaan tietyn aikavälin uudestaan. Meillä on kerran vuodessa palaveri niin sieltä sitten katsotaan. Totta kai voi aina ehdottaa, että hei, mä oon tässä nyt onnistunut tarpeeksi monta kertaa, että voidaanko vaihtaa, mutta yleensä katsotaan silloin, kun on yhteinen palaveri.

Tai sit jos mun ope haluaa erikseen jutella mun kaa, niin sit tottakai.

Mulla on niin paljon kaikkea täällä opistolla muutenkin, että musta tuntuu välillä, että mä en keskity tuollaisiin asioihin miettimään sitä, että onko se liian usein vai ei.

Ehkä mä sanoisin, että just niitten hoksien aikana ja tällaista, että sit kun ne tulee, niin silloin. Tai sit, jos mun ope haluaa erikseen jutella, niin sit tottakai.

Toimijuus arvioinnin ja palautteen näkökulmasta tavoitteen asettamisprosessissa

Tulokset osoittavat, että arviointia tapahtuu säännönmukaisesti ja melkein yksinomaan HOKS-palaverissa. Siellä tavoitteiden tilannetta katsotaan tietyin aikavälein. Tulokset näyttävät, että välipalavereita voitaisiin pitää arvioinnin näkökulmasta ja että opiskelijat voisivat välillä ehdottaa väliarviointeja itsekkin. Tuloksissa ilmeni myös, että arvioinnin toteutumista ei koeta tärkeänä.

Yleensä katsotaan silloin, kun on yhteinen palaveri.

Että sitten just tuolla HOKSissa, niin sitten niitä on kiva kunnella..

Tottakai voi aina ehdottaa, että hei, mä oon tässä nyt onnistunut tarpeeksi monta kertaa, että voidaanko vaihtaa.

Mulla on niin paljon kaikkee täällä opistolla muutenkin. En keskity tuollaisiin asioihin miettimään sitä, että onko se liian usein vai ei.

Tuloksissa näkyi, että omaa osaamista ja onnistumisia osataan myös itse arvioida. Lisäksi tulokset osoittavat, että omaa roolia arvioinnissa osataan arvioida ja ymmärretään se, että toiset pystyvät myös vaikuttamaan omaan mielipiteeseen. Tuloksissa tuli esiin, ettei itsearviointia tapahdu systemaattisesti vaan ennemminkin opiskelijan omaan kiinnostukseen perustuen.

Tiedän, että kehityn pikkuhiljaa, en mä nyt sano, että mä nyt mitenkään suuresti vielä, mutta pikkuhiljaa.

Mä tiedän sen vaan täällä mun omassa päässä ja olen ylpeä ja iloinen siitä.

Mä en edes ajattele, että oonko mä siinä hyvä, huono vai jotain siltä väliltä, vaan mä vaan teen.

Mun pää on aivan liian helppo kääntää.

Tulosten mukaan palautetta saadaan suoraan toiminnasta tai sitten vain itse tietää onnistuneensa. Tyypillisenä palautteen antajana on opetushenkilöstö. Tuloksissa tuli esille, että palautteen vastaanottaminen koettiin välillä haastavana. Tulosten valossa opiskelijat näkivät palkkiot konkreettisena ja välittömänä palautteena onnistumisesta. Riittävästi saatu palaute antaa uskoa omasta osaamisesta.

Ope ja ohjaaja tai jompikumpi antaa palautetta.

Yleensä mulle sanotaan hyvin suoraan, että tää meni hyvin taas että tää ei mennyt niin hyvin.

No niissä taas on silleen, että mä en suostu myöntämään sitä, jos mä oon onnistunut.

Kun saan palkan (tietää onnistuneensa). Hyvin tehdystä työstä saa aina palkan.

..riittävän monta kertaa kun kuulet jonkun toistettavan asian, niin pian sä alat itsekin uskomaan siihen.

Tuloksissa tuli esille myös, että opiskelijat toivovat enemmän palautetta opetushenkilöstöltä.

Opettajalta tai ohjaajalta olisi kiva kuulla.

Toimijuuden toteutuminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan näkökulmasta näyttäytyy tuloksien valossa siltä, että omaa osaamista osataan nimetä ja toivotaan että voidaan vaikuttaa omaan tulevaisuuteen sekä omaan rooliin neuvoteltaessa omista tavoitteista. Avun ja tuen tarpeen tunnistamiseen tarvitaan tukea opetushenkilöstöltä ja toisten ihmisten mielipiteillä on merkitystä omiin mielipiteisiin ja harjoiteltavien asioiden toiveiden esiin tuomisessa. Toimijuuden toteutumiseen vaikuttaa omien tavoitteiden muistaminen arjessa sekä motivaatio. Opiskelijat ehdottivat tavoitteiden edistymisen seurantaan systemaattisempia ja näkyvämpiä tapoja toteuttaa sitä. HOKS-palaverit tunnistetaan paikaksi, missä tavoitteista sovitaan ja missä arviointi toteutuu. Opiskelijat kokivat kuitenkin, että tavoitteista voitaisiin keskustella enemmän välipalaverissa ja siten itsearviointitaitoja voisi harjoitella. Suoraa palautetta saadaan toiminnasta, ja palkkiot toimivat välittömänä onnistumisen merkinä. Arvioinnin merkityksen kokemisessa on vaihtelua ja palautteen vastaanottamisessa opiskelijat kokivat vielä harjoiteltavansa.

7.3 Toimijuuden edistäminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa ammatillisten erityisopettajien näkökulmasta

Toisessa kehittämistehtävässä selvitettiin, mitä ovat toimijuutta edistäviä tekijöitä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta. Tuloksissa saatiin esille, millaisia toimijuutta edistäviä tekijöitä nähtiin olevan tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin eri vaiheissa: lähtötilanteen arvioinnissa, tavoitteen asettamisessa, suunnitelman toteuttamisessa sekä arvioinnissa ja palautteen annossa (kuviot 6–9).

Lähtötilanteen arviointi

Tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin ensimmäisessä vaiheessa, jossa arvioidaan opiskelijan lähtötilannetta, nousee tuloksissa ammatillisten erityisopettajien näkökulmasta toimijuutta edistävinä tekijöinä tavoitteen asettamisen edellytykset, valmistelevat työt, esitietojen kerääminen ja HOKS-palaverin valmistelut. Eri toimijoiden kuten opetushenkilöstön, perheen ja vanhempien sekä muiden asiantuntijoiden rooli ja heidän

kanssaan tehty yhteistyö korostuu opiskelijan lähtötilanteen arvioinnissa. Tulokset TELMA-koulutuksen opiskelijan toimijuuden edistämisestä tavoitteen asettamisprosessin lähtötilanteen arvioinnissa ovat kuvattuna kuviossa 6.

Kuvio 6. Tulokset toimijuutta edistävästä tekijöistä lähtötilanteen arvioinnin vaiheessa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta

Lähtötilanteen arvioinnin näkökulmasta tuloksissa korostui tavoitteen asettamisen edellytyksenä sekä opiskelijan toimijuutta edistävänä asiana se, että opiskelijan sekä hänen huoltajiensa tulee saada riittävästi tietoa TELMA-koulutuksen sisällöstä jo ennen opintojen aloitusta. Keskustelu tavoitteista on helpompi käynnistää, kun opiskelija on pystynyt valmistautumaan mahdollisesti huoltajiensa kanssa keskustelemalla TELMA-

koulutuksen sisällöistä. TELMA-koulutuksen sisältö tulee olla kaikille saavutettavassa muodossa ja materiaalia saatavilla selkokielellä, kuvitettuna ja videokuvina.

..että pystyy asettaa niitä tavoitteita, että jos ymmärtää, että mihin ollaan tulossa ja mitä tämä opiskelu meillä on, niin sitten on silleen jollain tasolla käsitystä siitä, että on kerinyt miettiä sitä, että okei, no mitä mä sitten toivoisin, että mitä ne tavoitteet on tai minkä tyyppisiä ne voi olla ne tavoitteet, että tavallaan sitten, et ehkä se on niinku kans se..

Opiskelijan toimijuuden edistäminen mahdollistuu tulosten mukaan lähtötilanteen arvioinnissa myös huolellisella esitiedon keräämisellä, jolloin opetushenkilöstöllä on tavoitekeskusteluissa käytettävissä kaikkien eri ammattilaisten ja asiantuntijoiden tiedot ja näkemykset opiskelijan osaamisesta ja tuen tarpeista. Heti opiskeluiden alussa käynnistetty keskustelu huoltajien/vanhempien kanssa ja sitä kautta saatava tärkeä esitieto kotiympäristössä toimimisesta. Tuloksissa ilmeni, että tässä alkuvaiheessa voidaan kartoittaa yhteistyöllä jo alustavia tavoitteita TELMA-koulutuksen sisällön mukaisesti ennen virallista tavoitteista keskustelua ja tavoitteiden asettamista.

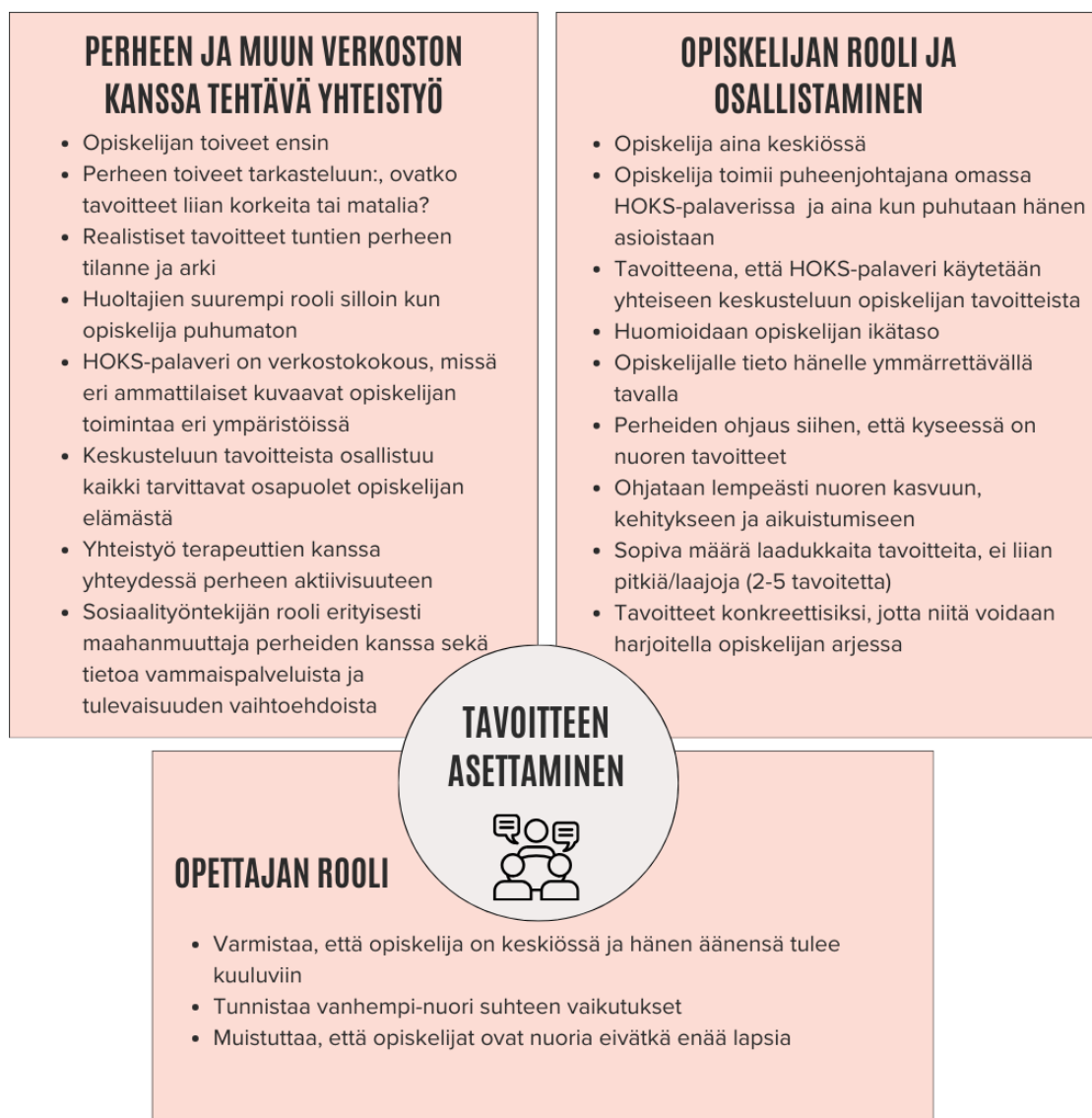
Tavoitteen asettamisen valmistelevassa vaiheessa tuloksissa tuotiin esille opiskelijan itse täyttämä RUORI-arviointi, jossa opiskelija itsenäisesti arvioi omaa osaamistaan suhteessa omaan toimintakykyyn ja TELMA-koulutuksen osa-alueisiin. Tuloksissa korostui myös, että opiskelujen alussa tehtäisiin tarkkaa havainnointia opiskelijan toimintakyvystä opiskeluarjessa ja kartoitettaisiin huolellisesti tuen tarpeet. Opiskelijan toimijuuden edistämiseksi olisi tärkeää, että opiskelijalle tarjotaan oikeanlaista ja riittävää tukea.

HOKS-palaverin valmistelutyö nousi tuloksissa yhdeksi lähtötilanteen arvioinnin osa-alueeksi, koska siinä kohtaa opiskelija saa riittävällä tuella (vaihtoehtoiset kommunikointimenetelmät ja materiaalit) valmistella omaa palaveria, jossa on sitten tarkoitus keskustella varsinaisista tavoitteista. Tuloksista tuli esiin konkreettisenä kehittämis ehdotuksena materiaalipankki, joka sisältäisi erilaiset tavoitteista keskustelun sisällöt ja tukimateriaalit opiskelijälähtöisesti. Tuloksissa korostui myös, että tavoitteiden valmisteluun tulisi käyttää kaikki tarvittava aika eikä tavoitteiden asettamisessa ole kiirettä.

Tavoitteen asettaminen

Tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa tavoitteen asettamisen kohdalla tuloksissa korostui perheen sekä muun verkoston kanssa tehtävä yhteistyö sekä opiskelijan rooli ja osallistuminen omien tavoitteidensa asettamiseen. Lisäksi tuloksissa tuli esiin opettajan rooli opiskelijan toimijuutta tukevana tekijänä. HOKS-palaveri nähtiin

keskeisenä tavoitteista keskustelun paikkana. Tulokset tavoitteen asettamisessa toimijuutta edistävästä tekijöistä TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta kuvataan kuviossa 7.

Kuvio 7. Tulokset toimijuutta edistävästä tekijöistä tavoitteen asettamisen vaiheessa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta

Perheen ja muun verkoston kanssa tehtävä yhteistyö on tulosten näkökulmasta merkittävässä roolissa edistämässä opiskelijan toimijuutta tavoitteen asettamisessa. Ensimmäiseksi tavoitteen asettamisessa tulee kuulla opiskelijan toiveet ja sitten vasta kuunnella perhettä sekä tarkastella näkemysten realistisuutta. Tulosten mukaan tavoitteista keskusteluun ja tavoitteiden asettamiseen on hyvä osallistua kaikki opiskelijan kanssa toimivat tahot, jotta yhdessä eri toimijoiden kanssa luotaisiin opiskelijan osaamisesta laajempi käsitys eri ympäristöissä toimimisesta. Opettajat kuvasivat yhteistyötä tehtävän

sekä eri terapeuttien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa. Heidän roolinsa tulee ottaa huomioon opiskelijan tuen tarpeiden mukaisesti tavoitteiden asettamisessa.

Opiskelijan tuen tarpeen tunnistaminen auttaa asettamaan tavoitteita hänen tasollaan ja riittävällä tuella. Ja tärkeää, että keskusteluihin osallistuu kaikki tarvittavat osapuolet, jotta olisi useampi puolesta puhuja tarvittaessa eikä vain yksi henkilö.

Tuloksissa ilmeni, että opiskelijan rooli ja osallistuminen tunnistettiin oleellisen tärkeäksi osaksi toimijuuden edistämistä. Opiskelijan tulee toimia päähenkilönä tavoitteista keskusteltaessa ja lisäksi tulee huolehtia, että HOKS-palaverissa käytetty aika käytetään pääsääntöisesti tavoitteista keskusteluun. Tavoitteiden asettamisessa tulee huomioida opiskelijan ymmärryksen taso sekä ikä. Vanhempia tulee ohjata siten, että kyseessä on nimenomaan nuoren henkilön tavoitteet ja tavoitekeskustelua tulisi viedä siihen suuntaan. Tavoitteiden asettamisen näkökulmasta tuli tuloksissa esille myös tavoitteiden määrän vaikutus toimijuuteen. Tavoitteiden määrä pitää suhteuttaa opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin ja hänen arkeensa. Tuloksissa painottui, että tavoitteiden määrää ja niiden saavutettavuutta arjessa tulee tarkastella yhdessä opiskelijan kanssa.

Mutta nyt tässä on huomannut, kun näitä kilometrejä on tullut enempi, niin tyytyykin, että sovitaan vain vaikka neljä-viisi tavoitetta tai kaksi-kolme konkreettista tavoitetta ja koitetaan saada ne maaliin ja sitten uusia tavoitteita.

Että ei tarvitse ottaa koko koulutuksen perusteiden joka ikistä osa-aluetta siinä ensi alkuessa.

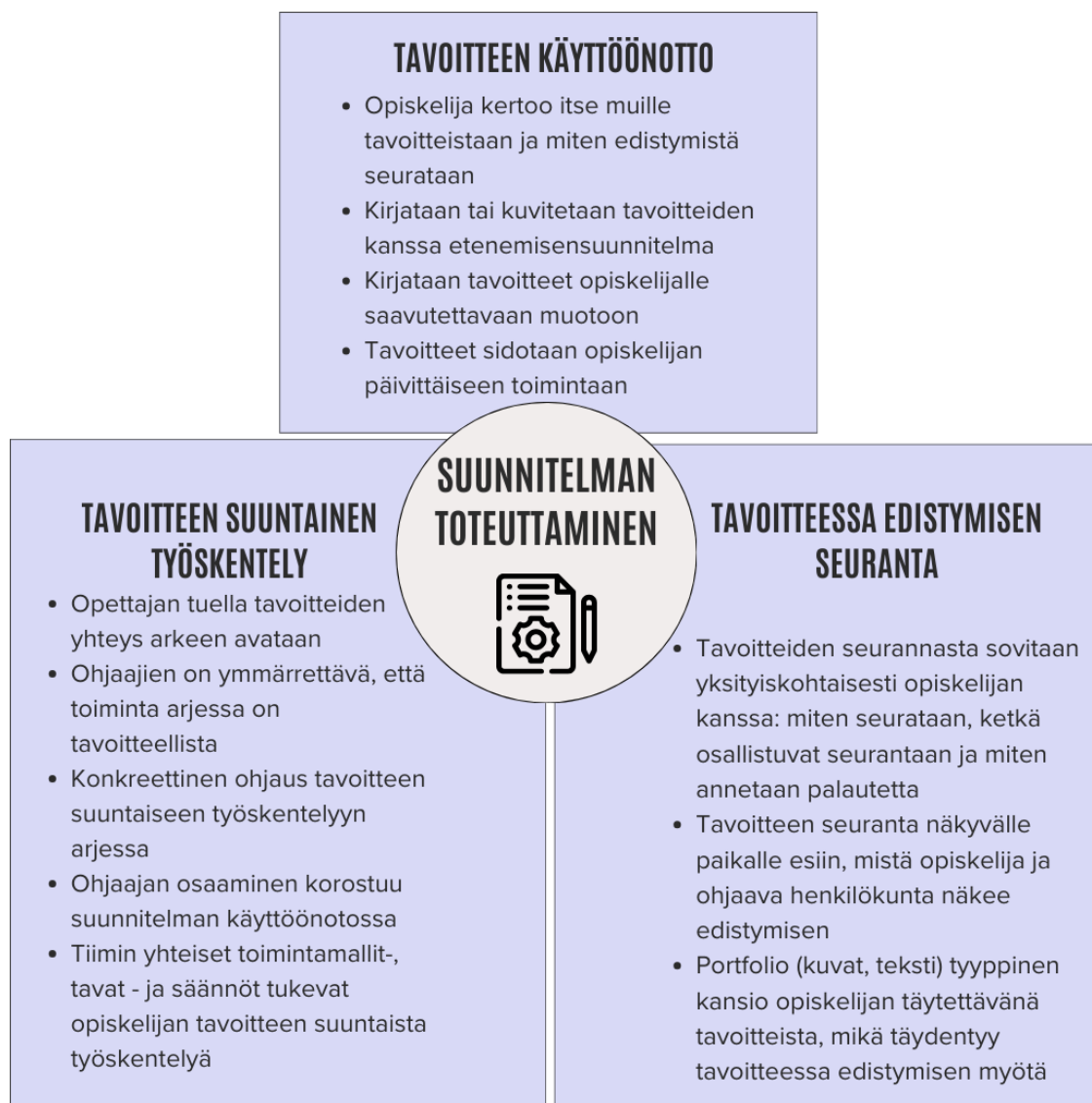
Jos on laadukkaasti vaikka kolmekin tavoitetta, niin niihin pystyy sisällyttämään isompiakin kokonaisuuksia, mitkä ovat osia monestakin opetuskokonaisuudesta.

Opettajan tehtäväksi nähtiin tulosten valossa toimia opiskelijan edustajana ja varmistaa, että hänen äänensä tulee kuuluviin. Vanhempien rooli tunnistettiin korostuvan silloin, kun opiskelijalta puuttuu toimiva kommunikointimenetelmä ja kun opiskelijalla on erilaisia terapiatahoja ympärillään. Tuloksissa nähtiin tärkeänä tunnistaa opiskelijan ja tämän vanhempien välisen suhteen vaikutukset opiskelijan toimijuuteen.

Suunnitelman toteuttaminen

Tuloksissa tuli esiin erilaisia näkökulmia toimijuuden edistämisestä suhteessa suunnitelman toteuttamiseen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Tuloksista pystyttiin erottelamaan tavoitteen käyttöönotto, tavoitteen suuntainen työskentely sekä

tavoitteen edistymisen seuranta erillisiksi suunnitelman toteuttamisen vaiheiksi. Tulokset suunnitelman toteuttamisessa toimijuutta edistävästä tekijöistä TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta kuvataan kuviossa 8.

Kuvio 8. Tulokset toimijuutta edistävästä tekijöistä suunnitelman toteuttamisen vaiheessa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta

Tavoitteen käyttöönoton näkökulmasta tuloksissa korostui opiskelijan aktiivinen rooli arjessa tuoda itse tavoitteet esille ja näkyville. Tärkeää on, että tavoitteet ovat opiskelijalla saavutettavassa muodossa, mikä tarkoittaa sitä, että ne ovat tarvittaessa kuvitettu, videokuvattu tai muuten opiskelijalle tutulla tavalla esitettynä. Lisäksi tulosten mukaan tavoitteen suuntaiset harjoiteltavat asiat tulisi selvästi sitoa opiskelijan opiskeluarkeen.

Tavoitteen suuntaisessa työskentelyssä tuloksissa korostui opiskelijan lisäksi opettajan, ohjaajan sekä koko tiimin tekeminen, osaaminen ja asenteet. Tuloksien mukaan opettajan on avattava suullisesti opiskelijalle ja ohjaajille tavoitteiden yhteys opiskelijan arkeen ja ohjata konkreettisesti toimintaa siihen suuntaan, että tavoitteiden suuntainen työskentely mahdollistuu. Ohjaajien ymmärrys tavoitteiden merkityksestä sekä konkreettinen ohjaustyö päivittäisessä arjessa tavoitteiden suuntaisesti korostuivat tärkeäksi toimijuutta edistäviksi tekijöiksi tuloksissa. Yksittäisten toimijoiden lisäksi myös koko tiimin tulee mahdollistaa ja edistää opiskelijan toimijuuden toteutumista toimimalla yhtenäisesti tiimin yhteisten ohjeiden ja sääntöjen mukaisesti. Tulosten mukaan koko toimintaympäristö, jossa on selkeät toimintamallit, tavat ja säännöt, on tärkeässä roolissa tavoitteen suuntaisen työskentelyn mahdollistajana ja siten edistämässä opiskelijan toimijuutta.

Tavoitteen edistymisen seuranta nähtiin tuloksissa myös osana suunnitelman toteuttamista edistämässä opiskelijan toimijuutta. Tuloksissa tuli esille tavoitteen edistymisen seurannasta opiskelijan kanssa yhdessä sopimisen tärkeys. Opiskelijan kanssa tulee sopia, miten ja kenen toimesta tavoitteessa edistymistä seurataan, ja miten tavoitteissa edistymisestä annetaan palautetta. Lisäksi tuloksissa tuotiin konkreettisia keinoja edistää opiskelijan toimijuutta tavoitteiden edistymisen seurannasta. Tavoite ja sen seuranta tulisi olla opiskelijalle näkyvällä paikalla, jossa tavoitteessa edistymistä voidaan yhdessä seurata. Sen lisäksi ehdotettiin opiskelijan itse tekemää portfolioa, mihin tavoitteen suuntaista harjoittelua sekä siinä edistymistä voidaan kuvata tekstin ja kuvien avulla opiskelijalle luontaisella tavalla.

Arviointi ja palaute

Arvioinnin ja palautteen annon suhteen tuloksissa tuli esille väliarvioinnin, itsearvioinnin ja palautteen merkitys toimijuuden edistämisessä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Toimijuutta voidaan tulosten mukaan edistää säännöllisellä ja välittömällä arvioinnilla sekä palautteella. Itsearviointitaitojen harjoittelu tulisi olla jokapäiväistä ja sen ohjaaminen on tärkeää erilaisissa tilanteissa. Kuviossa 9 kuvataan tulosten mukaisia arvioinnissa ja palautteen annossa toimijuutta edistävät tekijät.

Kuvio 9. Tulokset toimijuutta edistävästä tekijöistä arvioinnin ja palautteenannon vaiheessa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmasta

Väliarviointi on tulosten mukaan hyvä tapahtua säännöllisesti sekä jatkuvana arjessa. Hyvänä väliarviointia ja toimijuutta tukevana keinona tuli esille lukujärjestykseen tavoitteiden suuntaisten sisältöjen lisääminen, jolloin jatkuvaa arviointia voidaan tavoitteiden suhteen toteuttaa päivittäisellä tasolla. Toisena konkreettisenä keinona väliarvioinnissa toimijuuden edistämiseksi mainittiin tavoitteiden mukaisen listan laatiminen etenemisen seurantaan. Itsearviointi nähtiin myös tärkeänä osana päivittäistä keskustelua niin ryhmä- kuin yksilötasolla. Toimijuuden edistämisessä tulee huomioida opiskelijalähtöinen sekä saavutettava tapa toteuttaa itsearviointia sekä päivä että viikko tasolla. Oman tekemisen dokumentointiin voidaan hyödyntää kuvia. Lisäksi opetushenkilöstö tukee ja

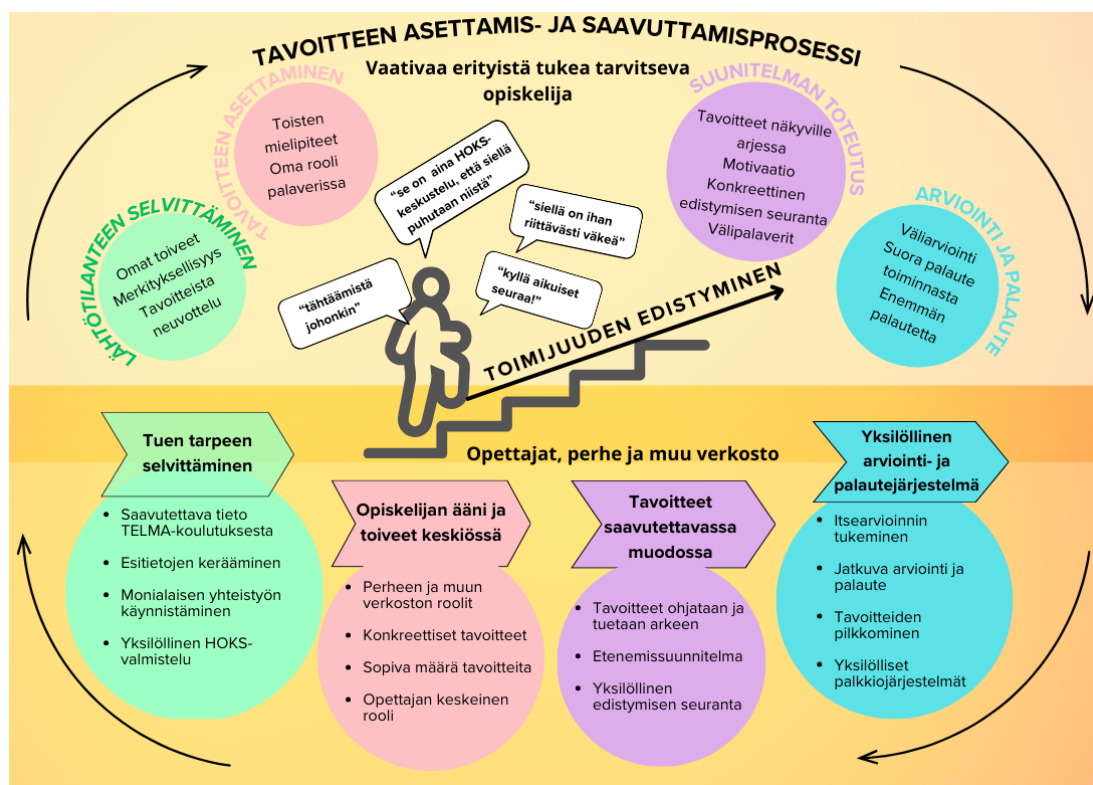
ohjaa sanoittamaan tuen tarvetta päivittäisissä toiminnoissa tavoitteen suunnassa. Oikeanlainen ohjaus korostui tuloksissa itsearviointin toteutumisessa.

Niin se on mun mielestä yksi tosi hyvä, mikä siinä keskivaiheella tavallaan semmoinen tsekki, että hei mennäänkö me yhtään näissä tavoitteissa..

Palautteen anto nähtiin tulosten valossa tärkeänä toteutua välittömästi toiminnan yhteydessä sekä kohdistua konkreettisesti opiskelijan tekemiseen. Tuloksissa painottui palautteen annon yhteydessä positiivisen palautteen merkitys ja se, että opiskelijan yrityksetkin tulisi huomioida. Opiskelijaa tulee kannustaa eteenpäin tavoitteen suunnassa. Tavoite tulisi pilkkoa pienempiin osiin ja näissä pienissä osissa onnistumisista tulisi antaa jatkuvaa palautetta. Toimijuuden edistämiseksi nähtiin välittömän palkintojärjestelmän tukevan opiskelijan roolia sekä lisäävän onnistumisen tunnetta ja motivaatiota tavoitteen suunnassa.

8 Kuvaus vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisestä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Kehittämistyön tuloksista syntyi kuvaus vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisestä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa sekä prosessiin vaikuttavista vaiheista ja tekijöistä (Kuvio 10). Tähän kuvioon kerättiin TELMA-koulutuksen opiskelijoiden kokemuksia tavoitteen asettamisen vaiheista (suorat lainaukset) sekä toimijuuden toteutumisesta tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa (ylemmät tekstiympyrät). Alapuolella kuviossa näkyy TELMA-koulutuksen opettajien näkökulmia toimijuutta edistävästä tekijöistä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa (alemmat tekstiympyrät). Kaikki osatekijät vietiin yhteen. Kuvion jäsentämiseen käytettiin kehittämistyössä analyysivaiheessa hyödynnettyä teoriaa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessimallista, jonka mukaan myös tuloksia on esitelty edellä. Opiskelijan toimijuuden edistämiseksi ja tukemiseksi tuloksissa nähtiin, että opetushenkilöstö tarvitsee yhteiset toiminnan tavoitteet ja toimintamallit, mitkä tukevat koko prosessin toteutumista. Vaativaa erityistä tukea tarvitseva opiskelija ja hänen toimijuutensa edistyminen on koko prosessin keskiössä. Sitä kuvataan rappusissa etenemisenä.

Kuvio 10. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistäminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa

Opiskelijoiden kokemukset tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin eri vaiheista ja tekijöistä on kuvattuna suorina lainauksina Kuviossa 10. Opiskelija kokee tavoitteen olevan jotain, missä tähdätään johonkin ja se vie jotain asiaa eteenpäin. He tietävät, että tavoitteista keskustellaan tavallisesti HOKS-palaverissa ja keitä keskusteluun tavallisesti osallistuu. Heidän kokemuksensa on, että keskusteluihin osallistuu riittävästi henkilöitä. Tavoitteiden kirjaamisen opiskelijat näkevät tulosten mukaan opettajan tehtävänä ja oma rooli koetaan siinä melko vähäisenä. Omaa toimintaa ja tavoitteensuuntaista tekemistä opiskelijat kokevat, että sitä seurataan vierestä opetushenkilöstön toimesta.

Tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin ensimmäisessä vaiheessa, lähtötilanteen arvioinnissa, vaativaa erityistä tukea tarvitsevan (TELMA-koulutuksen) opiskelijan toimijuutta edistäviä tekijöitä ovat opiskelijan mahdollisuus nimetä omia toiveita suhteessa tavoitteisiin sekä tavoitteiden merkityksellisyys opiskelijan näkökulmasta korostuu. Tavoitteista neuvoteltaessa opiskelijan oman roolin vahvistumista tulisi tukea sillä tässä koetaan usein jäävän altavastaajaksi. Ennen tavoitteen asettamiseen siirtymistä on oleellista selvittää huolellisesti esitiedot sekä tunnistaa opiskelijan tuen tarpeet. Tavoitteen asettamisen valmisteluvaiheissa opiskelijaa on tuettava riittävästi ja keskustelut

tulevat olla opiskelijalähtöisiä ja -tahtisia. HOKS-keskustelun valmistelut tehdään yhdessä opiskelijan kanssa. HOKS-palaverin huolellinen valmistelu nähdään edistämässä toimijuutta. Opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tarvitaan kaikkien yhteinen näkemys opiskelijan arjesta ja arjessa tarvittavista tuen muodoista. On tärkeää, että alusta asti keskusteluihin tavoitteista osallistuu opiskelijan perhe ja muut toimijat eri ympäristöistä, kuten terapeutit ja sosiaalityöntekijä. Kaikille osapuolille tulee tarjota riittävästi tietoa TELMA-koulutuksen sisällöistä saavutettavalla tavalla siten, että kaikki tietävät tavoitteista keskusteltaessa, mistä opiskeluissa on kyse.

Tavoitteen asettamisessa opiskelijan näkökulmasta on oleellista, että opiskelijan rooli on selkeä. Toimijuutta edistää tavoitteen asettamisen vaiheessa HOKS-palaverin selkeät rakenteet. Tavoitteista keskusteltaessa opiskelijan on tärkeä saada riittävä tuki (esim. opiskelijalähtöinen materiaali keskustelujen tukena) toimiakseen keskustelujen päähenkilönä ja päästäkseen vaikuttamaan keskustelun sisältöön ja kulkuun. Tämä nähdään keskeisenä opettajan tehtävänä. Toisten mielipiteet eivät saa liikaa vaikuttaa opiskelijaan. Tuloksissa nousi myös esille, että opiskelijoiden toive on lähteä mahdollisimman pienestä tavoitteesta liikkeelle. HOKS-palaveri nähdään yhtenä verkostopalaverin muotona, jossa on nimenomaan tarkoitus käydä keskustelua opiskelijan tavoitteista. Tavoitteiden määrää on opettajien näkökulmasta tärkeää tarkastella. Tavoitteen asettaminen tehdään opiskelijalähtöisesti siten, että tavoitteet on tarkoitus viedä opiskelijan arkeen konkreettisella tasolla.

Toimijuutta edistäviä tekijöitä suunnitelman toteutuksessa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa on arjessa oleellisia, että tavoitteet ovat saavutettavassa muodossa sekä tavoitteiden suuntainen toiminta. Opiskelija on prosessissa keskiössä, mutta opettajan rooli on tukea ja ohjata tavoitteet arkeen ja ohjaajien rooli toteuttaa ohjausta toiminnan tasolla tavoitteiden suuntaisesti. Tavoitteissa etenemistä suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä opiskelijan kanssa. Tuloksissa tuli sekä opiskelijoiden että opettajien näkökulmasta esille, että opiskelijan tavoitteet olisivat hyvä olla kirjattuna opiskeluarjessa siten että opiskelija näkee ja muistaa tavoitteensa päivittäin. Lisäksi opiskelijan näkökulmasta on keskeistä motivoituminen tavoitteiden suuntaiseen työskentelyyn. Motivoitumisen tukemisessa tulee miettiä riittävät tukitoimet sekä motivoitumiseen vaikuttaminen yksilöllisesti. Opiskelijoiden toiveena nousi esille myös ajatus konkreettisesta ja systemaattisesta tavoitteissa edistymisen seurannasta. Tavoitteessa edistymistä seurataan molempien osapuolten mukaan arjessa ja lisäksi opettajat kokevat, että pienimmätkin edistymiset tulisi huomioida.

Arvioinnin ja palautteen suhteen toimijuutta edistäviä tekijöitä voidaan tarkastella hyvin konkreettisella tasolla. Opiskelijoiden näkökulmasta korostuu suoran ja konkreettisen palautteen merkitys sekä toive välipalavereista arvioinnin ja itsearvioinnin tukena. Opettajien näkökulmasta opiskelijoilla tulisi olla yksilölliset itsearviointimenetelmät käytössä ja tavoitteiden tulisi olla näkyvillä päivittäisessä toiminnassa, jotta niitä voitaisiin myös arvioida päivittäin. Erilaisten kuvien käyttö arvioinnin tukena nähdään konkreettisena toimijuutta edistävänä tekijänä arvioinnissa. Lisäksi tavoitteen pilkkominen pienempiin osiin ja niissä onnistumiset motivoivat usein opiskelijaa tavoitesuuntaisessa työskentelyssä. Toimijuuden edistymisen tukemisessa palaute tulee kohdentaa ja ajoittaa siinä hetkessä tapahtuvaan toimintaan. Opiskelijat kokevat yksilöllisten palkkiojärjestelmien tukevan onnistumisien kokemusta. Opettajat puolestaan näkevät palautteen antamisen merkityksen pienemmissäkin tavoitteiden osissa sekä pelkistä yrityksistä palkitsemisen kannustamaan opiskelijoita tavoitteisiin pyrkimisessä. Sekä arvioinnin ja palautteenannon taustalla tulisi jatkuvasti kehittää samalla itsearviointitaitoja. Itsearviointitaitojen kehittyessä opiskelija pystyy arvioimaan osaamistaan sekä omaa tuen tarvettaan ja sitä kautta lisäämään oman toimijuutensa ymmärrystä ja vahvistumista.

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistäminen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa etenee prosessimaisesti ja siinä tulee huomioida monia eri tekijöitä kaikkien eri toimijoiden näkökulmasta siten, että opiskelijan toimijuus on kaiken toiminnan keskiössä. Keskeisimpinä tekijöinä ovat opiskelijan tuen tarpeen selvittäminen sekä eri toimintaympäristöjen tunteminen. Kaikissa prosessin vaiheissa opiskelijan tulee olla päähenkilönä ja hänen toiveitaan tulee kuunnella. Arjen tasolla tavoitteet tulee olla saavutettavassa muodossa sekä opiskelijalähtöisesti laadittuna ja arvioinnin sekä palautteenannon tulee olla yksilöllistä, suoraa ja jatkuvaa sekä niiden tulee olla toteutettuna järjestelmällisesti. Kuvauksessa on koottu toimijan eli vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistymiseen vaikuttavia tekijöitä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin eri vaiheissa TELMA-koulutuksen opiskelijoiden ja opettajien näkökulmasta.

9 Pohdinta

Tulosten tarkastelu

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevien TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkökulmasta tavoitteiden asettamisen vaiheissa ja tekijöissä pystyttiin tunnistamaan tässä

tutkimuksellisessa kehittämistyössä missä ja milloin tavoitteita asetetaan, mitä tavoitteet tarkoittavat, keitä tavoitteiden asettamiseen osallistuu, minne tavoitteet kirjataan sekä miten tavoitteiden etenemistä seurataan. Nämä olivat konkreettisia opiskelijan näkemyksiä sekä kokemuksia eri vaiheista ja tekijöistä ja niissä tuli esille, miten eri tasoisesti asioita osattiin nimetä. Kelan tutkimusraportissa (2017) peräänkuulutetaan, että tietoa tarvitaan nimenomaan osallistamista edistävistä menetelmistä tavoitteiden asettamisessa ja toimijalähtöisyyden tutkiminen on keskiössä (Alanko, Karhula, Piirainen, Kröger & Nikander 2017:8). Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä saatiin esille, että TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkökulmasta osaa tavoitteiden asettamisesta olevista vaiheista tai tekijöistä ei välttämättä koeta ollenkaan tärkeäksi tai merkitykselliseksi tai niiden merkitystä ei ymmärretä ja siten osallistamisen kysymykset ovat oleellisia. Esi-merkiksi tavoitteiden kirjauksen osalta opiskelijoilla ei ollut tarkkaa tietoa, minne tavoitteet kirjataan ja mikä merkitys niiden kirjaamisella oli.

Koska mä en pysy niitten perässä koskaan, joten mulle se on melkein ihan yksi ja lysti.

Tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessin läpinäkyvyys ja se, että kaikki prosessin eri toimijat, erityisesti opiskelijat, olisivat tietoisia asetetuista tavoitteista, nähdään aikaisemman tutkimuksen valossa tärkeäksi (Ojala, Rätty, Kokko, Pesonen, Polet, Koutu & Pirttimaa 2015: 32). Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä tuotiin sekä TELMA-koulutuksen opiskelijoiden että opettajien näkökulmasta esiin tärkeitä toimijuutta edistäviä tekijöitä esiin, jotka voisivat lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä sekä edistää vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuutta. Näitä tekijöitä nähtiin suhteessa opetushenkilöstön toimintaan, huoltajiin ja muihin toimijoihin sekä konkreettisella tasolla arjen toimintaan liittyviin tekijöihin tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Konkreettisia toimijuutta edistäviä tekijöitä olivat tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tulosten mukaan muun muassa opiskelijan tukeminen prosessin päähenkilönä, tavoitteiden saavutettavuuteen liittyvät tekijät opiskelijan näkökulmasta sekä yksilölliset arviointi- ja palautemenetelmät.

Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa, niin myös tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä, korostui muiden toimijoiden osallistuminen vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Läheisten ja muiden toimijoiden rooli korostuu erityisesti, kun arvioidaan opiskelijan lähtötilannetta ja kootaan tietoa opiskelijan sen hetkisestä osaamisesta ja tuen tarpeesta. Samoin läpi prosessin korostuu ammattilaisten työtavat sekä sen huomioiminen, ovatko kaikki opiskelijan

toimintaympäristöissä hänen kanssaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toimivien osapuolten näkökulmat otettu huomioon. Opiskelijan valmiudet tavoitteiden asettamisessa nimittäin vaihtelee ja siitä syystä eri roolit tulee huomioida. (Alanko et al 2017: 53; Teittinen 2010:172–173.) Tämä tuli esille sekä TELMA-koulutuksen opiskelijoiden että opettajien näkökulmista. Opiskelijat pitivät melkein itsestään selvänä, että keskusteluihin tavoitteista osallistuu aina vähintäänkin vanhemmat, mutta tavallista oli, että myös muita opiskelijan elämässä vaikuttavia henkilöitä. Opettajien näkökulmasta korostui se, että keskusteluihin tavoitteista on hyvä osallistua kaikki eri osapuolet tuomaan eri näkökulmia.

Ne on asetettu perheen, oman ohjaajan ja opettajan kanssa. Ja fysioterapeutin kanssa.

Opiskelijan tuen tarpeen tunnistaminen auttaa asettamaan tavoitteita hänen tasollaan ja riittävällä tuella. Ja tärkeää, että keskusteluihin osallistuu kaikki tarvittavat osapuolet, jotta olisi useampi puolesta puhuja tarvittaessa eikä vain yksi henkilö.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa korostui TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkökulmasta ja heidän puheistaan, että monessa vaiheessa tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa luotettiin ja nojaututtiin opetushenkilöstön osaamiseen ja oma rooli helposti ulkoistettiin.

..musta välillä tuntuu, että muut ihmiset ymmärtää tai keksii mulle oikeesti ne niin sanotut aidot tavoitteet paremmin kuin mä ite..

jos voin kysyä opettajaa, missä ne paperit niin sitten ehkä, tai jos mä löydän jonkun ohjaajan kanssa niin sitten mä voin kattoo niitä.

Opiskelijan keskeisen roolin tukeminen ja varmistaminen häntä koskevissa päätöksissä korostuu myös aikaisemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi tulee havainnoida opiskelijan omia valmiuksia asettaa tavoitteita, tukea opiskelijan aktiivista roolia ja toimijuutta sekä varmistaa, että opiskelijalla on aina valinnanmahdollisuus todellisista vaihtoehdoista, josta hänellä on kokemusta. (Alanko et al 2017:53; Teittinen 2010:172–173; Beadle-Brown et al 2012:14.) Lisäksi Beadle-Brown et al (2012:14) korostavat, että on huomioitava opiskelijalähtöiset kommunikointitavat, jotta opiskelija pääsee aidosti itse vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin. Tämä sama aihe tuli esille tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa monesta eri näkökulmasta. Esimerkiksi tavoitekeskustelua (HOKS-palaveria) valmisteltaessa opiskelijan tulee saada riittävästi tukea ja aina tarvittaessa käytetään vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä ja yksilöllistä materiaalia

keskusteluiden apuna. Lisäksi arjessa nähdään, että tavoitteiden on oltava saavutettavassa muodossa (kuvitettuna, videokuvattuna), jotta opiskelija pystyisi itse arjessa toimimaan tavoitteiden suuntaisesti. Alanko et al (2017: 53) tutkimuksen tulokset osoittavat, että jos erilaisista kommunikoinnin haasteista huolimatta ammattilaisten asenteet ja taidot ovat tarkoituksenmukaisia ja ne tukevat toimijaa tavoitteiden asettamisessa, niin on mahdollista saada toimijan näkemykset näkyviin ja huomioiduksi valintoja ja päätöksiä tehtäessä. Aikaisempien tutkimusten valossa kommunikoinnin tukeminen korostuu toimijuuden edistämisessä. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa kommunikoinnin tukeminen tuli esiin ennemminkin itsestäänselvyytenä edistämässä TELMA-koulutuksen opiskelijan toimijuutta.

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksissa näkyy, että avun ja tuen tarve tunnistettiin opiskelijoiden näkökulmasta tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa tärkeäksi. Harjoiteltavista asioista käydään opettajan ja ohjaajien kanssa neuvotteluja ja keskusteltuja siitä, mitä pitäisi vielä harjoitella. Toisaalta oman roolin vahvistumista toimijuuden näkökulmasta tulisi vielä vahvistaa.

Joissain asioissa tietenkin on samaa mieltä aikuisen kanssa, mutta sitten on tietenkin niitä hetkiä, milloin ei ole samaa mieltä. Pääasiassa ollaan samaa mieltä. Pystyn neuvottelemaan, mutta yleensä mä sen neuvottelun aina häviän. Ja ainakin yritän, mutta ei aina onnistu.

Tämän työn tulosten mukaan opiskelijat osaavat nimetä toiveita omiin tavoitteisiin liittyen. Ne liittyivät monelta osalta omaan tulevaisuuteen ja omaan arkeen vaikuttamiseen. Siten toimijuuden näkökulmasta se osoitti toimijuuden toteutumista ja vahvistumista. Aikaisemman tutkimuksen (Mercier 2017:162,177) mukaan itseluottamus vahvistuu, kun opiskelutavoitteita saavutetaan, ja motivaatio lisääntyy silloin, kun itsenäistä elämää pystyy tavoittelemaan mahdollisimman pienellä tuella.

Tavoitteet, se on ollut siellä, että oppii huolehtiin niinku ite niistä asioista.

..pääsisin vaikuttaa siihen, että saisin itse päättää, mihin mä menen jatkossa.

Toisaalta kun tarkastellaan toimijuutta toimijuuden edistävien ja estävien tekijöiden näkökulmasta tämän työn tuloksissa nousee monia tarkasteltavia asioita esiin. Aikaisempien tutkimusten mukaan edistävät ja estävät tekijät liittyvät muun muassa eri toimijoiden asenteisiin, kohtaamisen toteutumiseen, toimijan omiin kokemuksiin sekä siihen, miten kommunikointiprosessi toteutuu (Olli 2014:153: Sipari&Vänskä 2021:193). Näihin löytyy yhtymäkohtia sekä TELMA-koulutuksen opiskelijoiden että opettajien näkökulmista

myös tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä. Toimijoiden asenteet näkyvät tuloksissa muun muassa kiinnostuksen osoitusten sekä realistisuuden näkökulmista suhteessa opiskelijaan. Lisäksi asenteet näkyvät siinä, miten ikätasoisesti opiskelijoita kohdataan tai millaisen roolin esimerkiksi terapeutit ottavat suhteessa perheeseen ja kouluun. Kohtaamisen tasolla edistäviä ja estäviä tekijöitä näkyy siinä, miten opiskelijan toiveita kuunnellaan ja millaiset roolit kukin toimija ottaa tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Opiskelijat ja opettajat näkevät opettajan keskeisessä roolissa tavoitteita asetettaessa ja muiden rooli on enemmän avun ja tuen antamista sekä kannustamista. Lisäksi tämän työn tuloksissa tuli esille, että opiskelijat luottavat toisten mielipiteisiin ja toiset ihmiset vaikuttavat heidän mielipiteisiinsä esimerkiksi arvioinnin yhteydessä. Opiskelijan kokemuksena on myös altavastaajan asemassa toimiminen esimerkiksi HOKS-palaverissa, jossa opiskelija ei ole kokenut toimivansa päähenkilön roolissa.

..mun mielestä se on tuntunut siltä, että mä oon vaan istunut siellä, oottanut että kysytään jotain, mihin mun pitää vastata ja sitten mä vastaan ja sen jälkeen mä oon taas hiljaa, niin kauan kun seuraava asia kysytään.

Tuloksissa ilmenee edistäviä tekijöitä opiskelijoiden kokemuksiin liittyen tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessiin. Näitä olivat muun muassa omiin tavoitteisiin vaikuttaminen esittämällä toiveita sekä harjoiteltavien asioiden kokeminen merkityksellisenä. Siitä, mitä haluaisi vielä oppia tai harjoitella oli sekä edistäviä että estäviä vastauksia. Opiskelijat ovat kokeneet, että kysytään, mitä haluaisivat vielä oppia. Toisaalta taas ei opiskelijat ovat myös kokeneet, että ulkopuolelta ei osoiteta kiinnostusta asiaa kohtaan ollenkaan. Opettajien näkökulmasta toimijuutta edistävänä tekijänä nähdään opiskelijan itsearviointi suhteessa omiin tuen tarpeisiin siten, että he oppisivat itse tunnistamaan tuen tarvettaan arjessa. Kommunikaatioprosessin suhteen painotettiin ikätasoisista sekä opiskelijälähtöistä lähestymistapaa.

Shogren et al (2017: 56) luomassa tavoitteen asettamisprosessin malli, joka tarkastelee erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tuen tarvetta sekä toimintaa opiskelijan, mutta myös opettajan ja tukitoimien näkökulmasta, antaa hyvän pohjan peilata myös tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia konkreettisella tasolla. TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkökulmasta selvitettiin tavoitteen asettamisen eri vaiheita ja tekijöitä sekä lisäksi toimijuuden toteutumista tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Tuloksissa näkyy Shogrenin asettamisprosessin mallissa esille tulleita teemoja sekä lisäksi Jyrkämän (2008:194–195) toimijuuden modaliteetit; kyetä, haluta, osata, tuntea ja täytyä. Opiskelijan kykenemistä ja tuen tarvetta arvioitiin tässä tutkimuksellisessa

kehittämistyössä lähtötilanteen arvioinnin vaiheessa. Tuloksissa tuli esille, että opiskelijan toiveet ovat tärkeitä ja opiskelijat kokevat, että toiveita pääsääntöisesti kuunnellaan. Opetus- ja ohjaushenkilön rooli on selvittää osaamista arjen tasolla ja siten ohjata valintojen tekemiseen ja päätöksentekoon suhteessa tavoitteiden asettamiseen. Opiskelijan itsearviointitaidot ovat keskiössä, kun mietitään, miten paljon tukea ja apua opiskelija tarvitsee arjessa ja miten hän itse pystyy tunnistamaan mahdollisuuksiaan ja esteitään. Tämän työn tuloksissa tuli esille myös, että keskustelut tavoitteista on ohjattava niin opiskelijan kuin läheistenkin kanssa realistiselle tasolle, jotta kaikki toimijat ymmärtäisivät, mitä täytyy tehdä, jotta oppiminen mahdollistuu. (Shogren 2003,2017:56; Jyrkämä 2008:194-195.)

Opiskelijan toimijuuden korostaminen tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa ei siis tarkoita sitä, että hänet jätettäisiin itsenäisesti laatimaan tavoitteitaan vaan sitä, että hän saa ammattilaisilta ja läheisiltä tarvittavaa tukea tunnistamaan tuen tarpeensa ja sitä kautta asetetaan yhteistyössä tavoitteet ja siihen liittyvät etenemisaskeleet. Lopuksi tulee vielä arvioida tavoitteen saavuttamista sekä antaa palautetta toimijalle. (Karhula, Sellman, Sipari & Ylisassi 2022: 282, 290-291.) Tämä prosessimainen ja tuettu jatkumo tuli esiin myös tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä opettajien näkökulmasta. Heidän mukaansa olisi tärkeää sopia yhteisessä tavoitekeskustelussa (HOKS-palaverissa) nimenomaan tarkkaan se, miten tavoitteiden kanssa lähdetään konkreettisesti arjessa etenemään ja mikä opiskelijan oma rooli on tämän prosessin päähenkilönä. Se, miten se toteutetaan prosessinomaisesti, on varmasti vielä harjoiteltava asia, mutta siinä opiskelijan toimijuutta edistäviä yksityiskohtia tuli paljon esille.

Tavoitteiden asettamisprosessin vaiheisiin kuuluu aluksi lähtötilanteen arviointi suhteutettuna opiskelijan ympäristöön (Karhula et al 2022: 290). Tämä aihe korostui opettajien kanssa käydyssä ryhmäkeskustelussa. He kokivat tämän vaiheen merkityksellisenä nimenomaan siitä näkökulmasta, että keskustelut tavoitteista lähtisivät heti alusta alkaen oikeille raiteille. Tämä edellyttää sitä, että ohjaus- ja opetushenkilöstö saa riittävästi tietoa opiskelijan eri toimintaympäristöistä ja osaamisen tasosta Näin he pystyvät hahmotamaan tuen tarvetta. Toisaalta opiskelija, perhe ja muut toimijat tarvitsevat tietoa siitä, mitä TELMA-koulutuksen opetussuunnitelma sisältää ja minkä ympärille tavoitteita asetetaan. Yhteistyön rakentamiseen tarvitaan yhteiset eettiset periaatteet ja mahdollisimman yhtenäinen työotteen edistämään kohtaamista ja toimijuuden edistämistä opiskelijan oman päätöksenteon tukemiseksi tavoitteiden asettamisen näkökulmasta. (Mönkkönen & Kekoni 2020:219).

Oleellista on miettiä, miten tällainen yhteistyö rakentuu ja millaiset roolit siinä on eri toimijoilla. Opettaja nähdään Peltomäki et al (2021) tutkimuksessa oppilaiden tavoitteiden asettamisprosessissa keskeisimmässä roolissa. Opettaja usein päättää, keitä henkilökohtaisen opetussuunnitelman ja tavoitteiden asettamiseen osallistuu ja kenen mielipiteet hän ottaa päätöksissä huomioon. (Peltomäki et al 2021.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä tuli esiin, että opettajan rooli nähtäisiin opiskelijälähtöisesti siten, että hänen tehtävänä on etulinjassa mahdollistaa opiskelijan toimijuuden edistäminen. Opettaja toimii silloin siitä roolista käsin, että hän varmistaa opiskelijan olevan keskusteluiden päähenkilö ja tarkastelee opiskelija - vanhempi suhdetta ohjaten keskustelua realistiselle pohjalle sekä siten, että opiskelija tulisi siinä kohdatuksi ikätasoisesti. Muuten opettajien kesken käydyissä ryhmäkeskusteluissa korostui ennemminkin koko opetus- ja ohjaushenkilöstön yhteistyön varmistaminen tiimissä ja se, että opiskeluarjessa tulisi olla yhteiset toiminta- ohjeet ja säännöt suhteessa opiskelijoiden tavoitelähtöiseen toimintaan.

Vanhempien rooli nähdään aikaisemman tutkimuksen valossa työskentelyssä välttämättömänä silloin, kun kyseessä on vaikeammin kehitysvammainen lapsi tai nuori. Vanhemmat toimivat silloin yleensä arjen asiantuntijoina sekä lisäksi vanhempien toiveet tulevaisuudesta ja tavoitteista arjen tasolla korostuvat. (Peltomäki et al 2021.) Tämä sama asia tuli esiin myös tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä. Silloin, kun opiskelijalla ei ole esimerkiksi toimivaa kommunikointimenetelmää siten, että hän pysty itse kertomaan asioistaan korostuu se, että hänen puolestaan puhujia olisi useammasta eri tahosta. Aikaisempaan tutkimukseen edelleen viitaten, eri alojen terapeutit nähdään myös tärkeässä asemassa, vaikkakin heidän roolinsa tavoitteiden asettelussa vaihtelee paljon riippuen opettajan näkemyksistä (Peltomäki et al 2021). Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön yhteydessä terapeutit nähtiin kiinnittyvän ensisijaisesti perheisiin ja heidän välinen toimiva yhteistyönsä heijastui opetukseen. Toisaalta voisi pohtia, mitä opetus- ja ohjaushenkilökunta voisivat toiminnassaan huomioida, että myös terapeuteilla olisi tärkeä rooli opiskelijan toimijuuden edistämisessä tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Tärkeä asia, mitä aikaisemmassa Peltomäki et al (2021) tutkimuksessa myös pohdittiin, on opettajan roolin suhde lopullisten tavoitteiden kirjaamiseen. Opettajien valtaa olisikin tärkeää pohtia oppilaan tavoitteiden suunnan näkökulmasta. (Peltomäki et al 2021.) Tätä valta-asemaa ei suoraan sivuttu tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä, mutta tuloksissa näkyy, että opettajalla on sekä opiskelijan että opettajan näkökulmasta keskeinen rooli mahdollistamassa ja järjestämässä toimijuuden edistymistä kaikissa

tavoitteen suuntaisissa toiminnoissa kaikissa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin vaiheissa.

Kirjallisuudessa todetaankin, että yhteistyön kautta ja tuntemalla kaikki ne toimintaympäristöt, joissa vaativaa erityistä tukea tarvitseva opiskelija toimii, on mahdollista ymmärtää kontekstisidonnaisuus sekä kiinnittää opiskelijan tavoitteet oikeasti arkeen siten, että toiminta on mielekästä, realistista ja saavutettavissa olevaa (Karhula et al 2022:288). Tämä vaatii saumatonta yhteistyötä ja tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tulosten näkökulmasta yhteistyö eri toimijoiden kesken korostuu nimenomaan lähtötilanteen arvioinnin kohdalla. Lisäksi tuloksissa peräänkuulutettiin toimivaa yhteis- ja tiimityötä opetusarjessa ja tavoitteiden saavutettavuuskysymykset nähtiin opiskelijan toimijuutta edistävinä tekijöinä. Opiskelijat itse mainitsivat motivoitumisen tavoitteen suuntaiseen työhön liittyvän nimenomaan tavoitteiden mielekkyyteen. Opettajat tehtävänä nähtiin tuloksissa olevan keskustelun vieminen realististen tavoitteiden suuntaan opetussuunnitelman puitteissa sekä sisällön että tavoitteiden määrän suhteen. Saavutettavuus opetusarjessa selitettiin sillä, että opiskelijan tavoitteet ovat yksilöllisesti ja opiskelijälähtöisesti kirjattuna ja nähtävillä päivittäisessä arjessa. Samoin tavoitteissa etenemisen seuranta tulisi olla sekä opiskelijoiden että opettajien näkökulmasta systemaattisempaa ja opiskelijälähtöistä. Nämä kaikki yksityiskohdat viittaavat Hintsalan ja Rajaniemen (2021:41) mainitsemaan tarkkaavaiseen työskentelytapaan ja selkeään prosessimaiseen etenemiseen tukemassa vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistymistä. Yksilökeskeisyys sekä ammattilaisten asiantuntijuus mitataan nimenomaan siinä suhteessa, miten tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessi etenee opiskelijan eli toimijan haluamaan suuntaan (Hintsala & Rajaniemi 2012:42). Tämä kiteyttää tämän tutkimuksellisen kehittämistyön ydinasian hyvin; Miten vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämistä tulee tarkastella sekä yksilön että kaikkien hänen elämässään toimivien toimijoiden näkökulmasta ja yhteistyöstä käsin. Lisäksi tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä nousi esiin opiskelijan motivaation merkitys kokonaisuuden näkökulmasta. Motivaatio voidaan nähdä yhtenä perustavanlaatuisena tekijänä toimijuutta edistämässä. Tärkeä motivaatiota lisäävä tekijä on se, että tavoite kiinnittyy opiskelijan arkeen ja elämäänsä. Jos tavoite motivoi opiskelijaa ja se nousee häneltä itseltään sisäisistä tai ulkoisista motiiveista käsin, hän sitoutuu paremmin tavoitteensuuntaiseen harjoitteluun. Ulkoiset tekijät, kuten toisten ihmisten kannustus ja palkkiot, ovat opiskelijalle myös motivoivia.

Tutkimuksellisen kehittämistyön etenemisen ja menetelmällisten ratkaisujen arviointi ja pohdinta

Tässä kohtaa tarkastelen tämän tutkimuksellisen kehittämistyön eri vaiheita luotettavuuden näkökulmasta ja sitä, mitä ratkaisuja on tehty ja miten perusteltuja ratkaisut ovat olleet suhteessa työn tarkoitukseen ja tavoitteisiin. Lisäksi tarkastelen, miten valituilla menetelmällisillä ratkaisuilla saatiin tuloksia ja miten totuudenmukaisia tulokset olivat suhteessa vaativaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden toimijuuden edistämistä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. (Kananen 2015: 343, 353.) Kehittämistyön prosessi eteni suunnitelman mukaisesti vaiheittain aiheen rajaamisesta tutkimussuunnitelman laatimiseen ja sen jälkeen aineiston keruusta ja analysoinnista tulosten esittämiseen sekä lopulliseen kuvaukseen.

Tällä tutkimuksellisella kehittämistyöllä lähdettiin tuomaan esiin ensisijaisesti TELMA-koulutuksen opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä tavoitteen asettamisessa sekä toimijuuden toteutumisessa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Toimijuuden edistämisen näkökulmasta valittiin TELMA-koulutuksen opettajat tuomaan konkreettisia näkemyksiään esiin toimijuutta edistävästä tekijöistä tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Kehittämisen myötä pyrittiin vaikuttamaan samalla TELMA-koulutuksen kenttään ja siellä toimivien henkilöiden (tässä opettajien) kehittymiseen ja yhteisen ymmärryksen muodostumiseen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin kontekstissa. Toimintatutkimuksellisella lähestymistavalla ja praktisella tiedon intressillä tavoiteltiin käytännöllistä tietoa saavutettavaksi opetusarkeen. Valitut tutkimukselliset menetelmät mahdollistivat aineistonkeruun hyvin.

Ammattiopisto Livessä kehittämistyöstä tiedottaminen mahdollistui hyvin sisäisiä kanavia pitkin sekä suullisella tiedolla. Aineiston keruuta varten lähetin kutsut sekä tiedotteet TELMA-koulutuksen opiskelijoille heidän opettajiensa avulla sekä suoraan sisäisesti sähköpostilla TELMA-koulutuksen opettajille ryhmäkeskustelua varten. Tämä sujui helposti ja sen jälkeen aikataulujen sopiminen yksittäisten TELMA-koulutuksen opiskelijoiden kanssa tapahtui arjessa aikatauluja sopimalla kehittäjän ja opettajien kesken. Suunnittelin ryhmäkeskustelulle kaksi aikaisempaa aikaa, mitkä jouduttiin siirtämään. Sen jälkeen, kun löydettiin lopullinen päivämäärä ryhmäkeskustelujen toteuttamiselle riittävälle määrälle osallistujia (6 opettajaa), jouduttiin toteutusta soveltamaan ja toteuttamaan se hybridisti siten, että kaksi osallistujaa osallistui etänä. Ryhmäkeskustelut ja

aineistonkeruu saatiin kuitenkin toteutettua suunnitelman mukaisesti. Tärkeässä roolissa oli ulkopuolinen avustaja, joka kirjasi toisen pöytäryhmän keskustelut ylös.

TELMA-koulutuksen opiskelijoiden haastatteluissa vastaukset olivat yksilöllisiä ja sidoksissa heidän kokemusmaailmaansa. Voidaan ajatella, että jokainen uusi haastateltava olisi tuonut vielä uusia havaintoja suhteessa kehittämistehtäviin. Kuitenkin voidaan arvioida, että haastateltavia oli riittävä määrä tuomaan esille tärkeimpiä asioita esiin tulosten kannalta ja siten tapahtui osittain myös aineiston saturaatiota eli vastaukset toistivat itseään. Näin saavutettiin osittaista kylläytymistä. Opettajien kohdalla määrällisestä tavoitteluvuudesta jäätiin lähes puolella. Tavoitteena oli saada keskusteluihin yli kymmenen opettajaa, mutta lopulta ryhmäkeskusteluun osallistui kuusi TELMA-koulutuksen opettajaa. Mielestäni kuuden keskustelijan kanssa saavutettiin kuitenkin laajasti erilaisia näkemyksiä ja tulokulmia suhteessa kehittämistehtävään ja aineistossa tapahtui saturaatiota (Kananen 2015: 355).

Tutkimusmenetelmien valinnat olivat mielestäni onnistuneita. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena ei ollut pyrkiä yleistämään, vaan mahdollistaa valittujen menetelmien avulla TELMA-koulutuksen kontekstiin soveltuva ainutkertainen aineistonkeruu (Kananen 2015:365). Yksilöllisellä puolistrukturoidulla teemahaastattelulla sekä ryhmäkeskustelulla sain kerättyä kohderyhmiltä hyvin ja riittävästi aineistoa. Yksilöllisillä haastatteluilla sain lisäksi esiin TELMA-koulutuksen opiskelijoiden kokemukset ja näkemykset suhteessa tavoitteen asettamisen tekijöihin ja vaiheisiin sekä toimijuuden toteutumiseen tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Pystyin takaamaan kysymysten ymmärrettävyyden sekä tarkastamaan kysymysten asettelua ja esittämismuotoa jokaiselle opiskelijalle soveltuvalla tavalla. Tärkeää oli muun muassa se, että esitin haastattelussa tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä. Näin saatiin esille ainutkertaista aineistoa heidän kokemuksistaan. TELMA-koulutuksen opettajille suunniteltu ryhmäkeskustelu aineistonkeruumenetelmänä toimi myös mielestäni hyvin luoden hyvän keskusteluilmapiirin heille tuttuun aiheiden ääressä. Ryhmäkeskustelu mahdollisti kriittisen ja kehittämiseen suunnatun keskustelun. Pöytäkeskusteluihin tuodut teemat johdattivat nopeasti aiheeseen, ja käytännön toiminnasta keskustelu tuotti TELMA-koulutuksen arjesta ja tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessista toimijuuden näkökulmasta aktuellia aineistoa.

Aineiston analyysivaiheessa päädyin käyttämään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa ensimmäisen kehittämistehtävän toiseen kysymykseen sekä toisen

kehittämistehtävän kysymykseen hyödynsin teoriaohjaavaa analyysiä, joka auttoi hahmottamaan ja jäsentämään aineistoa paremmin. Teoriasta tuotu tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessimalli kulki koko analysoinnin ja tulosten tarkastelun sekä pohdinnan tukena. Analyysivaiheessa havaitsin, että ensimmäisen kehittämistehtävän analyysikysymys tarkastelee liian kapea-alaisesti aineistoa. Jotta pystyin hyödyntämään rikasta ja runsasta haastatteluaineistoa laajemmin päätin luoda uuden kehittämistehtävän ja siten syntyi uusi analyysikysymys liittyen tavoitteen asettamisen tekijöihin ja vaiheisiin TELMA-koulutuksen opiskelijoiden näkökulmasta. Ryhmäkeskustelun teemojen rakentamisessa hyödynsin tätä samaa tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessimallia ja siten oli helppo hyödyntää tätä samaa mallia myös toisen kehittämistehtävän aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä. Analyysivaihe kesti pitkään ja osoittautui ajoittain haastavaksi johtuen aineiston runsaudesta ja yksilöllisyydestä. Analyysin rakentuminen aineistosta neljään kenttään (alkuperäinen ilmaisu, pelkistetty ilmaisu, alaluokka ja yläluokka) kesti rakentua usean kuukauden ajan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010: 225.) Erityisesti TELMA-koulutuksen opiskelijoiden vastauksien tulkinta ja niiden järjestely eri ilmiöihin vei aikaa, mutta halusin tuoda tämän aineiston rikkauden sekä monipuolisuuden tässä kehittämistyössä esiin ja antaa sille painoarvoa. TELMA-opettajien ryhmäkeskustelujen aineistolähtöinen sisällönanalyysi nousi tukemaan käytännön tasolla ensimmäisen kehittämistehtävän analyysiä lopullista kuvausta luodessa. Analyysivaiheessa analysointi kattoi suurimman osan koko aineistosta ja lähes kaikkea materiaalia hyödynnettiin tuloksissa.

Aineiston analyysivaiheessa tulokset jäivät monelta osalta alaluokka tasolle konkreettisuuden säilyttämiseksi. Kuvauksen muodostamisen helpottamiseksi ryhmittelin tulokset ja etsin ryhmille yhteiset nimittäjät, jotka vastasivat tuloksia. Yksittäisistä yläluokistakin on havaittavissa, että luokitus on yhteydessä TELMA-koulutuksen näkökulmasta konkreettisiin toimijuutta edistäviin tekijöihin (Liite 11). Yritäessäni viedä yläluokkiin enemmän abstraktimpaa käsitteistöä, huomasin nopeasti, että ne eivät vastaa enää tutkimuksellisen kehittämistyön analyysikysymyksiin. Analyysikysymykset ohjasivat hyvin käytännön tason tuloksien tarkasteluun. Lopullisessa kuvauksessa hyödynsin edelleen teoriasta tavoitteen asettamis- ja saavuttamismallia. Tämä tiivisti osa-alueet aineistonkeruun – ja tulosten esittelyvaiheissakin hyödynnettyihin jäsennyksiin, joka ei välttämättä tuonut kuvaukseen uutta näkökulmaa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tuotti paljon käytännössä hyödynnettävää tietoa ala- ja yläluokkiin. Se on mielestäni tämän tutkimuksellisen kehittämistyön arvokkainta ja toivotuinta tietoa.

Tutkimuksellisen kehittämistyön eettiset näkökulmat ja luotettavuus

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä noudatettiin tutkimuseettisestä näkökulmasta rehellistä ja tarkkaa työtä ohjaavaa tutkimustapaa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät toteutettiin tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaan ja osallistujille selvitettiin tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteet ja menetelmät heille ymmärrettävässä muodossa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta; Tuomi & Sarajärvi 2017: 5.4.4. Mengele-tapaukset.)

Hain tutkimuslupaa Liven rehtorin kautta sen jälkeen, kun tutkimuksellisen kehittämistyön tutkimussuunnitelma oli hyväksytty Metropolian puolesta. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön vapaaehtoisesti osallistuvat saivat heille osoitetun tiedotteen (Liitteet 2 ja 6) ja sen sisältämän tietosuojaselosteen (Liitteet 3 ja 7) sekä allekirjoitettavaksi suostumuslomakkeen (Liitteet 4 ja 8).

Keräsin tutkimusaineistoa sekä TELMA-koulutuksen opiskelijoilta että opettajilta. Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön rekisterinpitäjinä toimivat Metropolia Ammattikorkeakoulu ja minä itse tutkimuksellisen kehittämistyön tekijänä. Jälkimmäinen vastasi henkilötietojen käsittelystä koko käsittelyn ajan siihen asti, kunnes tulokset oli kirjattu ja opinnäytetyö hyväksytty. Aineistoja litteroitiin tekstin muotoon siltä osin, miten ne liittyivät kehittämistehtäviin. Litteroitu ja henkilötietoja sisältämätön aineisto tallennettiin kehittäjän omalle verkkolevyasemalle, joka aukeaa ainoastaan henkilökohtaisella käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Kirjalliset materiaalit tallennettiin kehittäjän työpaikan lukolliseen kaappiin, joka oli ainoastaan kehittäjän käytössä. Ääninauhurilla tallennettu materiaali tuhottiin heti litteroinnin jälkeen. Verkkolevyllä tallennetut litteroinnit poistettiin tutkimuksen päättymisen jälkeen. Tulostetut materiaalit tuhottiin tietoturvalisest silppuamalla ne tutkimuksen päättymisen jälkeen.

Kehittämistyö järjestettiin opiskelijoiden ja opettajien opetuksellisena aikana ja siihen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuttanut työsuhteeseen tai opiskeluun. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuminen oli vapaaehtoista ja se toteutui yksityisyyttä suojellen. Osallistujilla oli oikeus keskeyttää osallistuminen tai peruuttaa suostumus osallistua milloin tahansa. Heillä oli oikeus kaikissa tutkimuksellisen kehittämistyön vaiheissa saada tietoa tutkimuksen sisällöstä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta. Alaikäiselle tai vajaakykyiselle henkilölle annettiin tietoa tutkimuksesta tavalla, jonka hän pystyy ymmärtämään (kuvatuellinen teksti). Vajaakykyinen tai 15 vuotta

täyttänyt antaa luvan ensisijaisesti itse, mutta tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä pyydettiin osalta TELMA- koulutuksen opiskelijoilta laillisen edustajan suostumus, ja osa 18 vuotta täyttäneistä pystyi itse arvioimaan osallistumisensa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta.) Olen analysoinut aineiston ja raportoinut tulokset ryhmätasolla siten, ettei yksittäisen henkilön tiedot ole tunnistettavissa. Tietoja ei missään vaiheessa luovutettu ulkopuolisille. Lopullinen kirjallinen raportti on tarkistettu Turnitin-ohjelmalla, jotta välttyttiin tekijänoikeusloukkauksilta. Raportti ja kehittämistyön toteutus on kuvattu mahdollisimman selkeästi ja tarkasti luettavuuden helpottamiseksi.

Tulosten hyödynnettävyys ja jatkokehittäminen

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä keskityttiin vaativaa erityistä tukea tarvitsevan TELMA-koulutuksen opiskelijan toimijuuden edistämiseen tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa. Tarkastelu oli hyvin yksilökeskeistä. Tämä on toimijuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta erittäin merkittävää ja Suomen lainsäädäntökin (Vammaispalvelulaki 675/2023 1 §) turvaa sen, että jokaisella ihmisellä on oikeus määrätä itsestään ja toimistaan. Tämä edellyttää kaikissa toimintaympäristöissä huomioidaan sen, että on huolehdittava kaikilla tasoilla lasten ja nuorten toiminnoissa heidän oikeudestaan ilmaista näkemyksensä heihin vaikuttavissa asioissa sekä saada siihen ikäänsä ja toimintakykyyn suhteutettua apua ja tukea (Ronimus & Martina 2021:174; Nieminen & Rautiainen 2021:65).

Itsemääräämisoikeuden tulisi näkyä siten, että jokainen voi tehdä vapaasti omaan elämään liittyvät valinnat ja päätökset sekä toteuttaa niitä oman mielipiteen ja tahdonilmauksen mukaisesti. (Nieminen & Rautiainen 2021:73.) Itsemääräämisoikeus, osallistuminen, tasavertainen vuorovaikutus ja tiedonsaanti ovat kaikessa ihmisten välisessä toiminnassa keskeisiä arvolähtökohtia ja niiden tarkoituksena on ihmisarvon kunnioittaminen (Pehkonen, Martikainen, Kinni & Mönkkönen 2019: 90). Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön ulottuvuudet vievät keskustelua sekä lain ja ammattieettisten näkökulmien kautta itsemääräämisoikeutta ja toimijuutta edistäviin keskusteluihin lasten ja nuorten opetusarjen toteutuksissa. Tämä tutkimuksellinen kehittämistyön lopullinen kuvaus antaa hyvät valmiudet jatkossakin tarkastella toimijuutta eri näkökulmista tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa missä vain opetusympäristössä, missä toimitaan vaativaa erityistä tukea tarvitsevien lasten tai nuorten kanssa.

Tällä tutkimuksellisella kehittämistyöllä jaetaan tietoa siitä, miten opetushenkilöstö pystyy huomioimaan tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessissa opiskelijan toimijuuteen liittyviä tekijöitä. Tämä tieto on tärkeää kaikkien vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa työskenteleville ammattilaisille. Toimijuuden näkökulma laittaa tarkastelemaan eri työntekijöiden ammattitaitoon liittyviä tekijöitä. Aikaisemmassakin tutkimuksessa (Peltomäki & Pirttimaa & Pyhältö & Kontu 2021) nousi esille, että tarvitaan edelleen lisää tietoa vaativaa erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren aktiivisen roolin toteutumisesta toimiessaan eri ammattilaisten kanssa. Tässä kehittämistyössä pyrittiin tuomaan tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia läpinäkyvämmäksi. Saatiin esille kahden eri toimijaryhmän, TELMA-koulutuksen opettajan ja opiskelijan, näkökulmat toimijuuden toteutumisesta ja sen edistämisestä. Jatkossa olisi hyvä tarkastella vielä useamman yhteistyössä toimivan ammattilaisen tai verkoston jäsenen näkökulmaa suhteessa opiskelijan toimijuuden toteutumiseen tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa. Lisäksi sitä, ovatko kaikki toimijat tietoisia asetetuista tavoitteista ja miten pystytetään yhtenäisemmin tukemaan opiskelijan toimijuuden toteutumista (Ojala, Rätty, Kokko, Pesonen, Polet, Koutu & Pirttimaa 2015: 32).

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön aikana kehittäjän rooli on muuttunut opettajasta esihenkilön rooliin, mikä on auttanut tarkastelemaan opiskelijan toimijuutta ja koko tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessia aivan toisenlaisesta perspektiivistä. Koulutuspäällikön asemasta on helpompi viedä keskusteluihin ja käytäntöihin tärkeitä näkökulmia sekä toimintatapoja koskien opiskelijoiden toimijuuden toteutumista ja edistämistä. Toimijuuden edistämisen voi nähdä Liven arvojen mukaisena toimintana. Toimijuuden toteutuminen tukee Liven eettisiä toimintaohjeita. Koulutuspäällikön roolista pystyy tarkastelemaan paremmin organisaation toiminnan rakenteita ja miten esimerkiksi tavoitteen asettamis- ja saavuttamisprosessin eri vaiheet ja toteutus on kirjattuna yhteiseen toimintasuunnitelmaan. Näiden kautta voi lisätä tarkastelua siitä, miten organisaation toimintatavoilla voidaan edistää toimijuuden toteutumista.

Lähteet

Aineistohallinnan käsikirja. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>><https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html> Viitattu 15.1.2023.

Alanko, Tuulikki & Karhula, Maarit & Piirainen, Arja & Kröger, Teppo & Nikander, Riku. Kuntoutujan osallistuminen tavoitteenasettamisprosessiin ja tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. Loppuraportti. 2017. Kelan tutkimus. Työpapereita 113. Helsinki.

Beadle-Brown, Julie & Mansel, Juliel & Centre, Tizard, Kentin yliopisto, Canterbury, IsoBritannia (suom. Emilia Lehtinen, Sanna Kekki, Leena Rautjärvi). Yksilökeskeinen aktiivinen tuki mahdollistaa kehitysvammaisille hyvän elämän yhteiskunnassa. 2012, 9-29. Teoksessa Konola, K., Kukkanieniemi, P. & Tiihonen, P. (toim.) Aktiivinen tuki. Näkymiä tukea tarvitsevan henkilön osallisuuteen. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. Tampere: Kopi jyvä Oy. Viitattu 27.11.2022

Happo, Iiris; Junkkari, Maarit; Kepanen, Pirkko; Koukkari, Marja & Nuutila, Leena. Opiskelijälähtöinen moniammatillinen yhteistyö ammatillisessa erityisopetuksessa – kohti osallistavia käytäntöjä. 2015: 58-73. Teoksessa Hirvonen, Maija (toim.) Yhdessä toimien ja erilaisuutta arvostaen. Ammatilliset opettajakorkeakoulut erityisopetusta kehittämässä. 2015. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 203.

Heikkinen, Hannu L.T. & Kaukko, Mervi & Salo, Petri. Mitä toimintatutkimus on ja miten sitä tehdään, 2023, 17-38. Teoksessa Heikkinen L.T. & Kaukko, Mervi (toim.) Toimintatutkimus, Käytännön opas. 2023. Vastapaino, Tampere.

Heikkinen, Hannu., Kontinen, Tiina & Häkkinen, Päivi. Toiminnan tutkimuksen suuntaukset. 2008, 39–75. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2008. Hansaprint Direct Oy, Helsinki.

Heikkinen, Hannu & Salo, Petri & Kaukko, Mervi & Kiilakoski, Tomi & Huttunen, Rauno & Mutanen, Arto & Friman, Mervi & Nuutinen, Liisa. Suuntauksia ja tulkintoja. 2023, 67-104. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T. & Kaukko, Mervi (toim.) Toimintatutkimus, Käytännön opas. 2023. Vastapaino, Tampere.

Hintsala, Susanna & Rajaniemi, Mari. Yksilökeskeinen suunnittelu syntyi puolustamaan tavallista elämää – katsaus historiaan. 2012, 31–44. Teoksessa Konola, K., Kukkanieniemi, P. & Tiihonen, P. (toim.) Aktiivinen tuki. Näkymiä tukea tarvitsevan henkilön osallisuuteen. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. 2012. Tampere: Kopijyvä Oy. <https://kvps.fi/wp-content/uploads/2020/04/Aktiivinen_tuki.pdf> Viitattu 27.11.2022

Huovinen, Terhi & Rovio, Esa. Toimintatutkija kentällä. 2008, 94–113. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2008. Hansaprint Direct Oy, Helsinki.

Innokylä – Learning cafe eli oppimiskahvila <<https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>> Viitattu 25.10.2023.

Isoherranen, Kaarina. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. 2012. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.

Jyrkämä, Jyrki. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä. Hahmottelua teoreettismetodoliseksi viitekehyykseksi. 2008. Gerontologi 4. 190–203.

Kananen, Jorma. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. 2015. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kananen, Jorma. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? 2014 Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.

Karhula, Maarit & Sellman, Jaana & Sipari, Salla & Ylisassi, Hilka. Kuntoutuksen tavoitteet ja sisällön rakentuminen. 2022: 278-295. Teoksessa Autti-Rämö, Ilona & Salminen, Anna-Liisa & Rajavaara, Marketta & Melkas, Susanna (toim.). Kuntoutuminen. Tallinna: Kustannus Oy Duodecim 2022.

Kekoni, Taru & Mönkkönen, Kaarina & Hujala, Anneli & Laulainen, Sanna & Hirvonen, Jukka. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. 2019: 15–46. Teoksessa Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. 2019. Gaudeamus Oy. Printon Trukikoda, Tallinna.

Live-Säätiö. Live lyhyesti. Arvot ja strategia. Live < <https://www.livesaatio.fi/arvot-ja-strategia> > Viitattu 15.1.2023.

Mercier, Kathleen. 2017. Students With Intellectual Disabilities Accessing Postsecondary Education Settings: Promoting Education Equity: Seeing Students for Their Ability First and Supporting Their Development as Contributing Members Into a Diverse Society. Brandman University. Dissertations. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://digitalcommons.brandman.edu/edd_dissertations/94 [viitattu 8.8.2021].

Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru. Monitoimijuus työntekijän voimavarana ja haasteena. 2020: 215–240. Teoksessa Hujala, Anneli & Taskinen, Helena (toim.). Uudistuva sosiaali- ja terveysala 2020. Tampere. Tampere university press.

Nieminen, Elina & Rautiainen, Pauli. Vammaisen lapsen oikeus henkilökohtaiseen apuun. 2021. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Schalin, Anton. Vammaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsen elämää vammaan kanssa. 2021: 65–78. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. Turenki.

Ojala, Terhi & Rätty, L. & Kokko, Tiina & Pesonen, Henri & Polet, J. & Kontu, Elina & Pirttimaa, Raija. Erityinen tuki. Erityisen tuen toteutuminen sairaalaopetusyksiköiden, valtion koulukotien sekä kuntayhtymien ja yksityisten omistamien laitos- ja erityiskoulujen opetusryhmissä. Veturi-Hankkeen kartoitus II. 2015. Veturi-hanke. Mirja Revonkorpi/Taidea. Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto.

Olli, Johanna. TULLA KUULLUKSI OMANA ITSENÄÄN – Vammaisten lasten ja nuorten toimijuuden tukeminen. 2014. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta &

Känkänen, Päivi & Muranen, Päivi & Wrede-Jäntti, Marjatta (toim.) Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot-vuosikirja 2014: 152–160. Juvenes print-Suomen yliopistopaino Oy. Tampere.

Opetus- ja Kulttuuriministeriö. Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ja oppivelvollisuuden laajentuminen. Raportti tukipalveluista toisen asteen koulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165040/OKM_2023__25.pdf> Viitattu 27.12.2023

OPH-Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa <Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa | Finnish National Agency for Education (oph.fi)> Viitattu 3.3.2023 ja 26.12.2023

OPH-Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyohon-ja-itsenaiseen-elamaan-valmentava-koulutus>> Viitattu 30.10.2024

Oppivelvollisuuslaki. 2.luku. Oppivelvollisuuden suorittaminen (1214/2020 §2 ja §4) <<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>> Viitattu 14.1.2023.

Peltomäki, S. & Pirttimaa, R. & Pyhältö, K. & Kontu, E.K. 2021. Setting individual goals for pupils with profound intellectual and multiple profound intellectual and multiple disabilities – engaging in the activity area – based curriculum making. <<https://www.mdpi.com/2227-7102/11/9/529>> Viitattu 27.11.2022.

Pehkonen, Aini & Martikainen, Kaisa & Kinni, Riitta-Liisa & Mönkkönen, Kaarina. Asiakas moniammatillisessa kohtaamisessa. 2019: 89–111. Teoksessa Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. 2019. Gaudeamus Oy. Printon Trukikoda, Tallinna.

Ronimus, Heli & Nygård, Martina. Lapsen osallisuus vammaissosiaalityössä. 2021. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Schalin, Anton. Vammaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsen elämää vammaan kanssa. 2021: 172–185. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. Turenki.

Röykkönen, S. & Maunu, A. & Pirttimaa, R. & Kontu, E.K. 2022. Learning about students' receiving special educational support experiences of qualification, socialization and subjectification in Finnish vocational education and training: A narrative approach. < Education Sciences | Free Full-Text | Learning about Students' Receiving Special Educational Support Experiences of Qualification, Socialization and Subjectification in Finnish Vocational Education and Training: A Narrative Approach (mdpi.com)> Viitattu 27.11.2022

Shogren, K. & Wehmeyer, M. & Palmer, S. & Forber-Pratt, A. & Little, T. & Lopez, S. 2015 Causal Agency Theory: Reconceptualizing a functional model of self-determination. Education and training in autism and developmental disabilities. 50(3) 251-263. E-kirja <<https://doi.org/10.1007/978-3-031-04260-7>> Viitattu 14.1.2023

Shogren, Karrie A. & Wehmeyer, Michael L. & Burke, Kathryn M. Self-determination. 49-64. Teoksessa Shogren, Karrie A. & Wehmeyer, Michael L. & Nirbhay, N. (Toim.) Handbook of positive psychology in intellectual and developmental disabilities. Translating

research in practice. 2017. Springer International Publishing AG. <<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-59066-0.pdf>> Viitattu 18.3.2023

Sipari, Salla & Vänskä, Nea. Valokuvassa ”mun oma juttu”. Lapsella merkityksellinen osallistuminen arjessa. 2021. Teoksessa Pekkarinen, Elina & Schalin, Anton. Vammaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsen elämää vamman kanssa. 2021: 188–201. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. Turenki.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntoutuksen uudistamiskomitean Ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Suomen YK-liitto. Lasten oikeudet. <<https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet>> Viitattu 28.3.2023

Teittinen, Antti. Myönteisten mahdollisuuksien politiikka ja kehitysvamma. 2010, 155 ja 172-173. Teoksessa Hiilamo, Heikki & Saari, Juha (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka - johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. 2010 Diakonia-ammattikorkeakoulu, Juvenes Print Oy Tampere.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökuolmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 2009. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. E-kirja (Storytel).

Vammaispalvelulaki (675/2023 Lain tarkoitus 1§). < Vammaispalvelulaki 675/2023 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®> Viitattu 6.9.2023

Yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista 27/2016. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2> Viitattu 28.3.2023

Liitteet

Liite 1. Kutsu opiskelijoille haastatteluun

KUTSU MUKAAN KEHITTÄMÄÄN

Kutsun sinut mukaan opinnäytetyöni toteutukseen, missä haluan kehittää TELMA-koulutuksen opiskelijoiden toimijuutta heidän tavoitteidensa asettamisessa.

Tarkoituksena on haastatella yksilöllisesti 5-6 TELMA-koulutuksen opiskelijaa.

Haastattelut toteutetaan tammi-helmikuussa 2024 Ammattiopisto Livessä, Leppävaaran toimipaikassa.

Saat etukäteen teemat ja osallistut haastatteluun yhdessä opettajan, ohjaajan tai jonkun muun tunteasi tukihenkilön kanssa.

TERVETULOA OSALLISTUMAAN. Yhteistyöterveisin, Saara opettaja (TELMA2)

Tarkempi aika ja paikka ilmoitetaan osallistujille lähempänä ajankohtaa.

Opinnäytetyön toteuttaja / lisätiedot:

ammattillinen erityisopettaja Saara Pelttari-Valdez, TELMA 2/ Leppävaara

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta TELMA-koulutuksen opiskelijalle**TIEDOTE TUTKIMUKSELLISESTA KEHITTÄMISTYÖSTÄ (OPINNÄYTETYÖ)**

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukselliseen kehittämistyöhön, jossa tarkoituksena on kehittää tavoitteiden asettamista vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi. Olen arvioinut, että sovellutte tutkimukseen, koska olet itse mukana TELMA-koulutuksen opiskelijana omien tavoitteidesi asettamisessa.

Tämä tiedote kuvaa tutkimuksellista kehittämistyötä ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksellisesta kehittämistyöstä, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus kehittämistyöhön osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kiellettyminen ei vaikuta mitenkään opiskeluusi Ammattiopisto Livessä. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää tavoitteiden asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Tutkimuksen toteuttajat

Tämä tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan Metropolian Kuntoutuksen (fysioterapia) YAMK opinnäytetyönä yhteistyössä Ammattiopisto Liven kanssa. Kehittämistyön toteuttajana toimii ammatillinen erityisopettaja Saara Peltari-Valdez, joka toimii TELMA-koulutuksen opettajana Leppävaaran toimipaikassa.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan Ammattiopisto Liven tiloissa, Leppävaarassa. Ensimmäinen aineistonkeruu on suunniteltu TELMA-koulutuksen opiskelijoille (5-6 opiskelijaa).

Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan siten, että helmi-maaliskuussa järjestetään TELMA-koulutuksen opiskelijoille teemahaastattelut yksilöhaastatteluiluina. Opiskelija osallistuu yhteen haastatteluun, mikä vie yhtä opiskelijaa kohden aikaa noin yhden tunnin

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Koska kyseessä on Metropolian ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, niin se julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa sen valmistuttua. Opinnäytetyö voidaan jakaa Ammattiopisto Livessä sisäisesti sekä luettavaksi kaikille halukkaille tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuneille.

Tutkimuksen päättyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen ennalta arvaamattomasta syystä. Tutkimuksen päätyttyä kesken teille ilmoitetaan henkilökohtaisesti. Siihen mennessä saaduista tuloksista voidaan ilmoittaa tutkittaville.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkimuksellisesta kehittämistyöstä vastaavalle henkilölle.

Opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot

Opinnäytetyöntekijä
Nimi: Saara Pelttari-Valdez

Opinnäytetyön ohjaajat:
Sari Helenius

Salla Sipari

Liite 3. Tutkimuksen tietosuojaseloste TELMA-koulutuksen opiskelijoille: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä henkilötietojen rekisterinpitäjä toimivat:

Metropolia
Ammattikor-
keakoulu

Opinnäyte-
työntekijä

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Opinnäytetyöntekijä vastaa henkilötietojen käsittelystä koko käsittelyn ajan siihen asti, kunnes tulokset on kirjattu ja opinnäytetyö on hyväksytty. Sen jälkeen kaikki kirjallinen materiaali hävitetään tietoturvallisesti ja tiedostot poistetaan tallennetuilta tiedostoilta opinnäytetyöntekijän toimesta.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Saara Pelttari-Valdez

Puh. 0443031983

Sähköposti: saara.pelttari-valdez@metropolia.fi

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Henkilötietoja ei kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi.

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä kerätään tietoa äänitteiden avulla yksilöhaastattelussa. Henkilöiden nimiä tai muita tunnistettavia tietoja ei julkaista missään vaiheessa tutkimuksellista kehittämistyötä.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja ja osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Yksilöhaastatteluissa käytetään nauhuria, jonka avulla äänitetään haastattelut ja sen jälkeen litteroidaan kaikki käydyt haastattelut- ja keskustelut kirjalliseen muotoon. Litteroinnin jälkeen nauhuri tyhjennetään ja litteroitu aineisto säilytetään Metropolian suojatulla Z-verkkoasemalla, mistä ne sitten hävitetään tutkimuksen jälkeen. Paperilla kerätyt suostumusasiakirjat opinnäytetyöntekijä säilöö lukolliseen kaappiin työpaikallaan, jonne vain opinnäytetyöntekijällä on pääsy.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on käyttää opinnäytetyön tulosten tarkasteluun vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Tutkimuksellisen kehittämistyössä henkilötietojenne käsittelyperuste on allekirjoitettu suostumuksessa osallistumisesta tutkimukseen.

Tutkimuksen kesto aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Tutkimuksellisen kehittämistyön aineistonkeruun kesto on suunniteltu alkavaksi helmikuussa 2024 ja jatkua maaliskuun loppuun 2024 asti.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päättyttyä?

Kaikki henkilötiedot hävitetään tutkimuksellisen kehittämistyön päättyttyä.

Oikeudet

Henkilötietojen käsittely tutkimuksellisessa kehittämistyössä ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista vaan voitte olla yhteydessä rekisterinpitäjään seuraavissa asioissa:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne

-
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Aineisto analysoidaan ja tulokset raportoidaan ryhmätasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa. Tietoja ei anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Tutkimusaineistoa ja tutkimuksen yhteydessä kerättyjä henkilötietoja säilytetään edellä kuvulla tavalla (kts. Henkilötietojenne suojausperiaatteet) siihen asti, kunnes opinnäytetyö on hyväksytty ja julkaistu, jonka jälkeen ne hävitetään tietosuojaturvallisesti tai poistamalla Metropolian z-verkkoasemalle luodut kansiot ja tiedostot.

Liite 4. Suostumus tutkimukseen TELMA- koulutuksen opiskelijoille

Tutkimuksen nimi: Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisen tavoitteiden asettamisessa

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Saara Pelttari-Valdez

Ohjaajat: Sari Helenius ja Salla Sipari

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukselliseen kehittämistyöhön, jonka tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksellisesta kehittämistyöstä, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukselliseen kehittämistyöhön mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen. Minua ei myöskään ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tähän kyseiseen tutkimukselliseen kehittämistyöhön. Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukselliseen kehittämistyöhön.

Jos tutkimukselliseen kehittämistyöhön liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle

Liite 5. Kutsu TELMA-koulutuksen opettajille ryhmäkeskusteluun**KUTSU MUKAAN KEHITTÄMÄÄN
- VAATIVAA ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN
(TELMA-OPISKELIJAN) TOIMIJUUTTA
TAVOITTEIDEN ASETTAMISESSA**

Kutsun sinut osallistumaan opinnäytetyöni toiseen kehittämisvaiheeseen: ryhmäkeskusteluun, missä käytän yhteiskehittelyn menetelmänä Learning Cafe:ta. Kerättyä aineistoa ja tuloksia käytetään YAMK opinnäytetyössä, missä tarkoituksena on kehittää tavoitteiden asettamista vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi

Ryhmäkeskustelu toteutetaan helmi/maaliskuussa 2024.

Paikka: Ammattiopisto Live, Leppävaaran toimipaikka, Kiannonkatu 2
Toteutus: Ryhmäkeskusteluun osallistuu max 15 ilmoittautunutta TELMA-koulutuksen opettajaa ilmoittautumisjärjestyksessä

Tarkemmat tiedot ajasta ja paikasta varmistuvat ilmoittautumisen jälkeen.

Osallistuville toimitetaan tai lähetetään tiedote opinnäytetyöstä sekä suostumusasiakirja allekirjoitettavaksi sähköpostitse

Ilmoittautuminen tapahtuu vastaamalla tähän sähköpostiin.

Opinnäytetyön toteuttaja / lisätiedot:
ammattillinen erityisopettaja Saara Peltari-Valdez, TELMA 2/ Leppävaara

Liite 6. Tiedote tutkimuksesta TELMA-koulutuksen opettajille**TIEDOTE TUTKIMUKSELLISESTA KEHITTÄMISTYÖSTÄ (OPINNÄYTETYÖ)**

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukselliseen kehittämistyöhön, jossa jonka tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa. Olen arvioinut, että sovellutte tutkimukseen, koska Teillä on kokemusta vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tavoitteiden laatimisesta ja laatimisprosessista.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksellisesta kehittämistyöstä, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus kehittämistyöhön osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kiellettyminen ei vaikuta mitenkään työntekoosi Ammattiopisto Livessä. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruuttatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Tutkimuksen toteuttajat

Tämä tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan Metropolian Kuntoutuksen (fyysioterapia) YAMK opinnäytetyönä yhteistyössä Ammattiopisto Liven kanssa. Kehittämistyön toteuttajana toimii ammatillinen erityisopettaja Saara Pelttari-Valdez, joka toimii TELMA-koulutuksen opettajana Ammattiopisto Livessä, Leppävaaran toimipaikassa.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan Ammattiopisto Liven tiloissa, Leppävaarassa. Aineistonkeruu toteutetaan kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäinen aineistonkeruu on suunniteltu TELMA-koulutuksen opiskelijoille ja toinen TELMA-koulutuksen opettajille. Tämä tiedote koskee jälkimmäistä.

Tutkimuksellinen kehittämistyö toteutetaan siten, että helmikuussa järjestetään TELMA-koulutuksen opiskelijoille teemahaastattelut yksilöhaastatteluina ja

tämän aineiston yhteenvedon jälkeen järjestetään max 15 vapaaehtoiselle TELMA-koulutuksen opettajalle maaliskuussa ryhmäkeskustelu yhteiskehittelyn (Learning Cafe) menetelmällä.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Koska kyseessä on Metropolian ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, niin se julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa sen valmistuttua. Opinnäytetyö voidaan jakaa Ammattiopisto Livessä sisäisesti sekä erikseen luettavaksi kaikille halukkaille tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistuneille.

Tutkimuksen päätyminen

Myös opinnäytetyöntekijä voi keskeyttää tutkimuksen ennalta arvaamattomasta syystä. Tutkimuksen päätyttyä kesken teille ilmoitetaan henkilökohtaisesti. Siihen mennessä saaduista tuloksista voidaan ilmoittaa tutkittaville.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkimuksellisesta kehittämistyöstä vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Opinnäytetyön tekijä:

Nimi: Saara Pelttari-Valdez

Opinnäytetyön ohjaajat:

Sari Helenius ja Salla Sipari

Liite 7. Tutkimuksen tietosuojaseloste TELMA-koulutuksen opettajille: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä toimivat:

Metropolia
Ammattikor-
keakoulu

Opinnäyte-
työntekijä

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut

Opinnäytetyöntekijä vastaa henkilötietojen käsittelystä koko käsittelyn ajan siihen asti, kunnes tulokset on kirjattu ja opinnäytetyö on hyväksytty. Sen jälkeen kaikki kirjallinen materiaali hävitetään tietoturvallisesti ja tiedostot poistetaan tallennetuilta tiedostoilta opinnäytetyöntekijän toimesta.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Saara Pelttari-Valdez

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Henkilötietoja ei kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä kerätään tietoa äänitteiden avulla ryhmäkeskustelussa sekä ottamalla valokuvia osallistujien tuottamasta

aineistosta. Henkilöiden nimiä tai muita tunnistettavia tietoja ei julkaista missään vaiheessa tutkimuksellista kehittämistyötä.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Ryhmäkeskustelussa äänitetään nauhurilla yhteinen keskusteluosuus, jonka jälkeen se litteroidaan kirjalliseen muotoon. Litteroinnin jälkeen nauhuri tyhjenetään ja litteroitu aineisto säilytetään Metropolian suojatulla Z-verkkoasemalla. Yhteiskehittelyn kirjallisista yhteisistä tuotoksista otetaan valokuvat, joita hyödynnetään analyysin aineistona. Kuvat tallennetaan myös Z-verkkoasemalle, mistä ne sitten hävitetään tutkimuksen jälkeen.

Paperilla kerätyt suostumusasiakirjat opinnäytetyöntekijä säilöö lukolliseen kaappiin työpaikallaan, jonne vain opinnäytetyöntekijällä on pääsy.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on käyttää opinnäytetyön tulosten tarkasteluun vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Opinnäytetyössä henkilötietojenne käsittelyperuste on allekirjoitettu suostumuksessa osallistumisesta tutkimukseen.

Tutkimuksen kesto aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Opinnäytetyön aineistonkeruun kesto on suunniteltu alkavaksi helmi-maaliskuussa 2024 ja ryhmäkeskusteluun (Learning Cafe) varataan yhteistä aikaa max. 2h.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Kaikki henkilötiedot hävitetään tutkimuksellisen kehittämistyön päätyttyä.

Oikeudet

Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista vaan voitte olla yhteydessä rekisterinpitäjään seuraavissa asioissa:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta

- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Aineisto analysoidaan ja tulokset raportoidaan ryhmätasolla, jolloin yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa. Tietoja ei anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmätasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.

Tutkimusaineistoa ja tutkimuksen yhteydessä kerättyjä näytteitä säilytetään edellä kuvatulla tavalla (kts. Henkilötietojenne suojausperiaatteet) siihen asti, kunnes opinnäytetyö on hyväksytty ja julkaistu, jonka jälkeen ne hävitetään tietosuojaturvallisesti tai poistamalla Metropolian verkkosivustolta luodut kansiot ja tiedostot.

Liite 8. Suostumus tutkimukseen TELMA-koulutuksen opettajille

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

Tutkimuksen nimi: Vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämisen tavoitteiden asettamisessa

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Saara Pelttari-Valdez, p.

Ohjaajat: Sari Helenius ja Salla Sipari

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukselliseen kehittämistyöhön, jonka tarkoituksena on kehittää tavoitteen asettamisprosessia vaativaa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan toimijuuden edistämiseksi tavoitteiden asettamisessa.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksellisesta kehittämistyöstä, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukselliseen kehittämistyöhön mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen. Minua ei myöskään ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tähän kyseiseen tutkimukselliseen kehittämistyöhön.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumuksen, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukselliseen kehittämistyöhön.

Jos tutkimukselliseen kehittämistyöhön liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvattulla tavalla.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle

Liite 9. Haastattelukysymykset TELMA-koulutuksen opiskelijoille kirjoitettuna ja kuvitettuna

- a. Tiedätkö mitkä ovat omat tavoitteesi TELMA-koulutuksessa?
- b. Kenen kanssa tavoitteita asetetaan?
- c. Missä ja milloin tavoitteista keskustellaan?
- d. Keitä osallistuu keskusteluun tavoitteista?
- e. Saatko itse asettaa tavoitteitasi? Kuunnellaanko sinun toiveitasi?
- f. Mitä tekisit eri tavalla tavoitteiden asettamisessa?
- g. Keitä mielestäsi olisi hyvä osallistua keskusteluihin tavoitteistasi?
- h. Mihin tavoitteet kirjataan?
- i. Miten saa apua tai tukea tavoitteiden kanssa?
- j. Keneltä saat apua tai tukea tavoitteiden asettamisessa?
- k. Tiedätkö sinä, missä olet hyvä opiskelussa? Kerrotko siitä jollekin? Kenelle?
- l. Tiedätkö sinä, mitä sinun pitää vielä oppia tai harjoitella lisää? Oletko itse sitä mieltä vai joku muu?
- m. Oletko sanonut jollekin, mitä haluat oppia tai harjoitella lisää? Kenelle?
- n. Missä ja miten olet kertonut asiasta?
- o. Kysyykö sinulta joku, mitä haluat oppia tai harjoitella lisää? Kuka?
- p. Harjoitellaanko opiskelussa niitä asioita, mitä haluat harjoitella tai oppia lisää? Mitä ne asiat ovat?
- q. Mitä asiat lisäävät motivaatiota oppia uusia asioita?
- r. Mistä tiedät, oletko onnistunut tavoitteissasi?
- s. Tiedätkö itse, miten edistyt tavoitteissasi?

1 Tiedätkö, mitkä ovat sinun tavoitteesi **TELMA** opiskelussa?

2 Kenen kanssa tavoitteet asetetaan ?

3 Missä ja milloin tavoitteista keskustellaan?

4 Keitä osallistuu keskusteluun tavoitteista?

5 Saatko itse asettaa tavoitteitasi? Kuunnellaanko sinun

 toiveitasi?

6 Mitä tekisit eri tavalla tavoitteiden asettamisessa ?

7
 7. Keitä mielestäsi olisi hyvä osallistua keskusteluihin

 tavoitteistasi?

8
 8. Mihin tavoitteesi kirjataan?

9
 9. Miten saat apua tai tukea tavoitteiden

 asettamisessa?

10
 10. Keneltä saat apua tai tukea tavoitteiden asettamisessa?

11
 11. Tiedätkö sinä, missä olet hyvä opiskelussa?

12

12.

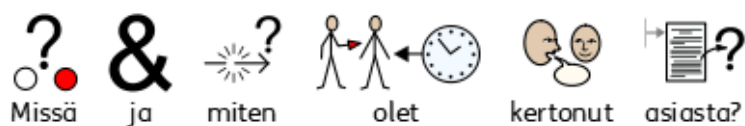
13

13.

14

14.

15 Kysyykö sinulta joku, mitä haluat oppia tai harjoitella

 lisää? Kuka?

16 Harjaitellaanko opiskeluissa niitä asioita, mitä haluat harjoitella

 tai oppia lisää? Mitä ne asiat ovat?

17 Mitkä asiat lisäävät motivaatiota oppia uusia asioita?

18 Mistä tiedät, oletko onnistunut tavoitteissasi?

19 Tiedätkö itse, miten edistyt tavoitteissasi?

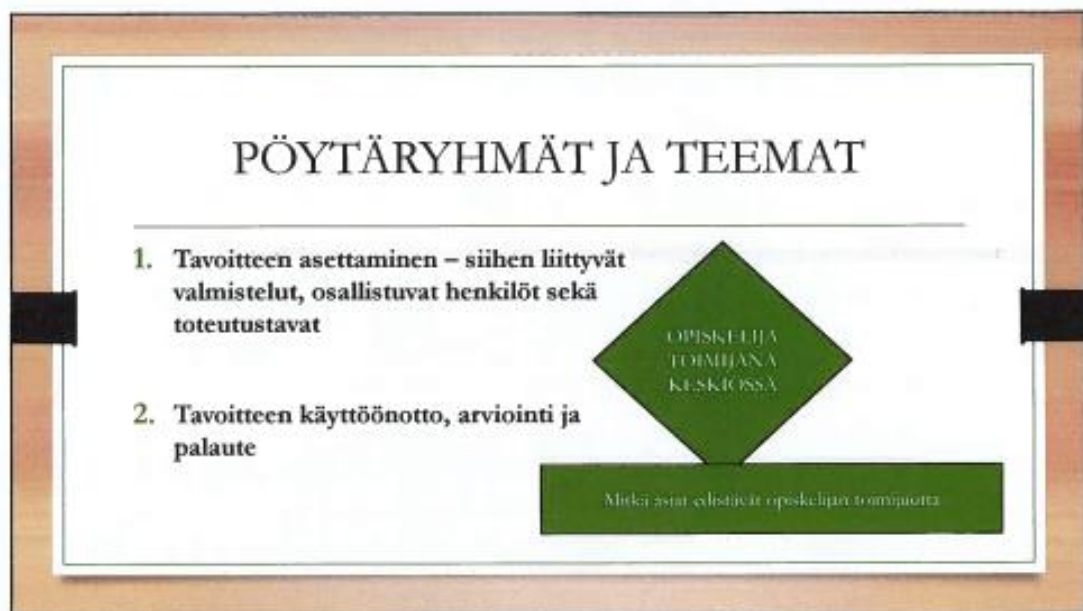
Liite 10. Ryhmäkeskustelun alustus ja teemat Learning Cafe pöytäkeskusteluihin

Ensin kuvataan lyhyesti, mitä toimijuus tarkoittaa tavoitteiden asettamisessa ja miten tavoitteiden asettamisprosessi tässä tutkimuksellisessa kehittämissä kuvataan. Lisäksi korostetaan toimijuuden edistämistä.

Learning Cafe- pöytäryhmien teemat:

Ensimmäinen pöytäryhmä: tavoitteen asettaminen – valmistelut, osallistuvat henkilöt sekä toteutustavat

Toinen pöytäryhmä: tavoitteiden käyttöönotto, arviointi ja palaute

OPISKELIJAN TOIMIJUUS TAVOITTEEN ASETTAMISPROSESSISSA

MITEN VOITAIISIIN
EDISTÄÄ?

1

Mitä on toimijuus?

Spon & Vartiainen 2021:104,
Steen & Wernberg & Burke
2017:52, Järvelin 2006:194-195.

- Omaan arkeen osallistumista ja osallisuutta -> arjen hallinta, valinnan vapaus, vaikuttaminen ja valta
- Itsemääräämisoikeus on keskiössä toimijuuden käsitettä tarkasteltaessa. Itsemääräämisellä saavutetaan sellaista toimintaa, missä toimija on toiminnan keskiössä ja tekee tahdonalaisia valintoja ja uskoo, että pystyy hallitsemaan omaa toimintaansa.

2

Mitä tässä tarkoitetaan tavoitteenasettamisprosessilla?

- Opiskelijan toimijuuden korostaminen tavoitteiden asettamisessa ei tarkoita sitä, että hänet jätetään itsenäisesti laatimaan tavoitteitaan vaan että hän saa tarvittavaa tukea tunnistaakseen tuen tarpeensa ja siten yhteistyössä on mahdollisuus asettaa tavoitteita
- TAVOITTEENASETTAMISPROSESSIN VAIHEET: 1) Lähtötilanteen arviointi suhteutettuna ympäristöön 2) Varsinaisten tavoitteiden asettaminen 3) suunnitelman laatiminen tavoitteiden saavuttamiselle ja konkreettiset etenemisen vaiheet 4) Tavoitteen saavuttamisen arviointi ja palautteen antaminen toimijalle

3

Toimijuutta
edistäviä
tekijöitä

AMMATTIHENKILÖIDEN ASENTEET, YMPÄRISTÖ JA OPISELIJAN OMA KOKEMUS

- Keskitytään vahvuuksiin
- Nähdään opiskelija yksilönä
- Nähdään opiskelija oman elämän subjektina

AMMATTIHENKILÖIDEN KOMMUNIKAATIOTAIDOT

- Kommunikaatioprosessi olemassa
- Halu suhteen muodostamiseen
- Valtasuhteen muutos

Mitä tänään?

- Tutkimuksen edellisessä vaiheessa selvitettiin, miten toimijuus toteutuu tavoitteiden asettamisessa opiskelijoiden näkökulmasta

--> 6 yksilöhaastattelua TELMA-koulutuksen opiskelijoille

Heidän konkreettinen kokemus, ymmärrys ja näkemys aiheesta.

Tänään tarkoituksena on selvittää ja kuvata, miten opiskelijan toimijuutta voitaisiin edistää teidän näkökulmastanne?

5

Learning café-ryhmäkeskustelumenetelmä

- Kaksi pöytäryhmää
- Molemmat ryhmät keskustelevat keskenään kahdesta eri näkökulmasta yhteensä 2x15-20min (keskustelu kirjataan ylös)
- Lopuksi yhteinen keskustelu n. 30min, missä yhdessä pohditaan vielä edistämisen näkökulmasta aihetta ja tehdään yhteenvetoa

6

Liite 11. Esimerkki aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä

1. Analyysikysymys: miten opiskelijat (TELMA-koulutuksessa) kuvaavat toimijuuden toteutumista tavoitteiden asettamis- ja saavuttamisprosessissa			
Ei, mun ope kirjoittaa ne..	Opettaja kirjoittaa ne tavoitteet	Tavoitteet kirjoittaa opettaja.	Tavoitteiden kirjoittaminen ulkoistettu opettajalle.
Kyllä mä itsekin tiedän, mutta kyllä sitä seurataan.	Tiedän itse, mutta kyllä sitä seurataan.	Tietää itse miten edistyy.	Tietää itse kehittyvänsä ja miten kehittyy
Tiedän, että kehityn pikkuhiljaa, en mä nyt sano, että mä nyt mitenkään suu- resti vielä, mutta pikkuhiljaa.	Tietää, että kehityn pikkuhiljaa.	Tietää, että kehityy pikkuhiljaa	
Mä olen sellainen ihminen, että mä en halua kuulla sitä, että meneekö eteenpäin vai ei, ellei mä itse ota sitä puheeksi	Ei halua kuulla meneekö jos- sain asiassa eteenpäin vai ei, ellei itse ota asiaa puheeksi.	Ei halua ulkopuolista seurantaa	Ei halua seurata tai ei kiinnosta tietää edistymisestään
Mutta muuten en ole oikein kiinnostunut silleen tietää kesken kaiken niin sanotusti.		Ei kiinnosta tietää tavoitteessa etenemistä.	

Oppia huolehtii omista asioistaan		Tavoitteena omista asioista huolehtiminen	Tavoitteena omista asioista huolehtiminen
Tavoitteet, se on ollut siellä että oppia huolehtii niinku ite niistä asioista	Tavoitteena oppia huolehtimaan itse asioista	Tavoitteena omista asioista huolehtiminen	
Keppikävely	Tavoitteena keppikävelyn edistyminen		
Voi kysellä, jos tulee joku hätä, niin voi kysellä, että mitä tarvitsee, niin siitä auttaa.	Tavoitteena kysyä apua	Tavoitteena avunpyytäminen	Avunpyytämisen tavoitteisiinsa liittyen
Kaverit ja ohjaajat ja opettajat auttavat	Kaverit, ohjaajat ja opettajat voivat auttaa	Lähihenkilöiltä avunsaanti	
Mulla on itellä, että mä en ymmärrä itse rahan arvon päälle juurikaan mitään. Äiti toimii mun omaishoitajana, niin äiti antaa mun rahaa sieltä.	Rahan arvon ymmärtäminen haastavaa. Äiti toimii omaishoitajana.	Rahan arvon ymmärtäminen haastavaa	
Se on mun, opiskelijan eli mun	Tavoitteet ovat opiskelijan	Kyseessä omat tavoitteet	
Kyllä mä saan ite vaikuttaa niihin tavoitteisiin.		Saa vaikuttaa omiin tavoitteisiin.	Vaikutusmahdollisuus omiin tavoitteisiin

Saan.		Saa kertoa omia toiveitaan tavoitteisiin liittyen.	
No mä ainakin koen niin, että saan ainakin ehdottaa niitä, että hei tätä olisi hyvä harjoitella, tätä olisi enemmän hyvä harjoitella, niin kyllä.	Koen että saan ainakin ehdottaa.	Saa ehdottaa asioita omiin tavoitteisiin.	
Joo, on mun mielestä..On.		Omia toiveita on kuunneltu	
No se on vähän niin ja näin. Koska mun täytyy sanoa, että mä ite koen sen niin, että musta välillä tuntuu, että muut ihmiset ymmärtää tai keksii mulle oikeesti ne ns. aidot tavoitteet paremmin kuin mä ite, että mä en välttämättä aina älyäisi siitä, mitkä ois hyviä oikeesti niitä mun tavoitteita ja mitkä ei. Että mä en välttämättä aina erota mun heikkouksia ja vahvuuksia.	Toiset tuntuvat ymmärtävän paremmin ja keksivät oikeat tavoitteet. Itse en aina keksisi hyviä tavoitteita.	Toiset tuntuu ymmärtävän paremmin omia tavoitteita.	Uskotaan ja luotetaan toisten mielipiteisiin omissa tavoitteissa

Sanotaan, on monia miljoonia, oikeesti mä en osaa edes laskea, montako kertaa Telman aikana mulla on ollut se tilanne, että mä oon uskonut viimeiseen asti, että on hyvä etten oo sitä verenä kiveen kirjoittanut, on ollut se, että mä en todella kato pystyväni tähän ja sit kun mä oon sen tehnyt, niin sit mä oon taas jälleen kerran saanut todeta, että kaikki muut on ollut oikeassa paitsi mä	Uskon omaan osaamiseen vähän ja vasta yrittämisen jälkeen huomaa että muut olivatkin oikeassa.	Uskon omaan osaamiseen vähäistä	Ei usko omaan osaamiseensa
On aika hyvin, mutta siinä on vain yksi huono puoli se, kun mä aloitin autoalalla..	Huono puoli on se, että oma toive ei ole saavutettavissa.	Omia toiveita kuunnellaan, mutta toive on epärealistinen.	Omien toiveiden ja tavoitteiden epärealistisuus

Joo, ollaan keskusteltu kaikista asioista, mutta en muista muuta siitä.	En muista mistä asioista ollaan keskusteltu	Muistaa keskustelleensa toiveista.	
Muistaakseni Karina oli se, mikä on minusta sellainen, ohjaaja, mikä on eniten. Karinahan on mun kanssa eniten tekemisissä.	Apua ohjaajalta, jonka kanssa olen eniten.	Omissa tavoitteissa apua saa ohjaajalta	Lähihenkilön merkitys avunsaannissa suhteessa tavoitteisiinsa
Jos me käydään mun opettajan kanssa just läpi sitä, että mun opettaja kertoo, mitä hän on laittanut merkille musta, että missä mä oon hyvä. Koska monet mun tavoitteista ja taidoista on semmosia, että mä oon tehnyt ihan itse huomaamatta edes.	Jos opettajan kanssa käydään läpi, mitä hän on laittanut musta merkille, että missä mä oon hyvä. Koska monet mun tavoitteista ja taidoista on semmosia, että mä oon tehnyt ihan itse huomaamattani.	Opettaja keskeisessä roolissa tavoitteiden asettamisessa.	Koulun henkilökunta, opettajat ja ohjaajat, keskeisessä roolissa tavoitteiden asettamisessa
Niin kuin ryhmän aikuisilta, että ne tsemppaa ja edesauttaa näitä tavoitteita.	Ryhmän aikuiset tsemppaa ja edesauttaa näitä tavoitteita.	Ryhmän aikuiset tsemppaa ja edesauttaa tavoitteiden kanssa.	

No, opettaja tai ohjaaja tai fyssarilta riippuen, mistä tavoitteesta on kyse.	Riippuen, mistä tavoitteesta kyse, niin saanut opettajalta, ohjaajalta tai fysioterapeutilta apua	Tavoitteesta riippuen saa eri henkilöiltä apua.	Tavoitesidonnaisesti eri henkilöt auttavat
No ehkä vähän niin kuin, että lähdetäisiin aika minimaalisesti ja nostettaisiin niitä tavoitteita. Ensin pienistä tavoitteista ja kun lukuvuosi etenisi niin sitten nostettaisiin niitä.	Tavoitteiden asettamisessa toivoo, että lähdetään liikkeelle pienemmistä tavoitteista, joita voidaan sitten kasvattaa		Toive lähteä pienemmästä tavoitteesta liikkeelle
No en. Ihan hyvät tavoitteet mulla nykyin on, ettei siinä ole mitään. Että kyllä nääkin menee.	Tavoitteet ovat nyt hyvät.	Tyytyväinen tavoitteisiinsa.	
Sitten pääsisin vaikuttaa siihen, että saisin itse päättää, mihin mä menen jatkossa.	Pääsisi vaikuttamaan omaan jatkosuunnitelmiin.	Vaikutusmahdollisuudet jatkosuunnitelmiin	Toive päästä vaikuttamaan omaan jatkosuunnitelmiin
Muistan välillä ja välillä en muista.	Välillä muistaa omat tavoitteet ja välillä ei.	Tarvitsee muistuttaa omista tavoitteista.	Tavoitteista pitää muistuttaa

Itte muistan nytte	Muistaa nyky- ään omat ta- voitteensa.	Muistaa omat ta- voitteet.	Muistaa ja muis- tuttaa omista ta- voitteistaan.
Mä sanon aina, että pitää mennä ke- peillä ruokalaan.	Sanon itse, että pitää mennä kepeillä ruoka- laan.	Muistuttaa omasta tavoit- teestaan.	
No mä voin sanoa, että tääkin on sem- monen kyllästymi- seen saakka usein niistä epämiellyttä- vistä asioista muis- tuttaminen	Kyllästyy, kun epämiellyttä- vistä tavoit- teista muistute- taan.	Tavoitteista muis- tuttaminen kylläs- tyttää.	Ymmärtää ta- voitteiden tär- keyden, mutta tavoitteista muistuttaminen kyllästyttää
vaikka mä en sitä- kään näytä kovin usein positiivisella asialla tai näytän omassa päässäni sitä, että se ois musta positiivinen asia, niin oikeesti syvällä sisimmässä mä pidän sitä ää- rimmäisen positiivi- sena asian, vaikka mä en sitä ulospäin todellakaan sellai- sena näytä.	Tietää että ta- voitteet ovat po- siitiivisia asioita, vaikka ei sitä näytä ulospäin.	Ymmärtää tavoit- teiden tärkeyden	

Kuva ja teksti voisi auttaa	Kuva ja teksti voisi auttaa muistamaan omat tavoitteet.	Kuva ja teksti tukena	Tavoitteet kirja- taan yhdessä näkyville
Kyllähän ne vois tonne pulpetille kans ottaa näkyviin, että muistaiskin, että mitkä ne olikaan.	Tavoitteet voisi ottaa pulpetille näkyviin, että muistaisi mitä niitä olikaan.	Tavoitteet pulpetilla, jotta muistaisi ne itsekin.	
Ei, no, en, no.. ehkä tohon mun, en tiedä, ehkä johonkin paperille voisi kirjoittaa. Että näkisin ite, mitkä mun tavoitteet on.	Tavoitteet voisi kirjoittaa paperille, jotta näkisi omat tavoitteet.	Tavoitteet näkyvillä jossain paperilla.	
Mun laatikossa, jossa mä voin mennä mun laatikosta kurkkamaan, mitkä ne mun tavoitteet olikaan.	Tavoitteet voisi olla laatikossa, jotta voisi sieltä käydä katso- massa omat tavoitteet.	Tavoitteet omassa laatikossa, mistä itse löytää ne tarvittaessa.	
Ja ne voisi kirjoittaa paperille myös silleen, että olisi yksi paperinen versio, sillä mikä olisi aina ajantasainen.	Tavoitteet voisi kirjoittaa paperille, mikä olisi ajantasainen.	Voisi kirjoittaa paperille ajantasaisen versio tavoitteista.	

Tarkoitatko sinä oppia vaikka jatkaa sitä muiden auttamista	Jatkaa muiden auttamista	Muiden auttamista voi harjoitella lisää	Tieto, mitä pitää konkreettisesti harjoitella
Vähän niin kuin oppia tekemään enemmän kovia töitä	Oppia tekemään kovia töitä	Kovien töiden harjoittelemista lisää	
Vaikka täällä onkin myös vapaa-aikaa ja hauskanpitoa, niin haluan hauskanpidon lisäksi tehdä kovia töitä, eikä siihen ole mitään muuta syytä kuin unelmien eteen.			
Kyllä mä tiedän, esim just noi että mä oppisin, no ainakin yksi mikä on, että mä oppisin pois just näistä ajatuksista, mitkä mun menneisyys varjostaa	Oppia pois näistä ajatuksista, mitä mun menneisyys varjostaa.	Harjoitella pääsemään irti turhista ajatuksista	

Aikuisten tsemp- paaminen ja koulu- kaverit. Kun ainakin suurin osa tsemp- paa.		Aikuisten ja koulu- kaverien tsempit motivoivat	Aikuiset ja kave- rit motivoi.
Kaverit		Kaverit motivoivat.	
Ja sit se, että jos mä oon kuullut tar- peeksi monesta suunnasta hyvää asiasta X, niin sitten		Aiheesta hyvän kuuleminen moti- voi.	
No esimerkiksi, no nyt kun mä oon esi- merkiksi tuutori, niin yksi mikä on mun motivaatio siihen oli se, että mä eka sitä- kin vähän mietin sil- leen, että oisko musta siihen..	Nyt kun olen tuutori, niin mo- tivaatio siihen oli ensin itse mietittävä, oli- siko musta sii- hen.	Motivaatio tulee it- seluottamuksesta.	Itseluottamus antaa motivaat- iota kokeilla uutta asiaa
Mielestäni siihen si- sältyy varmaan yksi sama asia, kuten vaikka just muiden auttaminen ja tehdä niitä raskaita töitä.	Siihen (motivoi- tumiseen) sisäl- tyy se sama asia eli muiden auttaminen ja raskaiden töi- den tekeminen	Oma motivaatio tehdä jotain tiettyä asiaa.	Halu ja tunne tehdä jotain tiet- tyä asiaa moti- voi.
Ne on semmoinen tunne, että tätä mä haluan tehdä.	Sellainen tunne, että tätä haluan tehdä	Oma motivaatio tehdä jotain.	